

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelsesskrift

til

den offentlige Examen i Juni og Juli 1870

ved

Aars og Voss's Latin- og Realskole.

I. Halvardi Gunarii Acrostichis.

II. Skole-Efterretninger.

Kristiania.

Trykt hos W. C. Fabritius.

1870.

Indbydelsesskrift

til

den offentlige Examen i Juni og Juli 1870

ved

Aars og Voss's Latin- og Realskole.

I. Halvardi Gunarii Acrostichis.

II. Skole-Efterretninger.

Kristiania.

Trykt hos W. C. Fabritius.

1870.

HALVARDI GUNARII ACROSTICHIS.

Et latinsk Digt

om Kristian den fjerdes Hyldning ved Akershus 1591.

Med Oplysninger om Forfatteren og om
hans øvrige Skrifter

paany udgivet

af

A. E. Eriksen,
cand. mag.

Om Halvard Gunnarssøn og hans Skrifter.

Naar man undtager Navne som Holberg, Tullin og Wessel, er Norges Bidrag til Fælleslitteraturen hidtil lidet paaagtet, og Ubekjendtskab med det literære Liv og den videnskabelige Sans, der dog mangesteds fandtes, har medført en uklar Forestilling om et fuldstændigt aandeligt Mørke. Hvormange af hans nulevende Landsmand kjender saaledes den gamle „Læsemester“ i Oslo, hvis Navn staar over disse Linjer? og dog har han været nævnt som sin Tids lærdeste Nordmand. I vore Landsbygder finder vistnok endnu efter henved 300 Aars Forløb hans „Prestepine“ baade Kjøbere og Læsere; men hans letflydende latinske Vers, hans græske og hebraiske Lærdom og de metriske Kunststykker, der sikkerlig vandt ham Samtidens fulde Beundring, kjendes nu af faa eller ingen. Og dog lægger Mester Halvard Gunnarssøn eller Halvardus Gunarius, som han gjerne kalder sig, netop i disse Arbejder en saa omfattende theologisk og — hvad man navnlig i den Tid maa paaskjønne — historisk Lærdom for Dagen, at hans Liv og Forfattervirksomhed nok er en Smule Opmerksomhed værd. Ikke mindst skal det nævnes til Mester Halvards Ros, at han med Sagkundskab og Kjærlighed til Emnet søgte at gjøre sit eget Lands gamle Hæder kjendt for den lærde Verden.

Idet jeg med Glæde greb Anledningen til at lade Digtet om Kristian den fjerdes Hyldning — det eneste af M. Halvards Arbejder, der har samtidige Begivenheder til Emue — som Skoleprogram paany udgaa i Trykken, var det mit Ønske at ledsage det med nogle Efterretninger om Forfatteren. Disse er imidlertid blevne magre nok; thi baade var Tiden til Stoffets Indsamling og Bearbejdelse knappere end ønske-

ligt kunde være, og derhos det forhaandenværende Materiale i sig selv utilstrækkeligt til at give et endog blot nogenledes fyldigt og anskueligt Livsbillede. Men da det er uvist, naar en Leilighed igjen kan tilbyde sig, skal her meddeles, hvad jeg har fundet.

Halvard Gunnarssøus Forældre, Fødested og Fødselsaar er lige ubekjendte.*) Kun saameget er sikkert, at han var født Nordmand; han glemmer sjelden under sit Navn at tilføie „Norvegus.“ Upaatvivlelig var han ogsaa fra Egnen omkring Kristianiafjorden, hvor Navnet Halvard eller Halvor fortrinsvis havde og har hjemme. Han fortæller selv, at han i de nærmeste Aar efter 1560 gik i Oslo Skole. Her har han nydt godt af den dygtige „Skolemester“ Jens Nilssøns Undervisning; denne Mand, en indfødt Osloing, til hvem Halvard senere kom i saa nær Berørelse, havde nemlig i en Alder af 25 Aar tiltraadt Rektoratet i Mai 1563. Blandt Halvards Kammerater i Oslo Skole var Bergenseren Peder Vemundssøn, med hvem han hele sit Liv igjennem vedligeholdt den der sluttede Venskabsforbindelse og endnu 40 Aar senere tilegnede sin poetiske Bearbejdelse af Evangelierne. Rimeligvis skriver sig fra felles Skolegang ogsaa et andet Bekjendtskab, der fik end mere Betydning for Halvard. Den unge Adelsmand Peder Ivarssøn Jernskjeg, Arving til Fridsø, var nemlig kommen i Oslo Skole omtrent 1558. Han stod senere i det næieste Forhold til Halvard, for hvem han lige til det sidste var baade en Ven og Mæcenat.

Der er imidlertid temmelig tydelige Spor til, at Oslo Kathedralskole ikke har været det første eller eneste Sted, hvor Halvard Gunnarssøn har modtaget sin Skoleuddannelse. I hans *Chronicon Regum Norvegiæ* findes ved Slutningen af Olav den helliges Historie i flere Exemplarer følgende Distichon tilskrevet:

*) Naar Jens Müller i Jarlsbergs Beskrivelse (S. 76) fortæller, at Herr Kristofer i Sande havde Sønnen Herr Bent i Vaale og „Mag. Halvor Kristoferssøn, Lector Theologiæ i Oslo,“ da beror dette paa en Misforstaaelse, som nu ikke kan opklares.

Condedit hic etiam Sarpsburgi moenia firma,

In quo grammaticæ prima elementa bibi.

Disse Linjer kan selvfølgelig ikke skrive sig fra vedkommende Exemplarers forskjellige Eiere, men maa af Forfatteren selv være tilskrevne.*) Dersom dette holder Stik, har han vel havt sit Fædre hjem i Sarpsborg eller deromkring, har først gaaet i Sarpsborgs Skole og er siden indsat i den fuldstændigere Domscole i Oslo.

Efter fuldentd Skolegang begav han sig udenlands for at afslutte sit Studium ved Universiteterne. Først opholdt han sig en Tid — vistnok ikke længe — i Kjøbenhavn. Men det Universitet, der fortrinsvis besøgtes af Nordmændene, var Rostocks. Hid kom han i December 1566. I Rostock havde han Anledning til at høre lærde af første Rang, som den i Norden ikke mindre end i den tyske Verden navnkundige Polyhistor David Chytræus og den fine Humanist Caselius. Men fornemlig nævner Halvard selv Johannes Posselius som den Lærer, hvem han var skyldig bestandig Tak. Posselius var en Discipel af Melancthon, der nogle Dage før sin Død varmt havde anbefalet ham. Ligesom denne kunde han ikke indtrængende nok lægge Theologerne det græske Sprog og Literaturs Studium paa Hjerte. Selv ung rettede han sig mest til den yngre studerende, og vi feiler neppe ved at antage, at det er ham, der lagde Grunden til Halvards Dygtighed i at behandle ogsaa det græske Sprog. Endnu paa sine gamle Dage var han en ivrig Beundrer af Posselius's Skrifter.

Opholdet i Rostock blev Halvard behageliggjort ved Samværet med hans gamle Ven fra Skolen Peder Vemundssøn, der var indskreven nogle Aar i Forveien, ligesom ogsaa hans senere Kollega, Bispesønnen Klaus Berg fra Oslo, ved samme Tid laa ved Rostocks Universitet. Fra dette Ophold skriver

*) Verset findes i det Deichmannske Bibl.s Exemplar, derimod ikke i vort Univ.bibliotheks. I Khvn. Univ.bibl. staar de i et Expl., som Halvard forærede den bekjendte danske Adelsmand Sten Bilde. Bilde, der havde gaaet i Dragsmark Klosters Skole, kan det ikke gjælde og neppe nogen senere Eier af dette Expl., der sikkerlig med ham kom til Danmark.

sig vel ogsaa Bekjendtskabet til Meklenburgeren Petrus Bambamius, der mange Aar senere som Prest og Poeta laureatus ledsagede Halvards Digt om de norske Konger med smigrende Æresvers. I 1572 den 24de Juni traf han sammen med den danskfødte Morten Knutssøn, der allerede var Kannik i Hamar og i hvis Stambog han tegnede sit Navn. Endelig blev han den 27de Marts 1572 sammen med sex andre Studenter kreeret til Magister af Johannes Posselius, der da var Dekan. Dermed har vel Studierne i Rostock været afsluttede, hvorefter han i Følge med Peder Vemundssøn begav sig til Wittenberg, den lutherske Theologis berømteste Høiskole. Her har Opholdet imidlertid været ulige kortere, da vi i Sommeren 1573 atter finder ham hjemme.

Det første, vi hører om Mester Halvard efter Hjemkomsten, er i et Kongebrev af 10de August 1573. „Mester Halvard Gunarius,“ heder det, „fik Brev paa St. Martini Altaris Præbende udi Oslo, som han nu selv udi Verge haver.“ Dette tyder paa, at han strax har opslaaet sin Bolig i Oslo, hvor han snart fandt en til sine Interesser svarende Virksomhed.

Lector Theologiæ eller, som det til daglig Brug hed, Læsemester i Oslo var paa den Tid en gammel dansk Magister, Jon Anderssøn. Han havde i sine unge Dage været Rektor ved vor Frue Skole i Kjøbenhavn, men havde allerede i 1549 faaet sit nye Embede. Det var vistnok ikke efter eget Valg, han havde ombyttet Kjøbenhavn med Oslo, og endnu et Par Aar efter hans Forflyttelse fandt Sjællands Biskop Petrus Palladius det fornøden i de skarpeste Udtryk at minde ham om, hvad der sømmede sig en theologisk Lærer. „Mester Jon!“ skrev han, „jeg er anmodet om skriftlig at foreholde dig, hvad der her fortælles om dig, nemlig at du ikke alene er den gamle i Drik og andre Laster, der pleier at være i Følge med Drukkenskab, men at du ogsaa gjør din Superintendent saamange Bryderier, at han heller vil opgive sit Embede end længer finde sig i dit forargelige Levnet.“ „Det havde været bedre,“ slutter han, „at du aldrig var kommen til Norge, end at du imod al Billighed skulde sætte dig op imod din foresatte.“ Advarslen maa have frugtet; thi vi hører ingen gjentagen Klage over Mester Jon. Tvert-

imod fik han i 1565 i de naadigste Udtryk Løfte om det første ledige Kannikedom i Oslo Domkirke. Han har nu, heder det, paa 16 Aar været Læsemester udi Oslo og der af yderste Formue læst og lært, hvilken Bestilling han nu paa Grund af hans Alderdom og hans Øines Skrøbelighed ikke kan forestaa. Men Mester Jon levede længe efter den Dag, og det uden at se sit Haab om et vakant Kannikedømme opfyldt. Endnu i 1577, den sidste Gang vi hører noget til ham, fik han Løftet fornyet.

Hvorledes „Læsemesteriet“ blev besørget af den gamle, sløve og skrøbelige Jon Andersson, kan vi let tænke os, og intet er rimeligere, end at Mester Halvard strax efter sin Hjemkomst paa en Maade er bleven konstitueret til at udføre hans Vices, og at den nysnævnte Præbende er at betragte som en foreløbig Løn for hans Tjeneste. Det varede heller ikke længe, før han fik Expektansbrev paa at blive M. Jons Efterfølger. Brevet er dateret Fredriksborg 28de Juni 1575 og lyder i sin Helhed saaledes.

Fredrik II g. a. v., at efterdi denne Brevviser, os elskelig, hæderlig Mand, Mester Halvard Gunarius, underdanigst beretter og tilkjendegiver, at os elskelige, hæderlige Kapitel udi Oslo Domkirke har samtykt ham at være Læsemester sammesteds efter Mester Jons Død, da have vi af vor synderlig Gunst og Naade undt og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at naar forn^e Mester Jon dør og afgang, og forn^e Mester Halvard Gunarius kommer til Læsemesteriet igjen, maa og skal han dertil bekomme det Kannikedømme udi Oslo Domkirke, som forn^e Mester Jon nu med forlenet er, foruden hvis anden Rente, som Læsemesteren bør at have, og det med Bønder, Tjenere og al sin Rente og rette Tilliggelser, aldeles intet undertaget, have, nyde, bruge og beholde, emeden og al den Stund han er Læsemester.

Tiden, da M. Halvard virkelig kom i Besiddelse af Lektoratet, kan vi tilnærmelsesvis slutte os til. Det maa være skeet mellem 1577, da Jon Andersson sidste Gang nævnes, og 1580, da Halvard første Gang forekommer som Medlem af Kapitlet, idet han med de øvrige Kanniker bevidnede Rigtigheden af en Afskrift af et Kongebrev.

Da Halvard Gunnarsson efter sin Udenlandsreise fæstede sin Bolig i Oslo, var denne By nys hjem søgt af Syvaarskri-

gens Rædsler. Staden laa i Ruiner, og den første Tanke om dens Flytning ind under Akershus's Kanoner opstod. Ikke destomindre indeslattede den gamle By vistnok større aandeligt Liv end nogen anden norsk Stad i Slutningen af det 16de Aarhundrede. Noget Bogtrykkeri fandtes som bekjendt endda ikke i hele Riget; derimod gjordes der kort efter M. Halvards Hjemkomst og maaske foranlediget af denne et merkeligt Forsøg paa at faa en Boghandel istand. Biskopen, den gamle Frants Berg, og Kapitlet fik nemlig i Begyndelsen af 1575 efter eget Forslag i Hverv at underhandle med en „Bogfører,“ der skulde bo og residere udi Oslo og allehaande Bøger falholde, hvorhos Kongen til Sagens Fremme bevilgede, at samme Bogfører skulde være kvit og fri for Skat, Told, Vagt og al borgerlige eller Byens Tynge og Besværing. Desværre savner vi enhver Efterretning om, hvorvidt dette priselige Forsæt er blevet virkeliggjort.

Den Kreds, hvortil M. Halvard i Oslo nærmest var henvist, var nøie sammenknyttet ved Frændskabs og fælles Interessers Baand. Som en Patriark i denne Kreds stod den gamle Bisp Frants Berg, Bedstefader til M. Halvards Hustru. Lige siden 1548 havde han ført Bispestaven i Oslo; nu var han saa høiet af Alder og Skrøbelighed, at han i 1574 maatte overdrage sin Svigersøn og Efterfølger Jens Nilsson at udføre Visitatsreiserne; sex Aar senere nedlagde han Embedet, men døde først i 1591, efter eget Opgivende i sit 90de Aar, men mange anslog hans Alder til 100 Aar eller derover. Den nye Biskop, Mag. Jens, tidligere Skolens Rektor, synes at have været en ikke lidet nidkjær Kirkens Tjener. Som Forfatter har han foruden Ligprædikener efterladt latinske Smaaarbejder, deriblandt et Carmen om Kometen, der viste sig i 1577, en utrykt Prædikensamling o. m.; men især skylder vi hans flittige Pen vigtige Bidrag til Tidens Specialhistorie, navnlig kan hans Dagbøger paa Visitatsreiserne endnu afgive en ret underholdende Læsning. Den mangesidige Biskop nærede ogsaa stor Interesse for sit Lands gamle Sprog og Literatur, har selv afskrevet en Del af Kongesagaerne (Jøfraskinna), ja forstod selv ret godt at skrive Oldnorsk. Foruden de to Bisper er Mester Halvard paa Embeds Vegue kommen i Berø-

relse med Skolemesteren (Rektoren) Jakob Jakobssøn Wolf, en Fyubo, der 1584 overtog Skolen og samme Dag trolovedes med Mag. Jens's attenaarige Datter Anna. Ogsaa Wolf optraadte som latinsk Poet, bl. a. med to efter Virgils Æneide sammenskrevne „Tragoediæ, Didonis et Turni.“ Men efter ti Aars Ophold i Oslo modtog han Kaldelse som Lector Theologiæ i sin Fødeby Odense. En anden af de Mænd, med hvem M. Halvard haade ved Frændskab gjennem sin Hustru og som Kollega i Kapitlet kom i Berøring, var den allerede nævnte Kantor Klaus Berg, Bispens Søn. Vi skylder ham udførlige Efterretninger om hans Fader og Bedstefader*) og et i Rostock 1592 trykt Calendarium perpetuum eller en evigvarende Almanak, fuld af Veirspaadomme, Husraad, historiske Notiser og alskens Snurrepibier, men kvik og underholdende. Naar hertil føies Wolfs Svigersøn, den indfødte Osloing Dr. med. & jur. Peder Alfssøn, der senere blev Lector Philosophiæ i Kristiania og derhos nød megen Anseelse som Læge, Jurist og Kjender af norske Antikviteter, har vi nævnt de vigtigste Medlemmer af Oslo lærde Verden.

Vi har allerede antydet, at Halvard Gunnarssøn ved sit Egteskab var traadt i nær Forbindelse med begge Bisperne og deres Slegt. Den gamle Frants Berg havde nemlig en Datter Gidse, der var gift med Herr Rasmus Hjort, fra 1562 Provst i Tunsberg, men tidligere sin Svoger Jens Nilsøns Formand som Rektor i Oslo. Provsten, hvis endnu bevarede Portræt**) viser os en ærværdig Prestemand med rigt, mørkt Skjæg og kort afklippet Haar, havde foruden Sønner, ved hvem han blev Stamfader for en talrig Presteslegt, ogsaa Datteren Anna, der blev Halvard Gunnarssøns Hustru. Men dette er ogsaa omtrent alt, hvad vi ved om dette Egteskab. Hverken Aaret, da de blev gifte, hendes senere Skjebue, eller om de efterlod Børn, er os bekjendt.

*) Klaus Berg den ældre, hvis Miude og kunstneriske Fortjenester Prof. Høyen nys har opfrisket.

**) Det blev stukket i Kobber, af Sønnen Kristofer Hjort foræret Rektor Paul Trane, som satte det ind i sin Stambog, der nu gjemmes i det kgl. Bibl. i Khavn.

Mester Halvards Virksomhed som Læsemester var nærmest knyttet til Skolen, — „Gymnasiet,“ som han selv gjerne kalder den —, men maa dog bestemt adskilles fra en Skolemesters (Rektors) og Høreres Stilling. Et Lektorat fandtes i hver af Stiftsstæderne og maatte i de Tider, da Landet intet Universitet havde, og da der ikke krævedes og neppe kunde kræves, at hver Prest skulde have været udenlands, være en saare gavnlig Indretning. Om Lektøren byder Kirkordinantsen, „at hvert Kapitel udi vort Rige Norge, hvor Domkirke er, skal holde en lærd Mand for en Theologum eller Læsemestere, som kan overlyst læse den Hellige Skrift paa Latine, baade for Kammerer, Skoledegne (d. e. de ældre Disciple), forstandige Borgere og andre, som did vil søge; den samme Læsemester skal undertiden paa nogen beskikket Tid prædike, men dog saa, at ingen vanlig Prædiken dermed forhindres.“ Medens Rektor og hans Medhjelpere besørgede den katekiserende Del af Undervisningen, tænker vi os Lektor rettest som foredragende. Halvard beretter selv ensteds, at han paa Latin „interpreterede“ Joh. Posselius's græske metriske Omskrivning af Evangelierne. Heraf som af M. Halvards hele Retning kan vi slutte, at han, skjønt ansat som theologisk Lærer, maaske vel saameget foredrog Filologien.

I 1589 blev det ensformige Liv i Oslo afbrudt ved en sjelden Begivenhed, der heller ikke for M. Halvard blev uden Betydning. Prinsesse Anna, Kong Kristian den fjerdes Søster, skulde giftes med Jakob den sjette af Skotland (der siden blev den første Stuart paa Englands Trone). Paa Overreisen dreves hun af Uveir ind under Norges Kyst og aukom om Eftermiddagen den 25de Oktober til Oslo. Bisperu med hele Kapitlet mødte frem paa Bryggen, Borgerskabet stod i fuldt Gevær opad Gaden, og den nye Statholder, Axel Gyldeustjerne, med de tilstedeværende Adelsmænd og Damer bød „Frokenen“ velkommen. Da hun var kommen ind i Bispegaarden, hvor hun skulde bo, da løsede Borgerskabet, heder det i den gamle Beretning, „hver sin Musket eller Rør, hendes fyrstelige Naade til allerstørste Æres Erbydelse og underdanigste Salve.“ Nogle Dage efter rygtedes det, at den utaalmodige Brudgom var væntende til Norge for selv at

hente sin Brud. Den 8de November løb Kong Jakob ind i Langesund, den 10de overnattede han paa Sandeherred Prestegaard hos Mester Halvards gamle Ven, Peder Vemunds- søn, nu Provst i Laurviks Provsti. Herr Peder skal have vundet Kongens Behag, og da han paa dennes Anmodning om at udbede sig en Naade, ønskede at faa sit Provsti for- øget med to Prestegjeld, udvirkede Kong Jakob dette hos sin Svoger.

Først den 19de kom han til Oslo, hvor Biskopen holdt en latinsk Velkomsttale for den lærde Konge. Den 23de November stod Bryllupet i Kristen Mules Gaard, i den store Sal, det eneste Kongebryllup, der i mange Aarhundreder er fejret her i Landet. Kong Jakob fandt en særlig Glæde i at underholde sig med Biskop Jens og Stadens andre lærde Mænd, hvem han og ved rigelige Foræringer gav Bevis paa sin fyrstelige Naade. Jakob Jakobssøn Wolf opvartede Brudeparret med et Carmen nuptiale, som han Aaret efter lod trykke i Kjøbenhavn. Ogsaa Halvard Gunnarssøn har tiltrukket sig Kongens Opmerksomhed. Han overrakte ham et lidet latinsk Digt, der nu rimeligvis er tabt; til Gjengjeld modtog han af Kong Jakob en kostbar Gave. Endnu mange Aar senere mindedes M. Halvard med Erkjendtlighed den Opmerksomhed, Kongen havde vist ham, og dedicerede ham et af sine latinske Verker. I Tilegnelsen skriver han om deres personlige Sammentraf:

Semper amas doctos, cum sis doctissimus ipse,
 Largaque das doctis munera sæpe viris.
 Sim licet hos inter minimus, tamen Ecce favoris
 In me contuleras candida signa tui,
 Aslojæ quando socialia vincla subires,
 Et jungenda tibi nubilis Anna foret,
 Anna decus Danica, Frederici filia Regis,
 Norgica qua vidit pulchrius ora nihil.
 Tunc mihi pro parvo misisti carmine dona
 Aurea, quæ veri signa favoris erant.

En anden, ikke mindre festlig Begivenhed indtraf et Par Aar efter. Det var det første af de mange Besøg, Kong Kristian den fjerde gjorde i Norge, og Kongehyldningen

ved Akershus den 8de Juni 1591. Oslo modtog da for sidste Gang den brogede Skare af de til Hyldningen fremmødende Riddere, Adelsmænd, Lagmænd, samtlige Biskoper, Repræsentanter for Prestestanden, Borgere og Bønder. Det er denne Fest, Mester Halvard som Øienvidne saa levende har skildret i det nedenfor meddelte Digt.

Baade ved Fyrstebryllupet i 1589 og senere ved Hyldningen havde Halvard Gunnarssøn truffet sammen med en gammel Bekjendt, den sørnævnte Adelsmand Peder Ivarssøn Jernskjeg til Fridsø, med hvis hele Hus han synes at have staaet paa en meget fortrolig Fod. Peder Ivarssøn, Befalingsmand over Brunlag og Numedal, var gift med Margreta Breide, en slesvigsk Adelsdame. Da deres eneste Søn Ivar var født 1593, holdtes der Barsøl med stor Stas paa Fridsø. Paa selve Daabsdagen, 23de September, kom Halvard Gunnarssøn med Hustru, Herr Peder Vemundssøn og flere Gjester fra Oslo og Tunsberg. M. Halwards Svigermoder var tilstede, men ikke hendes Mand, Herr Rasmus Hjort, der væntelig har været syg. Biskop Jens Nilsøn og et talrigt Selskab af Adelsmænd med deres Fruer, Borgermestere, Raadmænd og Borgerfolk var komne de foregaaende Dage. Baade Bispen og M. Halvard var Faddere, og den første har efterladt en til de mindste Detaljer udførlig Beskrivelse af det hele Barselsgilde. Ved Bordet havde Adelstanden den fornemste Plads; af de geistlige sad naturligvis Bispen øverst, næst ham M. Halvard, derefter Provsten Peder Vemundssøn. „Udi Borgestuerne vare den gemeine Mand, og de vare alle lystige og glade.“ For at forhøie Glæden gjorde Verten den næste Dag Bryllup for ikke mindre end tre Par af sine Tjenere: „de to fik Piger, og den tredje en Kvinde.“ Biskop Jens og M. Halvard havde Kammer sammen, og om Aftenen „sad Bispen, M. Halvard, Gidse Herr Rasmus Hjorts, og Anne M. Halwards og snakkede med hverandre langt ud paa Aftenen.“ Tidlig om Morgenen den 25de begav Bispen sig paa Hjemveien tilfods, fulgt af Mester Halvard, indtil hans Famulus mødte dem med Heste og Sadler. Da gik Halvard tilbage til Fridsø igjen, medens Biskopen

fortsatte Reisen hjem til Oslo, idet han underveis aflagde et Besøg paa Peder Vemundssøns gjestfri Prestegaard.

Som Bevis paa den vedvarende Yndest, vor Læsemester nød hos Herskabet paa Fridsø, kan nævnes, at Peder Jernskjeg ved Presten Herr Hans Mortenssøn i 1605 sendte ham i Foræring et gyldent Bæger. Halvard vedblev ogsaa paa sin Side at følge sin Gudsøn med megen Interesse; ikke mindre end tre af hans Skrifter er ham dedicerede. Rime­ligvis har Ivar ligesom Faderen gaet i Oslo Skole og staaet under Halvards Opsigt. Af denne omtales han som en brav og haabefuld Yngling. Men Forvæntningerne skulde ikke gaa i Opfyldelse; Ivar Pederssøn døde i sine bedste Aar som Student og den sidste af sin Slegt i Rostock den 23de August 1615.

For en Mand med Halvard Gunnarssøns Lyst til viden­skabelig Syssel og Forfattervirksomhed kunde en Stilling som Lector Theologiæ synes ret behagelig og væntes at frembyde Otium nok. Dog klager han selv over de mange praktiske Gjøremaal, der optog hans Tid (publicis negotiis distractus). Som Medlem af Kapitlet (collegium Asloense) paahvilede der ham mange Hverv, der maatte ligge sjernt fra hans egentlige Studium, saameget mere som Oslo Kapitel langt fra var fuld­­talligt. I 1580 talte det saaledes kun sex Medlemmer, me­dens der efter Bestemmelsen mindst skulde være tolv reside­rende Kanniker; der havde nemlig indsneget sig den Uskik, at Personer forlentes med Kannikedømmer i Oslo, som op­holdt sig paa andre Kanter af Landet eller endog i Danmark. Som en af de overordentlige Forretninger, M. Halvard som Kannik havde Del i, omtaltes særlig den at besørge Afskrif­ter af den Jordebog over alt geistligt Gods i Stiftet, der un­der Navn af den røde Bog forvaredes i Kapitlet, og lade Udskrifterne omsende til hvert Prestegjelds Sogneprest.

Paa Herredagen i Oslo den 29de August 1599 mødte M. Halvard Gunnarssøn som indstevnt af Jørgen Skrøder, Borger og Hospitalsforstander. Jørgen tiltalte ham paa Hos­pitalets Vegne for Gaarden Hovvin i Aker og Paalsgaard, „en Tomt og Eiendom“ i selve Oslo. Han fremlagde en gammel Jordebog, der viste, at nævnte Gaarde med Rette

tilhørte „Hospitale Sacerdotum“ i Oslo. Indstevnte Halvard oplyste derimod, at Hospitale Sacerdotum, der ei maatte forvexles med Oslo Hospital (Sancti Laurentii Spetal), i sin Tid var en Stiftelse for gamle udlevede Kanniker og Prester ved Domkirken; disse havde besiddet Hovvin og Paalsgaard i rolig Hevd i nogle Hundrede Aar og brugt Paalsgaard til sin Vaaning og Hovvin til Avlsgaard. Da Reformationen indførtes, blev hint Preste-Hospital ophævet, og de nævnte Gaarde, som tilfaldt Kapitlet og Domkirken igjen, blev tillagt Erkepresten og „af kongl. Majest. bevilget og konfirmeret stedse og altid at blive til Læsemesterens Underholdning.“ Som Følge af disse Oplysninger blev Halvard ved Dommen frifunden for Citantens Tiltale.

Denne Retssag forklarer os ogsaa Grunden til, at Halvard Gunnarssøn paa Titelbladet i nogle af sine Skrifter kalder sig foruden Lektor ogsaa Archipresbyter eller Erkeprest i Oslo Kapitel. Denne Titel havde i den katholske Tid tilkommet Sognepresten ved Halvardskirken, og da hans Præbende senere lagdes til Læsemesterens Underholdning, optog denne ogsaa — ligesom andre i lignende Tilfælde — hin Titel, hvormed man altsaa ikke maa forbinde Tanken om nogen prestelig Virksomhed.

Hvad ellers Halvard Gunnarssøns Indtegter angaar, bestod disse i forskjelligartede Afgifter af geistligt Gods, hvormed han Tid efter anden var forlenet. Vi besidder de mest detaljerede Efterretninger derom, opskrevne af ham selv, i en Jordebog af 1595 i Rigsarkivet. Ifølge denne var efternævnte Præbender henlagte til M. Halvards Underholdning.

1. Commune-Parten. (Afgiften af 33 Gaarde rundt om i Stiftet samt 4 Tomter i Oslo.)
2. Sikulands Præbenda *) af Oslo Domkirkes Gods. (Af-

*) Den 20de Mai 1582 fik M. Halvard Brev ang. „at Erik Brockenhus, Befalingsmand i Bratsberg, havde faaet kongl. Majs Befaling at opsætte en Sagmølle i Tune Skibrede i Varteig paa en Gaards Grund, kaldes Sikkeland, som ligger til et Præbende, form. M. Halvard var forlenet med, uden samme Gaards og Grunds synderlige Skade.“

giften af 23 Gaarde samt et Engestykke i Aker, som han selv brugte.)

3. Altare Andreae af Domkirkens Gods. (15 Gaarde, deriblandt den ovennævnte Hovvin, om hvilken mere i Norske Saml. II 315.)
4. Portio Choralium. (11 Gaarde.)
5. Altare Edmundi af Domkirkens Gods. (24 Gaarde.)
6. Altare Martini af Domkirkens Gods*). (21 Gaarde.)

Det derpaa følgende „Summarium paa all denne forskrevne Renthe Som Jeg Hallwor Gundersøn følger,“ giver nedenstaaende Oversigt over hans samlede Indtegeter.

Pendinge 6½ \mathcal{L} 6 β enkel.
 Rougmell 3½ pund ½ fj.
 Thør Roug 1 pund.
 Miell 29 pund 1 fj.
 Malt 52 pund 9 lispd 3 qv.
 Korn 1 pund.
 Smør 29 pund ringer 6 \mathcal{L} .
 Sallt 12½ pund 9 lispd.
 Hud 8.
 Kalfsskind 19.
 Bord 1 thyllt.
 Nessuer 1 pund.

Fra M. Halvards sidste Levetid, da han næsten aarlig-aars lod et Skrift udgaa i Trykken, savner vi forresten enhver Efterretning om ham. Efter alle Kilders samstemmige Vidnesbyrd døde han i 1608, antagelig i en Alder af 50—60 Aar. Hans Eftermand i Lektoratet var ligesom hans Forgjænger en Danske, Mag. Abraham des Cardes, hvem vi første Gang finder i Oslo den 9de April 1609. Om Halvard Gunnarssøn har efterladt Børn, er ubekjendt. Den eneste, vi har stødt paa, der for Fadersnavnets og Tidens Skyld kan have været hans Søn, er en Laurits Halvardssøn (Sthen), der 1613 indskreves ved Kjøbenhavns Universitet, 1617 var i Wittenberg, 1622 blev Sogneprest til Sem i Jarlsberg, hvor han døde 1643 **).

*) Dette Præbende fik han allerede 1573; se foran S. 8.

***) Om Laurits, der som Forfatter optraadte med en Commenta-

Naar vi overskuer Rækken af Halvard Gunnarssøns talrige Skrifter, finder vi i ham ikke alene den mest produktive af alle da i Norge levende Forfattere, men ogsaa en Mand, der i omfattende Lærdom og alsidig Dannelse vistnok langt overgik dem alle, og det maa forundre os, hvorledes han i det for Boghandel og offentlige Bibliotheker vistnok aldeles blottede Oslo har fundet Leilighed til at holde Skridt med Tiden. Halvard var ved sin Stilling nærmest henvist til Theologiens Studium, og hans fleste, men neppe bedste Skrifter viser, at han ingenlunde forsøgte dette. Den theologiske Videnskab har han ikke fremmet ved dem; de var meget mere beregnede paa ved en praktisk og letfattelig Fremstilling at gjøre Trossætningerne forstaaeligere og lettere at huske for Ungdommen. Men Tiden var polyhistorisk anlagt, og Halvards Studier og Forfattervirksomhed gaar i mange Retninger. Navnlig fandt han Tilfredsstillelse i Systemet med Filologien og historiske Emner. I den første Huseende drev han det temmelig vidt i den praktiske Anvendelse af de lærde Sprog; hans græske og navnlig latinske Vers falder let og utvungent, ulige lettere end naar han skal rime paa sit Modersmaal. Som Historiker var det ikke alene den almindelige Historie, han forsøgte at behandle i latinske Rhythmer; men ogsaa Fædrelandets gamle Sagaer fandt i ham som i den samtidige Peder Klausson sin Bearbejder. Har end den sidste ulige større Betydning som den, der talte til Folkets Masse og hidrog ikke lidet til at holde den nationale Bevidsthed oppe i de trange Tider, saa fortjener dog Halvard Gunnarsson ogsaa vor Tak, fordi han var den første, der viste den lærde Verden hjemme og ude, at Nordmændene engang var et selvstændigt Folk og endnu elskede sine gamle Minder.

Da M. Halvards Skrifter er saa sjeldne, at neppe mange

rius in Cantica Canticorum, haves Oplysninger i Oslo Kapitelsbog af 1628, i hvilket Aar han blev anklaget for Papisme, men frifunden. Han var Svigersøn af den S. 6 nævnte Bent Kristofersson til Vaale og havde en Søstersøn Hans Mortensson, der havde studeret i Kjøbenhavn.

af dem findes i privat Eie, og ikke engang vore offentlige Bogsamlinger har dem alle, vil vi istedenfor at aftrykke Literaturlexikonets Fortegnelse give de fuldstændige Titler og en kort Beskrivelse over de vigtigste. Vi maa først gjøre opmærksom paa den Synderlighed, at de alle er udgivne i Løbet af Aarene 1596—1607. Det vilde være underligt, om Forfatteren netop i disse sidste Aar af sin Levetid skulde have udviklet en saa sterk Produktivitet og tidligere intet have skrevet. Rimeligere er hans Skrifter Frugterne af en længere Tids literære Virksomhed. Det er dernæst at merke, at samtlige Skrifter tryktes og udkom i Rostock, hvor maaske Forfatteren har vedligeholdt Forbindelser siden sit Ophold der. Næsten alle er trykte og rimeligvis ogsaa forlagte af Stefan Møllmann (Myliander), der allerede i 1561 havde grundet sit Bogtrykkeri i Rostock.

1. M. Halvards første Arbeide tør vel være den metriske Bearbejdelse af Carions Verdenshistorie af 1596 (7 Ark):

Chronicon Carionis Philippicum in enchiridii formam redactum, & juuandæ memoriæ causa, versibus Heroicis comprehensum. Deducta continua serie ab initio mundi usque ad Christum natum In gratiam & vsuum iuuentutis historiarum studiosæ, bono studio contextum a M. Halvardo Gvnario, Norvego S. S. Theologiæ lectore in Gymnasio Asloienti. Sunt Regum specula historiæ, quibus omnia, passim Quæ fugienda sibi, quæ facienda, vident. Rostochij typis Ferberi junioris, Anno M. D. XCVI.

Johannes Carion, i sin Tid Professor Matheseos i Frankfurt a. d. O., havde i 1531 udgivet sin Krønike, der siden optryktes og oversattes fast utallige Gange. Filip Melancthon lagde den til Grund for sine historiske Forelæsninger og besørgede selv en Udgave med Tillæg og Forbedringer (deraf Halvards: Philippicum). I Danmark havde den Lundske Kannik, M. Jon Tursen, oversat den, og Aaret før M. Halvards Parafrase var den af en anden Nordmand, Kristen Lauritssøn Linved, Prest til Vik i Bergens Stift, „udset paa Danske.“

Halvards Bog er, ligesom flere af hans Skrifter, prydet med det kongelige Vaaben samt et elegisk Digt, der forklarer Vaabenets enkelte Dele. Derefter dedicerer han i flydende Disticha sit Verk til Kristian IV. I en liden Efterskrift

til „candidus lector“ beder han denne undskyldte, om han ikke altid har været heldig i at bøie de fremmede Navne saaledes,

Ut discant Latij carminis ire pede.

I selve Digtet, der er delt i smaa Afdelinger med særskilte Overskrifter, begyndes med det gamle Testamentes Fortællinger; dernæst den assyriske, persiske, græske og romerske Historie, idet Delingen i de fire Monarkier følges. Undertiden faar man en summarisk Kongerække paa Vers (omtrent som Wergelands over de norske Konger) og derefter særskilte Smaadigte om de vigtigste Regenter. Som rimeligt kan være, da Versene er beregnede paa at læres udenad, er Fremstillingen kortfattet og fyndig, og kun enkelte Steder, hvor Emnet serlig har tiltalt ham, som ved den trojanske Krig og Kampen mellem Cæsar og Pompejus, er Fortællingen noget fyldigere.

Bogens tre sidste Sider er benyttede til en „Epitome Biblica juvandæ memoriæ causa versibus reddita,“ der gennem en kunstig Indretning skal hjælpe Hukommelsen til at fastholde Bibelens Kapitler og Bøger.

2. Som et sereget Verk udkom 10 Aar senere Fortsættelsen, omhandlende Resten af det fjerde Monarki eller det romerske Keiserdømmes Historie, under følg. Titel:

Chronici Carionis Philippici in Compendium redacti, & juvandæ memoriæ gratia elegiaco carmino redditi, partes duæ posteriores de Cæsaribus Romanis, Bizantinis, & Germanicis. Deducta continua serie a C. Julio Cæsare usque ad Rudolphum II. Imperatorem. In usum studiosæ juventutis concinnati, Cura & industria M. Halvardi Gvnarii, Norvegi, in Gymnasio Aslojensi S. S. Theologiæ lectoris. Sunt regum specula historiæ, quibus omnia passim Quæ fugienda sibi, quæ facienda, vident. Rostochii Ex Typographia Stephani Myliandri, Anno M. DC. VI.

Det er tilegnet hans kongelige Velynder, der siden 1603 ogsaa var Englands Konge,

Potentissimo & Serenissimo Principi ac Domino, Dn. Jacobo, magnæ Britanniæ, Franciæ & Hybernæ Regi, Fidei defensori &c. Domino suo Clementissimo.

Salve Musarum columnen tutelaque salve,
Salve gentis honos Rex Jacobo tuæ, o. s. v.

Denne Keiserkrønike, der ikke som den forrige er affattet i „heroisk,“ men i elegisk Versform, er ikke lidet vidløftigere (Ark A 1 til M 1); Indretningen er forresten den samme, idet der om hver Keiser leveres et længere eller kortere Digt. De gamle Imperatorer er udførligst behandlet.

3. Det interessanteste af Halvard Gunnarssøns historiske Arbejder bliver dog den i 1606 udkomne latinske Norges Krønike:

Chronicon Regum Norvegiæ, olim idiomate Norvegico conscriptum: Nunc autem primo Elegiacis Versibus latine expositum a M. Halvardo Gunario Norvegio, in Collegio Aslojensi S. S. Theol. Lectore ac Archipresbytero. Deducta continua serie ab Haraldo Horfagrio sive Pulchricomo, Primo Norvegiæ Rege, usque ad Regem Haquinum Haquini Senioris filium. Ad calcem libri addita sunt octasticha J. Sadolini, de regibus Daniæ simul & Norvegiæ, ab Olao Haquini filio usque ad Christianum hoc nomine Quartum. Inclyta nescirent Heroum gesta nepotes, Si non historicus proderet illa liber. Rostochii Ex Officina Typographica Stephani Myliandri. Anno M. DC. VI.

Ogsaa denne Krønike er prydet med det kongelige Vaaben og det samme forklarende Digt som første Del af Verdenshistorien. Den er dediceret til den berømte Arild Huitfeld. Efterat han i den ret merkelige Tilskrift har omtalt Kantslerens literære Fortjenester, angiver han som Aarsag til at tilegne ham netop Norges Historie, at Huitfeld (hvad man længe ikke vidste) var født Nordmand og vel kjendt i Landets forskjellige Egne, selv de allerfjerneste:

Quam fuerat florens olim Norvegia Regnum,
 Testantur varijs splendida templa locis:
 Vrbes, munitæque arces, & coenobia alta,
 Hic oculis quæ sunt antea visa tuis.
 Nam non Bergensem tantum lustraveris arcem*),
 Quæ tibi nascenti vitæ elementa dedit.
 Sed reliquas etjam terras memorare libebit,
 Tentasti studio quas peragrare tuo.
 Non ego nunc referam Gallorum ditia rura **)
 Hispanasve domos, Teutonicumque solum.

*) I det Deichm. Bibls Exemplar rettet (upaatvivlelig af Forf. selv) til: urbem.

**) Af samme Haand rettet til: regna.

Cernere non etjam dubitas Norvegica saxa,
 Saxa sub Arctoo conspicienda polo.
 Nidrosiæ sedes antiquas, & sacra templa
 Visere gaudebas, non renuente Deo.
 Russia te vidit, vidit Finmarchia junctum
 Claris legatis, conspiciisque viris.

Den følgende Skildring af Finnerne gjengiver os den Tids Forestillinger om hint Folk saa anskuelig, som vi ellers ikke har truffet paa:

Hic demiraris Finnos non corpore magnos,
 Magnas arte sua posse domare feras.
 Nam venatores, venatricesque peritæ,
 Emissis jaculis obvia quæque necant.
 Et celeri cursu fugientia cuncta sequuntur,
 Non secus ac nervo missa sagitta volat.
 Hæc vaga gens inter montes & saxa pererrans,
 Secum resque suas & sua tecta trahit.
 Ursos quisque sequi miro conamine gaudet,
 Nam cuncti ursorum vivere carne solent.
 Et repleta libunt illorum poclaurore,
 Ignibus excoctus qui tamen ante fuit.
 Tunc veluti celebris lætantes jure triumphi
 Edunt barbarico murmura rauca sono.
 Hi reprobam (ut fertur) tractantes Dæmonis artem,
 Mortales alios ludificare sciunt.
 Cognoscunt ventos tempestatesque ciere,
 Ac inferre suis hostibus exitium.
 Quin proprias animas ipso de corpore mittunt,
 Scrutantes varijs multa notanda locis.
 Quas rursum excipiunt redeuntes, visaque narrant
 Omnia, perpensæ pro ratione rei.
 Hæc vero fieri quis crederet? at mihi testis
 Præ multis locuples solus & unus eris.

Norges-Krøniken er et af de faa af Halvards Arbeider, der er hædret ved Æresvers, en Prydelse, der dengang ellers var meget i Mode. Det er den ovennævnte mcklenburgske Prest og Poeta laureatus, Mag. Petrus Bambamius, der ledsager Bogen med et Epigramma, hvori han ikke sparer paa Ros. Bambamius kjender og omtaler Halvards tidligere Behandling af Verdenshistoriens Heroer:

Haldanus illis ecce Suartheus nunc pedem
 Conjungit, armis inclitus,
 Qui sub Boote sceptræ Rex Norvegiæ
 Potente gessit dextera.

Og de senere Konger af Halvdans og Ragnhilds Æt —

Ut agminatim gratias Gunario
 Tubis agunt sonantibus!
 Qui res ab ipsis fortiter gestas suo
 Illuminarit carmine,
 Monumenta ponens saxea vel ænea
 Perenniora imagine.

En saa stor Hæder, slutter han, vil den nu regjerende
 Konge paa sine Fædres Vegne rigelig gjengjelde;

Quamquam tibi ipse præmium
 Ingens parasti, nominis doctissimi
 Perennivivam gloriam.
 Dum namque famam Regiorum nominum
 A dente leti vindicas,
 Tibi eruditus comparas famam libris,
 Quam nulla mors deleverit.

Det kunde være interessant nok at komme paa det rene med, hvilken Original der har foreligget M. Halvard. Uagtet Titelens: „olim idiomatico Norvegico conscriptum“ vel neppe behøver at forstaaes saaledes, at han har bearbejdet det oldnorske Grundskrift, er der paa den anden Side heller intet urimeligt i, at han ligesaa vel som hans Biskop har forstaaet det gamle Sprog. I det hele har Kjendskabet til dette været udbredt i en ikke saa liden Kreds, saalænge endnu de gamle Love gjaldt.

Hvilken Original han nu end har fulgt, finder man kun sjelden en egentlig Oversættelse, som naar Raguvald Jarls bekjendte Ord gjengives:

Nunc tua Cæsaries, Rex, est pulcherrima, dixit.

I Almindelighed gaar han i Udtryk og Fremstilling sin egen Vei; i Skildringer og Epitheta vil man stundom mindes Virgil. Ved Navnene tager han sig det meget let, uden at gjøre Forsøg paa Oversættelse; han skriver: Gulharraldus,

Grafelderus, Haquinus Jarolus, Horfagrius, Congelvia, Erlingus Schacco o. s. v. At Sarpsborg flere Gange omtales med en vis Forkjærlighed, kunde maaske vidne om Rigtigheden af, hvad vi antog om Forfatterens Hjemstavu. Saaledes pag. H. 4. b:

Vrbs jacet ad Sarpum fama celeberrima quondam,
Accola Sarpsburgum nomine turba vocat.

Fremdeles pag. M. 1. a:

Flumine luxurians qua vertice Sarpus ab alto
Volvitur, & tantis præcipitatur aquis,
Ut si stentorea quis voce loquatur ibidem,
Auribus hauriri non tamen illa queat.

Ogsaa af andre Lokaliteter, som han kjender, giver han smaa Beskrivelser; saaledes om Ruinerne paa Hovedøen (pag. L. 1. a.):

Non procul Asloja celebri notissima fama,
Insula de capitis nomine dicta jacet.
Hic stetit immensis extractum sumptibus olim
Vastum insigne, ingens, nobile Cænobium.
Sed nunc disjectas moles, avulsaque saxis
Saxa vides, constans sic nihil orbis habet.

I Etymologier forsøger han sig stundom med Held:

Illi [Olaø] cognomen nobile Chyrro fuit;
Pacis enim studium coluit, fera bella perosus (F. 2. b.)
Sumptibus immensis Bergensem condidit urbem,
Quæ sua de duro nomina monte tenet (F. 3. a.)

Sagnet om Oprindelsen til Navnet „Kjølveien“ ved Randsfjorden sees allerede da at være kjendt*), idet han siger om Sverre (pag. I. 3. a.):

Adque lacum Mosam (quo non piscosior alter)
Has [naves] curavit equis millia quinque trahi.
Unde igitur cunctis via dicitur illa carinæ,
Expers quæ celebris nominis ante fuit.

*) Slg. Fayes norske Folkesagn 169 og Munchs Hist. III 76.

Halvard har ogsaa (Pag. L. 4. c) Verset

Suero Rex Magnus, ferus ut leo, mitis ut agnus,

som William af Newbury fortæller, at Sverre førte i sit Segl*). Denne Konge er i det hele vor Forfatters Helt; ikke mindre end 20 Sider ofres hans Historie. Han siger ogsaa ligefrem om ham:

Omnes ingenio superavit & arte Monarchas,
Quos genitale solum Norgica terra tulit.

Halvards Verk ender med Haakon den gamle. Men for at komme ned til Nutiden har han af den danske Digter Hans Jørgensen Sadolins (ogsaa kaldet Viberg) „De regibus Daniæ Epigrammaton liber unus“ laant de Vers, der handler om de fælles Konger fra Olav Haakonssøn til Fredrik II. Der er dog kun otte Linjer (Octasticha) om hver Konge. Endelig har Bambanius tilføiet et Digt, dateret 14de Januar 1606, om eller rettere til Kristian IV. Han minder om, at Kongen, der gjennem sin Moder Sofia stammer fra Meklenburg, paa en Maade er hans Landsmand; derfor vil han nu lovsynge ham i Sadolins og Gunarius's Sted.

Te bonus haud dubie Sadolinus ad astra tulisset,
Si vitam regnum duxet ad usque tuum**)
Gunarii vero jam nunc taciturna Thalia
Ruminat in laudes carmina digna tuas.

4. De sidste Ord antyder, at Halvard arbejdede paa et større Digt til Kongens Hæder; dette var hans Acrostichis om Hyldningen ved Akershus i 1591. Med Hensyn til dette Skrifts Udgivelsestid maa en almindelig Vildfarelse berigtiges. Allerede Lyskander og siden Literaturlexikon o. a. anfører to Udgaver, af 1596 og 1606. Ved Jevnførelse af de Exemplarer, der findes her og i Kjøbenhavn, vil man, Aarstallet

*) Slg. Keyzers Kirkeh. I 316. I Deichm. Bibl's Expl. er her tilskrevet (vistnok af Halvard selv): Hunc versum tradunt annulo illius fuisse insculptum.

**) Heraf sees altsaa, at Sadolin (i sin Tid dansk poeta laureatus), hvis Skjæbne efter hans Afsættelse i 1579 har været ukjendt, var død 1588.

fraregnet, ingensomhelst Forskjel opdage. Men i nogle staar Anno M. DC. VI, i andre M. XC. VI., hvilket man i en Hast har læst som 1596, medens det i Virkeligheden er en meningsløs Trykfeil, der under Trykningen er opdaget og i en Del Exemplarer berigtiget ved at bytte X med D. Yderligere Sikkerhed for, at der kun findes en Udgave af 1606, faaes ved at Dronningen omtales, medens Kristian i 1596 endnu ikke var gift. Schlegel, der i sin Bearbejdelse af Kristian IV.s Historie ogsaa omtaler Halvards Acrostichis, anser den for et Tillæg til Chronicon Reg. Norv., hvortil ei er Spor. Hvad ellers Navnet *Ἀκροστιχίς* angaar, der fra Digtets første Afdeling er overført paa det hele, betyder det et Poem, hvori Versenes Begyndelsesbogstaver danner et Navn eller en Mening. Saadant faldt just i den Tids Smag, men neppe i vor. Dette kan endmere siges om det følgende Encomion Thaumasticon, som Forfatteren med utrolig Opfindsomhed og Taalmodighed til Kongens Ære har sammensat af lutter Ord, der begynder med C. Men Hoveddigtet, Carmen Gratulatorium, giver os i lette, flydende Vers en levende og anskuelig Skildring af Kong Kristians første Besøg i Norge.*)

5. I det vi dernæst gaar over til Halvard Gunnarssøns theologiske og Opbyggelses-Skrifter, støder vi først paa hans Flores sapientiae divinae af 1596, paa det nærmeste 11 Ark (A 1--L 7) in 8vo.

Flores sapientiae divinae ex epistolis et evangeliiis dominicalibus & Festivalibus anniversarijs in gratiam & vsu piæ iuventutis delibati: Ebraice Græce Latine & Danice contexti a M. Halvardo Gvnario Noruego in collegio Asloensi S. S. Theologiæ lectore. Matthæi 6. Querite mortales primum caelestia regna, Hinc reliquæ vobis adjicientur opes. Rostochii Typis Stephani Myliandri. Anno M. D. XCVI.**)

Bagsiden af Titelbladet fremviser det kongelige Vaaben, hvorefter Forf. i letflydende latinske Vers tilegner Kristian IV sit Verk. Merkeligt, at han her kalder sit Modersmaal Norsk (i Titelen: Danice):

*) Ved Udgivelsen af Acrostichis har vi nøie fulgt Originalen; kun den temmelig regelløse Interpunktion har vi tilladt os at lempe paa.

**) Paa et serskilt Blad bag i Bogen staar derimod: M. D. XVII.

Norvegus sanctæ respondet sermo loquelæ,
Ausonio & juncta est Graia Camoena stylo.

Bogen er saaledes indrettet, at paa hver Side staar først et latinsk, saa et græsk Distichon, derpaa to Linjer Hebraisk og endelig et 4linjet dansk eller norsk Vers. Dette er den eneste Leilighed, hvor han forsøger sig som Digter i Modersmaalet, og man vil vel i Regelen give hans græske og „ausoniske“ Muse Fortrinet. Nogle Prøver lidsættes.

Dominica I adventus (ad Rom. 13).

Nox tenebrosa abiit, fulget lux clara salutis,
Vitantes tenebras, lucis eamus iter.

Ἦχετο νύξ σκοτινῆ, φῶς κάλλιον αὐτε φάανθη,
φεύγοντες σκοτίαν φωτός ἴωμεν ὁδόν.

Natten er bort, Liuset skin klar,
Vor Salighed er obenbar,
Elsk fordi Liusens gierning nu,
Slaa mørckheds gierning aff din hu.

Dom. II adv. (ad Rom. 15).

Den hellig Schrift er schreffuen saa,
At vi aff hende dette faa,
God lærdom om taalmodighed,
Om haab oc trøst til salighed.

Dom. I post. Epiph. (Luc. 2).

Ecce puer vincit scribas legisque peritos,
Illius ingenium mirificumque stupent.

Jesus it barn paa tolfte aar,
Schriftklog i Templet offuer gaar,
Vdi wissdom oc høy forstand,
Saa sig forundrit alle mand.

Dom. IV post Epiph. (Matth. 8).

Den Christen Kircke i Werden her,
Driffies som it Skib aff storm oc vær,
Dog føris hun i en god haffn,
Thi Christus er sielf styremand.

In die Paschæ (1 Cor. 5).

Christus hand er det Paaske Lam,
Som Werdsens synder paa sig nam.
Therfor bør oss Paaske holde,
I kyskhed oc sandhedt holde.

Dom. IV. post Trin. (Luc. 4).

Si vis ex oculo festucam tollere fratris,
Primum de proprio lumine tolle trabem.

Bielcken først aff dit øye drag,
Siden skeffuen aff din Broders tag.

Thi naar en blind en blind leder,
Falde de baade i graffuen neder.

Dom. 14 post Trin. (Luc. 17).

Christus thij Spedalske gjør Rein,
De Ny ginge bort, men en alein
Thilbage kom, oc gaff Gud ære,
Beuiste sig tacknemlig være.

In die Sim. & Judæ (Joh. 15).

*'Αλλήλους ἀγαπᾶν ἐτάρους ἐπιτέλλει' Ἰησοῦς,
Οὐ μείζων δοῦλος κυρίου ἐστὶν ἐοῦ.*

Elsk din Næste som CHRISTUS dig hørd,
Naar hand är stedt i trang och nørd,
Ingen Suend pleier ypper være,
End som hans Husbond och Herre.

De to sidste Blade i Bogen optages af nogle mindre elegiske Digte: 1) Paraphrasis in orationis dominicæ precatio-
tionem quam recitat Matth. 6 & Luc. 11. 2) Precatio ad
Deum patrem. 3) Prec. ad Filium Dei. 4) De Spiritu Sancto
ex Esaiâ.

6. Halvards næste Arbeide var beregnet paa Skolebrug:

Isagoge In singula Bibliorum Sacrorum vtriusque Testamenti
capita, juuandæ memoriæ gratia, versibus comprehensa. Ad com-
munem Scholasticæ iuuentutis vsum in lucem data. Cura & indu-
stria M. Halvardi Gvnarii Collegij Asloënsis Theologi. Matth.
6. Christus ait: primum cæleste inquirete regnum, Et reliquæ vobis
adijcientur opes. Rostochii, Typis Stephani Myliandri. Anno
1598.

Udgjør næsten 6 Ark (A 1—G 3) in 4to. Den er til-
egnet hans Gudsøn Ivar Pederssøn, der da var — 5 Aar
gummel. I Fortalen til Candidus Lector gives der et Raad
om, hvad Ungdommen bør læse:

Biblia primatu gaudent, post Biblia libros
Delige Josephi atque Eusebij historicos.
Vt cum fruge legas, Chronicon superadde Philippi
Atque Locos: fructu commodiore leges.

Om Digtet selv er ellers ikke meget at sige. Det gjen-
giver Indholdet af det gamle og nye Testamente i latinske
Hexametre, saaledes at hver Linje svarer til et Kapitel i
Bibelen.

7. Aaret efter udgav han, ogsaa til Ungdommens Nytte, et lidet prosaisk Arbejde paa 3½ Ark (A 1—D 4) in 8vo., der som Prøve paa Sprogfærdighed har adskilligt tilfælles med hans „Flores.“

Capita doctrinæ Christianæ præcipua, in vsum & institutionem piæ iuuentutis, Danice primum contexta; Nunc vero Latine, Græce & Hebraice reddita A M. Halvardo Gvnario Noruego Theologo, & Archipresbytero Collegij Asloensis. Den Christelige Lærdoms besynderligste Hoffuit Artickle, sammendragen først paa Danske: Oc nu paa Latine, Græske, oc Hebraiske vdsætte, Vngdommen till øffuelse oc vnderuisning. Rostochii Typis Myliandrinis. Anno 1699.

Tilegnet *ἐπιστημονεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἀνδρὶ, τῷ κυρίῳ Ἐράσμῳ Ἐλαφείῳ*, hans Svigerfader, Provsten Rasmus Hjort, til hvem han henvender sig i et langt Digt i græske Hexametre med latinsk Oversættelse ved Siden. — Skriftet selv er en Slags kortfattet Dogmatik, affattet i korte Stykker: Om Guds Ord, om den Hellig Aand, om Skabelsen, om Evangelio, om Helvede osv. osv. Hver Side er delt i 2 Spalter, saa at Stykkerne læses i 4 Sprog, Dansk, Latin, Græsk, Hebraisk, ved Siden af hinanden.

Bogens 4 sidste Sider indtages af en „Summa articulorum Augustanæ Confessionis iuuaudæ memoriæ causa versibus comprehensa a M. H. G.“ Denne „Summa“ opføres i Literaturlexikon urigtigen som et eget Skrift. Som Exemp-ler paa dens 22 Disticha kan anføres:

De Ecclesia.

Est coetus verbum seruans Ecclesia Christi,
Qvæ manet æternos non peritura dies.

De Coena Domini.

In coena corpus sanguisque offertur Iesu:
Sic sese huic verbis alligat ipse suis.

De cultu Sanctorum.

Sunt imitandi sancti, at non sunt mente colendi,
Namque Deo soli competit omnis honor.

8. Vi kommer nu til det af M. Halvards Skrifter, der har erhvervet sig størst Publikum og endnu den Dag idag har sin Læsekreds. „Prestepinens“ Titel i Originaludgaven lyder:

En Liden Aandelig Spørsmåls Bog sammendragen aff den H. Scrifft, vdi huilcken ere forfattede de allerlystigste Spørsmåal met deris der til beskickedede Giensuar, Om Gud, om Verdens skabelse, om Englene, om Diefflene, Meuniskene, oc om alle andre Creatur oc Jordens vext. Enfaaldige Folck oc Vugdommen gantske fornøden, nyttig oc lystig at læse. Ved Michaelen Saxen, Gl. Hoffprædicant til Thonna oc Ohrdruff. Oc nu nyligen fordansket aff Halffuord Gunnerson Læsemester vdi Oslo. Prentet i Rostock hos Stephan Mølmaud, Anno 1602.

Den gaar foruden Dedikationerne fra Ark A 1 til T 8 i Oktav.

Bogen er tilegnet hans Velynder Peder Ivarsson til Fridsø, „Kong: Mayt: befaluings Mand offuer Bruuland oc Numedal, met sin kiere Frue Erlig Velbyrdig Fru Margrete Breide, oc begge deris Elskelige Børn, mine gunstige Venner oc Fødrer.“ Af denne Dedikation, der er „Sereffuit vdi Oslo den 29. Octobris Anno Christi 1601“ kan følgende Linjer tjene som Prøve paa vor Forfatters danske Prosa.

Derfore ligger det storligen maect paa, at wi dagligen øffue oss i Guds Ord, effterdi det er icke der met nock, at wi en eller to gange læse der vdi, men wi skulle giøre oss det saa almindeligt, bekyndt oc brugeligt, lige som det daglige Brød er i vore Huse, huileket wi icke kunde paa en dag miste eller ombære, men maa saa gaat, som alle timer paa dagen opholde oss oc vore Børn der met, lige saa rigelige skal oc Guds Ord bo hos oss, saa at der skal icke gaa en dag forbi, at wi haaffue io noget hørt der om i Prædicken, eller oc læst noget der om i Bibelen, eller paa det ringiste selff siunget eller bedet en Psalme. Thi at ligernis som det daglige brød er vort Legoms spise, som det vederqueger oc oppeholder, lige saa er oc Guds Ord vor Siels Aandelige spise, som oppeholder hende til det euige Liff. — — Oc effter som ieg altid Gunstige Peder Iffuerson oc kiere Fru Margrete haaffuer forstaaet, at i haaffue synderlig lyst oc vilie til at fordre oc forfremme Guds Ord oc ære, oc stedze øffue eder i det som Saligheden paagielder oc mest er anrørendis, da haaffuer ieg for denne aarsage skyld fordristet mig til at dedicere oc tilscriffue Eder dette ringe arbeide til it Tacknemmeligheds tegn for mange beuiste Velgierninger: Bedendis derfor gantske ydmygeligen, at begge E. V. F. ville dette mit ringe arbeide lade sig vel befalde, oc met gunst oc for gaat anamme, huileket ieg nu E. V. F. til it glædeligt oc Lycksaligt nyt aars gaffue haaffuer forærit oc tilscriffuit.

I den latinske Henvendelse til Læseren heder det:

Nunc certare jurat pœlis immanibus omnes,
Immodicoque sibi frangere membra mero.

Hvormeget bedre, siger han, gik det ikke til i de gamle Gjestebud! en fortalte Historier, en anden sang, en tredje opstillede Gaader til Løsning. Noget lignende maatte vel ogsaa nu lade sig forsøge.

Eruta de sacris ænigmata sacra libellis
Crede mihi, secum comoda multa ferunt.
Ingeniumque acuunt, arcanaque multa recludunt,
Oblectant animos, erudiuntque pios.
Fontibus e sacris congestis talia Saxo,
Lingva quæ studii reddere Norvegica.

Mikal Saxes Original var udkommen i 1593. Forfatteren var Hofprædikant hos Hertug Fredrik Vilhelm af Sachsen, hvem han tilegnede sit Skrift. Hvorledes Saxes Bog modtoges i Tydskland, er os ubekjendt. Men M. Halvards Bearbejdelse har hos os vundet en Udbredelse blandt Almuen som meget faa andre Bøger. Foruden Originaludgaven af 1602, som vi her benytter, kjendes Kjøbenhavner-Udgaver af 1605, 1616, 1626, 1737, 1748, 1752, 1785 og 1787, men uden Tvivl er den optrykt endnu oftere. Den nyeste Udgave er af 1863 paa N. W. Damms Forlag i Kristiania.*)

Nyerup har optaget Prestepiinen i sin Bog om Morskabslæsning i Danmark og Norge; og med Rette; thi naagtet den med Sandhed siger sig at være „sammendragen af den hellige Skrift“ og vrimler af Bibelsprog, er dog Spørgsmaalene saaledes affattede, at Læseren uegtelig høster mere Morskab end Andugt deraf. Mere end engang kommer man under Læsningen til at tænke paa den Art Bibelstyrke, Per Degn lægger for Dagen hos Holberg:

Per. Vi vil give hinanden nogle Spørgsmaal; for Exempel, hvem var det, som skreg saa høyt, at man kunde høre ham over den heele Verden? — Montanus. Jeg veed ingen, som skriger stærkere, end Esle og Landsbye-Degne. — Per. Snak! kand man høre dem over heele Verden? Det var et

*) Den mangler Dedikationen til Peder Ivarssøn og har hist og her enkelte Afvigelser fra Udg. af 1602.

Asen i Noæ Ark; thi heele Verden var i Arken. Hvem slog den 4de Deel af Verden ihjel? — Montanus. Ej, jeg svarer ikke til slige grove Spørgsmaal. — Per. Det var Cain, som slog sin Broer Abel ihjel.

Med en større Forsyning af deslige Spørgsmaal kunde man sætte selv de meget bibellærde fast; og af denne Grund gav Almuen nærværende Bog allerede tidlig Navnet „Prestepinen“ (ogsaa: Prestepineren), der blev saa almindeligt, at Forlæggerne betegnede Bogen ved Merket „P. Piine“ paa Smudstitelen.

Endelig nogle Prøver.

Paa huor mange Steder, haffuer Gud besynderlig sit Bolig? Suar. Paa tre Steder, som hand sielff siger Esai 57. cap. Jeg boer i Høyheden, oc i Helligdommen, oc hos dem, som haffuer en Sønderknuset oc ydmyg Aand.

Huor bliffuer Gud kaldet en Paatemakere? Suar. Hos Esaiam i det 64. Cap. Wi ere Leer, du est vor Paatemagere, oc wi ere alle dine henders gierning.

Huor haffuer Gud paa det kaansteligste bruget oc beuist Paatemagers Handverck? Suar. Udi Adams skabelse, der hand aff en Jordklimp, gjorde det allerskøniste leffuende Mands billede.

Huilcken er den kaansteligste Billedsnider? Suar. Gud vor Herre. Thi hand haffuer aff it Riffbeen giort den allerdeyligste Quindis billede, huis lige icke haffuer veret paa Jorden.

Huor tit oc ofte staar dette navn Jesus i S. Pauli Epistler? Suar. Femhundrit gonge.

Huor fortæller Christus den Bonde regel om Værligheden? Suar. Hoss Matth. i det 16. Capit. Hoss Luc. i det 12. Cap. Om aftenen sige i, det bliffuer en skøn dag osv.

Huor ved vaar det Ascen bundet, som Christus indreed paa i Jerusalem? Suar. Ved en dørn. Thi saa scriffuer Marcus i det 11. Capit. De funde Føllet bundet hoss Dørren, vde paa veyskillet.

Huor tit haffuer mand seet Engle til Hest? Suar. Fem gonge (2. Kong. 6. Zach. 1. 2. Macc. 3. 10. 11).

Huor bliffuer der talet om en Raaden slinckendis Tand? Suar. I Salomons Ordsprocks Bog 26. Capit. Foracterens haab i nødsens tid, er lige som en raaden Tand.

Huor bliffuer fortoldt i Bibelen om Skeggis affragelse? Suar. Esai 7. Hæerren skal borttage Skegget ved en Leyd Ragekniff.

Huor aff bliffue Quinders Persone, som ere Ictogifte kaldede Fruer? Suar. Aff fryd eller fryntelighed. Thi de skulle vere deris Mend til frygd, trøst oc vederquegelse osv.

Hvad er en So lig? Suar. En deylig Quinde foruden Tuct, Thi saa siger Salomon i Ordsprocks bogs 11 Cap. En deylig Quinde, foruden Tuct, er lige som en So met it Flettebaand aff Guld.

Huilcke Quinder bliffue holdne verre end Løwer. Suar. De Onde kiffactige Quinder. Thi saa siger Syrach Cap. 25. Jeg vilde helder bo hos Løwer oc Draker, end hos end ond Quinde. Naar hun bliffuer ond, da foruender huu sine facter, oc bliffuer saa fælsom, som en Sæck.

Huilcken Quinde er bleffuen død, oc icke født. Suar. Eua, hun er icke født, men skabt aff Adams Riffbeen, oc paa det sidste bleffuen død.

Huilcken Quinde er født, oc icke død oc begraaffuen? Suar. Lotz Hustru, huilcken der hun vdgick aff Sodoma, saa hun sig tilbage, oc bleff omuendt til en Saltstytte.

9. Allerede samme Aar havde Halvard et nyt Skrift færdigt:

Parabolæ sive similia sacra evangeliorvm dominicalivm Pericopas illustantia, Elegiaco carmine reddita, & Ad vsum scholasticæ juventutis ita concinnata, vt ab omnibus sacrarum literarum studiosis cum fructu & voluptate legi possint. Opera & studio M. Halvardi Gvnarii Norvegi, in Collegio Asloensi S. S. Theologiæ lectoris. Rostochii Typis Stephani Myliandri, Anno 1602.

Den lille Digtsamling paa 5 Ark i Oktav er tilegnet Paa Helgessøn, Lagmand i Bergen.

Clare Vir, & patriæ non infima gloria nostræ,
Iam Themidos raræ cultor, amansque Dei.
Consilio pollens, vario spectabilis vsu,
Qui trahis e celebri stemmate rite genus.
Haud licet ignorem curas & pondera rerum
Incumbunt humeris quæ sine fine tuis:
Te tamen atque tuam depulso nostra timore
Musa salutatum gestit adire domum.

„Parablerne“ viser, hvorledes hver Søn- og Helligdags Evangelium finder sin Anvendelse, som følgende Exempler kau oplyse.

In Epiphaniis. Evang. Matth. 2.

Stella velut sanctos mirando lumine fulgens,
Ad Bethles duxit mænia parua Magos:
Sic Evangelij sacri lux clara sequentes
Ducit in astriferi tecta beata poli.

- In Dominica Septuagesima. Evang. Matth. 20.
 Vinitor vt cunctos simul in vineta vocavit,
 Quos in clamoso repperit ille foro:
 Sic vocat & recipit cunctos Deus ipse, remoto
 Delectu, in regnum pro bonitate suum.
- Dominica Oculi. Evang. Luc. 11.
 Fortior vt fortem ferus Hectora vicit Achilles,
 Qui vindex Græci nominis acer erat:
 Fortior eiecit sic fortem Dæmona Christus,
 Confugium cunctis præsidiumque pijs.
- Dominica Misericord. Domini. Evang. Joh. 10.
 Sicut aberrantes pastor sibi voce bidentes
 Colligit in numerum restituitque suum:
 Sic Ecclesiolam Christus sibi maximus ille
 Pastorum verbo colligit ipse suo.
- Dominica Trinitatis. Evang. Johan. 3.
 Ceu sol est vnus, soli tria sed tamen insunt,
 Corpus, lux fulgens, vivificusque calor:
 Sic Deus est vnus, personæ sed Deitatis
 Tres sunt, id quod nos Biblia sacra docent.

For at udfylde det sidste Ark, er hans Summa Augustanæ Confessionis o. m. optrykt, og derhos leveret en *Ἀκροστιχίς* sive Carmen Onomasticon ad Paulum Heliæ, apud Bergenses iudicem æquissimum, amicum suum veterem officiose colendum. Læser man blot Linjernes Begyndelsesbogstaver, faaes frem disse Ord:

Pavlus es Heliades iudex justissimus vrhis
 Bergeneæ, multis alijs præstantior vnus.

10. Allerede i 1603 lod Halvard et uyt og temmelig omfangsrigt Verk se Lyset; det var hans metriske Parafrase af Søn- og Helligdagens Evangelier, 14 Ark i Oktav.

Evangeliorvm dominicalivm et festivalium anniversariorvm Paraphrasis Varijs carminum generibus exposita a M. Halvardo Gv-nario Norwegio, Theologo & Archipresbytero Collegij Asloensis. Matth. 6. Justitiam primum cælestis quærite Regni, Hanc omnes aliæ sponte sequentur opes. Rostochii. Typis Myliandrinis, Anno M. D. C. III.

Det er denne Bog, der er tilegnet Peder Vemunds-søn, og i hvis Fortale han omtaler sit mangeaarige Venskabsforhold til denne. Da Skriftet er overmaade sjeldent og hos os vistnok kun findes i et eneste Exemplar, skal vi som Prøve

paa Forfatterens latinske Prosa aftrykke det, der har biografisk Interesse.

— — In hoc numero illorum etjam labores ponendi esse videntur, qui historias Evangelicas & res gestas Christi vel Heroico vel Elegiaco vel alio quocunque carminum genere reddiderunt. Inter quos præcipuum hodie nomen obtinent apud Germanos Johannes Spangenbergius & Johannes Posselius, præceptor olim meus perpetua mihi gratitudine colendus, quorum alter Evangelia Dominicalia carmine Latino comprehendit brevissime, alter eadem Græcis versibus elegantissime *παραφραστικῶς* exposuit. Hujus ego græcam paraphrasin cum ante aliquot annos pro officij ratione in hoc Gymnasio auditoribus meis *κατὰ λέξιν* latine interpretarer, eam etjam varijs versuum generibus, videlicet Heroicis, Elegiacis, Sapphicis, Asclepiadeis, Phalecijs & Adonicis itidem *μεταφραστικῶς* conatus sum exponere, studio ubique accurato in hoc respiciens, ut quam proxime textus sententiam enuclearem, licet ingenue fatear quasdam Hypotyposes & Prosopopæjas a me interdum in loco tamen intertextas esse, quæ narrationi alias brevi convenire, eam nonnihil exornare, & adolescentum animos magis oblectare posse videbantur. Sed de hoc meo studio, quid vel conatus sim vel effecerim vel etjam non assecutus, Candidi lectoris censuræ dijudicandum relinquo. Tantum hoc dicam, me propter munus Sacras literas interpretandi exequendum & alias multas occupationes non potuisse plenam & continuam huic tractatui operam impendere, sed hoc opusculum succisivis interdum horis contexuisse. — — — Quod autem, venerande Dn. Præposite, sub nomine tuo libellum hunc in lucem prodire tibi nuncupare volui, factum est eo, quod ab ineunte ætate ante annos 40 in Schola Asloensi, cujus condiscipuli tum temporis ambo eramus, me ut amicum fraterna quasi necessitudine devinctum coluisti. Deinde est hæc nostra amicitia in aliquot Academijs, Hafniensi, Rostochiana & Vitebergensi, communi Spiritu Christi & voluntatum atque studiorum similitudine conglutinata, & multis officijs interea hisce in oris confirmata & utrinque adhuc religiose conservatur. Te itaque pro omni cursu nostro totius vitæ similimo magno opere oro, ut tenuem hanc & exilem observantiæ erga te meæ significationem æqui bonique consulas & memoriam mei cum benevolentia conserves. — — Datæ Aslojæ Anno a Christi nativitate 1603. Calend. Januarij.

Nærværende Skrift, der hører til Halvards betydeligste, behandler Evangelierne med episk Udførlighed. Forfatteren synes at have opbudt alle sine Evner for at gjøre dette Verk saa fuldkomment som muligt, og hans latinske Vers, navnlig Hexametrene, falder her lettere og smagfuldere end nogen

andensteds. Medens selve Evangelierne Fortællinger gives i episk Versform, udføres gjerne indskudte Taler i sapfiske Vers. Som Exempel paa de sidste kan tjene Engelenes Ord til Apostlerne paa Paaskedag.

Anxium deponite vos timorem,
 Quæritis Christum crucifixum Iesum,
 Vivus ex mæsto redijt sepulchro,
 Morte perempta.
 Ipsus hic non est, precor huc adeste,
 Si locum spectare licet profundum,
 Innocentis quo Domini fuere
 Condita membra.
 Ast euntes, discipulis referte
 Nuncium lætum redeuntis orco,
 Et Petro mox perpetuam salutem
 Dicite quæso.
 In Galilæos remeasse fines
 Hunc sciant: illic dabitur videri,
 Sæpe quod vobis cecinit futurum
 Ipse redemptor.

11. De Skrifter af Halvard Gunnarssøn, der ikke angaar historiske eller theologiske Emner, synes at være mindre betydelige. Hans Ænigmata har vi ikke kunnet overkomme; men Titelen og noget af Dedikationen meddeles efter et Brev fra Nyerup til J. Chr. Berg. *)

Ænigmata sive Griphi theosophici et physiosophici, versibus heroicis atque elegiacis inclusi. In usum et gratiam scholasticæ juventutis ita concinnati, ut ab omnibus liberalium doctrinarum studiosis legi et exerceri cum fructu et voluptate possint; a M. Halvardo Gunario Norvegio, Theologo et Archipresbytero Collegii Asloensis. Rostochii, typis Stephani Myliandri Anno 1606.

Udgjør omtrent 9½ Ark i Oktav. Ogsaa denne Bog er tilegnet den unge Ivar Pederssøn Jernskjeg. Uagtet han paa denne Tid, siger han i Tilegnelsen, mer end nogen-sinde er optagen af forskjellige praktiske Hverv foruden de offentlige Forelæsninger ved Gymnasiet, har han dog villet

*) Det findes i Rigsarkivet og er Svar paa det Brev fra Berg af 29de Oktbr. 1798, der er trykt i L. Daaes Udvalg af Breve til Nyerup S. 46. Halvards „Physica,“ som N. ikke kunde give Berg Besked om, findes paa vort Univ.s Bibl.

vide Ivar og navnlig hans Fader sin Erkjendtlighed for deres mangeaarige Velvilje mod ham.

12. Vi har endelig et Skrift af Halvard igjen, hans *Physica*, uden Angivelse af Trykkested og Aar, men efter Trykken og Udstyret at dømme ogsaa fra Møllmanns Officin i Rostock. Ogsaa dette Arbeide er tilegnet titnævnte unge Adelsmand, Ivar Pederssøn.

Physica in tabulas juxta analysin logicam methodice digesta in gratiam Juventutis Physices Studiosæ. Generoso, præclara indole & eximia spe adolescenti, Ivaro, Amplissimi & Prudentissimi Viri, Petri Ivary, Domini in Fritzøe Hæreditarij, Vasalli in provincijs Brunlandia & Numodalia filio. Debitæ benevolentia & gratitudinis ergo dedicata & consecrata a M. Halvardo Gunario, in Gymnasio Asloënsi Theologiæ Lectore publico.

Hele dette lille Skrift, der udgjør 13 Blade i Kvart, bestaar af Tabeller. Af disse giver I en schematisk Oversigt de qualitatibus, II de coelo, III de stellis og serskilt de planetarum affectione, IV de elementis, V de temperamentis, X de sensu communi, facultate omnium animantium og XIII de homine.

Førend vi forlader Halvard Gunnarssøn, maa endnu omtales et lidet utrykt latinsk Digt af ham til den danske Adelsmand Sten Bilde, selv Forfatter og bekjendt som Lensherre i det Trondhjemske i Kalmarfeidens Tid. Det findes med Forfatterens egen Haand foran i et Exemplar af *Chronicon Reg. Norv.* paa Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn. Digtet er en Lovtale over Historien, hvis mangeartede Nytte for Livet paavises.

Kilderne til vor Kundskab om Halvard Gunnarssøn er fornemlig hans egne Skrifter. Desuden findes han omtalt i følg. Bøger, der her er benyttede. Worms lærde Mænd I 378. Nyerup & Krafts Lit. Lex. 209. Jøchers Gelehrten-Lex. II 1278. Thura Idea hist. lit. 85, 247, 362. Nyerups alm. Morskabslæsn. 302. Trondhj. Saml. I 197. Ny kirkehist. Saml. III 661. Faye Kr.sand Stifts geistl. H. 202. L. Daae Trondhj. Stifts geistl. H. 52, S. Blom Templum St. Halvardi 22. S. S. Monrad Progr. de Capitulo Asloënsi 9. Ramus Norges Beskr. 39. N. Rigsregistr. II 67

159, 160, 469. Budst. III 326, 390. Schlegel Gesch. Kr. IV I 81, 201. Daae Udv. af Breve til Nyerup 47, 51. N. Mag. I, Indl. 34. N. Saml. 8vo I 86, II 314. Jessen Norges Beskr. 78. Petersen Lit. hist. III 78, 162, 305, 326. Rostgaard Deliciæ poet. Dan. I. Lyskander Scriptorum Dan., ed. Rørdam 240. Jens Nilssøus Itinerarium, ed. Coucheron, 63 fgg. Schützi Vita Dav. Chytræi II 244. Henn. Wittenii Diarium Biogr. II 13 (citeret i Thuras Haandskrift Valvæ Scholarum apertæ) har jeg ikke kunnet efterse, da Bogen ikke findes i vore Bibliotheker.

Endelig skylder jeg Herr Universitets-Bibliothekar L. Daae, der først bragte mig paa den Tanke at meddele noget om og af Halvard Gunnarssøn, min bedste Tak for mange og værdifulde Vink og Oplysninger.

AKPOΣTIXIΣ

DE

I N A U G U R A T I O N E

D N. CHRISTIANI QUARTI,

DANIAE, NORVEGIAE, GENTIVM-

QUE SEPTEMTRIONIS REMOTISSI-

marum Regis meherculè longè pientissimi atq; ar-

mis potentissimi; quæ facta est ad arcem

Agershusanam, 8 Junij.

ANNO CHRISTI

M. D. XCI.

Debitæ observantiæ & gratitudinis
testificandæ ergò scripta

AB

HALVARDO GVNARIO

Norvegio.

Regna pium pietas firmat Regemq; tuetur,

Promissa æternæ firma salutis habens.

ROSTOCHII Typis Myliandrinis Anno M. DC. VI.

Serenissimo Potentissimoque Principi,
**DN. CHRISTIANO, Ejus nominis Quarto, Regi Daniæ,
 Norvegiæ, Vandalorum & Gothorum:** Duci Slesvici,
 Holsatiæ, Stormariæ & Ditmaric: Comiti Oldenburgi
 & Delmenhorstij Domino suo Clementissimo.

] Nelyte Rex salve, quo gaudent sospite Cimbri,
 Quem gens Fionic, quemque Selandia colit,
 Quem divisus amat toto procul æqvore Seanus,
 Norvegum paret cui simul acre genus;
 Qui superas omnes omni virtute Monarchas,
 Quos tulit arctoo Dania cineta mari.
 Quin etjam fulges virtutibus, optime Princeps,
 Hesperus ut stellas eminent ante alias.
 Nam validas proprij regni moderaris habenas
 Dextro consilio judicioque gravi.
 Et sequeris Divi vestigia clara Parentis,
 Et decoras sancti nomen & omen avi.
 Templâ foves, nutrisque scholas, pacemque tueris,
 Arces atque urbes cingis & ædificas.
 Oppressos blandis clemens amplecteris ulnis,
 Tristibus & miseris mitis adesse soles.
 Hinc tua certatim peragunt præconia vates,
 Et super æternis laudibus astra vehunt.
 Hæc igitur placido, Rex illustrissime, vultu
 Suscipe demisso carmina facta stylo,
 Carmina facta tuæ non ficto laudis amore,
 Lusit in adventum quæ mea Musa tuum.

Illa quidem tanti non sunt, quanti esse volebam,
 Sed tamen in magnis & voluisse sat est.

Dona quidem spectare decet, mens est quoque dantis
 Non spectanda minus, dummodo grata venit.

Nam DEus æthereus, sunt quem penes omnia, mentem
 Spectat, quæ placeat si modo, cuncta placent.

Quod restat cupidis votisque ardentibus opto,
 Vt cum Regina, progenie & valeas,

Et tuus, instabilem vitam cum fata reposcant,
 Spiritus ad celsi subvolet astra poli.

S. T. M.

Subditus obsequentiss.

Halvardus Gunarius Norvegus.

DAPHNIS.

Collocutores

Corydon & Thyrsis.

Compulerant pecudes Corydon & Thyrsis in unum¹⁾

Hic ubi frondosis præinctus Fresius²⁾ alnis

Rura secat, vario penetrans Asloica flexu,

Infert & salsis subitis se passibus undis.

Sic prior incepit Corydon: dum gramine pastus,

Thyrsi, sub arboreis pecudum grex ruminat umbris,

Igneus Hespereas dum Sol declinat in undas

Ac torret medium nunc ardentissimus orbem,

Nos simul inflatis carmen modulemur auenis,

Vramur calidi sed ne Titanis ab æstu,

Si placet hoc antro poteris succedere mecum,

Quod frondens platanus ramis incingit opacis,

Vndiqve flammiferi Solis prohibetqve calorem.

Audis ut circum volucres super arboris altæ

Ramis effundant residentes carmina grata,

Tellus hic vario cernis quam gramine sese

Vestiat, ambrosium quod late spargat odorem.

Spirant hic etjam gelidis afflatibus auræ,

Decurrens blandis hic murmurat unda susurris.

Thyrs.:

Annis tu major, tibi me parere decebit.

Nunc igitur (quid habes dignum si forte relatu)

Incipe, pascentes servabit Tityrus hædos:

Ædes Asloicas quid complent plurima turba

¹⁾ Dette er den egentlige „Acrostichis.“ Versenes Begyndelsesbogstaver danner Kongens Navn og Titel. ²⁾ Frysja, Akerselven; nedenfor: Fræsus.

Nobilium? sibi quid vult clangor in arce¹⁾ tubarum?
Omnes ingentes tollunt quid ad æthera plausus?

Cory.:

Rustica sit quamvis mea fistula resque requirat
Vires ingenij magnas venamque fluentem,
Exili tamen (ut tibi non indigna petenti
Gratificer) tenerum modulabor arundine carmen.
Insula dives opum longa notissima fama
Æquore septa jacet, Sialandia dicta colonis,
Grandisonos tolerat quæ fluctus undique ponti.
Ejus arenoso jacet urbs in littore, Portus²⁾
Nomen habens, validis circumdata moenibus, altas
Turres ostentans excelsaque tecta domorum.
Illuc Nobilitas confluit maxima Regni,
Ut comes arctos Daphnim sequeretur in oras,
Multiplici instructis illinc re navibus ibat,
(Quales vix habuit Xerxes) optatus euntem
Ventus prosequitur, terræque urbesque recedunt.
Emensus pontum venit huc, ubi Wigia multos
Sustinet impulsus & acerbis æquoris iras.
Et cito prævehitur spumantia saxa, sinusque
Plenis Asloici tandem subit ostia velis.
Triton ut vidit prope turgida carbasa, tales
Edidit ecce sonos: felici labere pinu,
Magnorum Juvenis Regum generosa propago.
Te pia facta regant, te sydera cuncta benigno
Respiciant vultu, favcat fortuna, malorum
Immunem multos te servet Juppiter annos
Omnipotens, idem te corporeisque solutum
Nexibus ad patrij ducat vestigia regni.
Immanis postquam Triton Neptunia proles
Sic concham insonuit, rursus caput abdidit undis.

Cory.: ³⁾

Rem perjucundam narras, sed perge referre
Enarranda mihi quæ restant, optime Thyrsi.

¹⁾ Akershus Fæstning. ²⁾ Havnia, Kjøbenhavn. ³⁾ Som det vil sees, er Personerne her og i det følgende forvexlede.

Tyrs.:

Mox (prætervectus fuit ut Nessoddica rostra)
 Ore vomunt tormenta globos, concussa remugit
 Tellus, & vehemens sonitu fragor aëra late
 Implevit, Fræsus refluitque exterritus amnis.
 Substringunt propere jam vela tumentia nautæ,
 Securum classi portum subeunte, carinas
 Iactaque præcipitem facit anchora sistere cursum.
 Misto spectatum vulgus proceresque ruebant
 Agmine, visendi studioque effusa Juventus
 Ripas complebat campos circumque jacentes.
 Vt vero appulerat, venienti protinus ultro
 Magnanimi occurrunt proceres & rite salutant,
 Rite salutato felicia cuncta precantur,
 Excipiuntque hilares, comitesque sequuntur in arcem,
 (Xanthi vix similem viderunt), advena cujus
 Miratur muros & inexpugnabile vallum.
 Excellens Daphnis super omnes altior ibat,
 Heroum turbas inter procerumque coronam.
 Effusique patres stabant juvenumque cohortes,
 Regalem cupido spectantes lumine pompam.
 Candidus ut stellas Phæbus per inane micantes
 Velat & inducit radijs superantibus umbras:
 Lucentes in equis proceres sic Daphnis ad unum
 Excedit, Tyrio non tam spectabilis ostro,
 Lydo non auro, quam forma insignis honesta.
 Omnes suspiciunt Daphnim, mirantur & omnes.
 Nobilis obryzo radiat ceu gemma sub auro
 Gratas astantum vibrans in lumina flammæ,
 Et trahit alliciens aspectus ipse venusta:
 Prælustri rutilans sic Daphnis imagine formæ,
 Inter magnanimos proceres, heroes & inter
 Emicat, & cunctos in se conuertit ocellos.
 Non satiare queunt oculos, mentemque videndo.
 Tam placuit, reliquis formosior omnibus unus.
 Ingressus portas postquam fuit, illico glandes
 Sulphureas jaciunt tormenta, eduntque fragores,
 Stellifer unde polus penitusque exterrita tellus

Intremuere, cavisque immugijt Echo cavernis.
 Mota dabant sonitum crepitantia tympana pulsu,
 Vncis cum lituis resonabant æra tubarum.
 Succedunt omnes sublimis postibus aulæ,
 Aulæis exornatæ pictisque tapetis.
 Tum dapibus cyathisque vacant, mensisque remotis
 Quisque thorum dulci somno fruiturus inibat.
 Vmbrosas longe tenebras Aurora fugarat,
 Eripiens astris flammæ propioribus, et jam
 Auricomus terras spargebat lumine Phæbus,
 Reddideratque diem radijs flagrantibus orbi:
 Magna cum Daphnis procerum stipante caterva
 Imperij fasces vehitur capturus ad arcem,
 Sublimem bicolor Maculis quem Martius albis
 Portat equus jaetansque arrecto pectore crura.
 Optat ovans populus venienti prospera, mentis
 Testaturque suo læto nova gaudia plausu.
 Exinde invectum, patriæ pro more vetusto,
 Nemine designant proceres cogente Monarcham,
 Tradunt unanimes Regni totius habenas,
 Impositoque sibi statuunt diademate regem.

Coryd.:

Sit satis o patriæ decus & nova gloria, Thyrsi,
 Sol petit occasum fessus, nox ingruit atra,
 Involvens cæcis terram cælumque tenebris.
 Maximus astrigeri faxit regnator olympi,
 Vt vivat Pyleos¹⁾ & agat fæliciter annos
 Sceptrifero cinctus diademate tempora Daphnis.

¹⁾ Ligesom anni Nestorei i hin Tid gjængs Udtryk for høi Alder.

ALIUD ENCOMION

Thaumasticum, de ejusdem Illustriss. Potentissimique
Principjs, DN. CHRISTIANI IV. electione ac
inauguratione.

Constans Cimbrorum Columnen Certamque Columnam,
Confugium Chothonum, Curlandæ, Chedanorum,
Caucorum, Chronlandorum celebremque Chilarchum,
CHRISTIANUM, Conseruatorem Christicolarum
Carminibus cultisque Camænis concelebremus.

Cunctipotens, carmen, cosmi, concede, creator,
Cultum, Castalides Celebres, Clarissime Cynthi,
Castalij custos Campi, concede Cacumen
Clivosum Caballini Conscendere collis.

Crebro Concedas Clarios comprehendere Cantus
Compositos compe: Cantorem Condere coram
CHRISTIANO, Colophoniacos Concede Cothurnos.
Cætu CHRISTIANUM Celebri Cretumque Cubili
Claro, Cum Commonstrarint Cunabula Certi
Ceu Characteres, Congesta Crepundia, Cuncto
Crescentis cum Curriculo Candoreque Cordis
Conspicuum, Cordatum, Causarumque Clientum
Conciliatorem, Circumspectumque Catumque,
Consolatorem, Cautum, Certosque Colentem
CHRISTIGenum Cultus, Clandestinisque celebrem
Consilij consultorem, Culpaque Carentem.
Consignari commeruit Clarusque Chilarchus,
Commeruit Confirmarique Caputque Creari
Condecorari Commeruit, Cingique Corona.

Conscripti cur Censores Celebresque Catones
CHRISTIANUM confirmantes Capitique Coronam
Composuere Coruscantem, Collumque Chilarchi
Condecorando comas, Chronlandorum, Chedanorum,

Cimbrorum, Choithorum, Curlandæque Capacis
Compellaverunt Columen celsamque columnam.

Consule conscriptos Consultoresque citatos,
Consule Censores, certo conscribere Cohortes
Consilio; Cogasque cerebratosque coherere,
Corrige, Castiga, Capias, Compesce, Chilarche,
Crabrones, Contemptores, Cuculosque Capistres.
Comprime Ceritos Clypeis Calybesque Capaces,
Cædeque Ceritam Cervicosamque Cohortem.

CHRISTIGenas contra conserva, Confove, Corde
Clericulos Complectere, custodique Clientes,
Cives compressos, Circumcircaque Colonos
Clementer Cures, Crucifixi Corpore CHRISTI
Ceu Commercatos Cunctos, charoque cruore.

Contra conatus Ceritorumque Cavillas
Centum Chiliadas crebro conscribere Cohortum,
Cladeque Consumes Crebra Certamina Centum,
Constituas Clypeis Communitasque Cohortes
Cassidibus Cetrisque Cavis Clavisque Cruentis.
Centum Crudeles Commenta Cavillas
Confictasque, Catos Calophantarumque Colores
Concoque Constantem Cautim, Cordate Chilarche.

Cætera Conticeo Complurima, Claudioque Carmen,
Curque, Cithariades, Cythararum Carpere Chordas
Cessetis? Condignos CHRISTIANO cito constet
Complures cum Clarisonos cecinisse Cothurnos
Cantores, cur cedentes cessate Camænæ,
Carminibus cultis clarum celebrare Chilarchum
CHRISTIANUM, cunctis charum convincere cervos
Canitie celeres cupimus, corvos crocitanes,
Comple centennes, conscendeque culmina Cæli,
Conregnes cum cælicolumque cohorte choroque
Complectis, claram capias, Chilarche, coronam.

CARMEN GRATULATORIUM

De Homagio, eidem Illustrissimo Potentissimoque Principi ac Domino, Dn. CHRISTIANO Quarto, Daniæ &c. Regi designato, a Norvegianis ad arcem Agershusanam præstito, 8. Junij, Anno 1591. ex tempore scriptum a M. H. G.

Est Locus ¹⁾ ante arcem, viridanti gramine vernans,
 Campus amœnus, ubi spaciando fallere tempus
 Et licet, atque etjam gravibus dare tempora rebus;
 Consitus arboribus nullis, est undique planus,
 Planitie & totus (mirum est) spectabilis ampla,
 Et jubari æstivo Lucis patet omnibus horis.
 Alluit huic mare velivolum refluentibus undis
 Sordibus e medio sublatis, undique purus.
 Robore constructum firmo nunc ecce theatrum
 Late conspicuum spectans austrum satis amplum.
 Hujus at in medio sedes sublimior extat,
 Regius ille thronus gemmis qui fulget & auro;
 At rubeo theatrum panno circumdatur omne,
 Illius atque pavementum exornatur eodem.
 Principis ante thronum scamnum stans arte politum,
 Atque decoratum precioso murice & ostro.
 Præterea est aliud simili conpage theatrum
 Erectum versus boream, nitido sine cultu,
 Ad lapidis jactum distans, paulo & minus illo;
 Virginibus datus est locus hic, pariter dominabus;
 Scilicet ut melius spectent Regalia festa.

Jamque dies celebranda aderat, qua Principis ampla
 Gloria conspicienda foret populo manifeste.
 Lux octava redit Junij, Sol aspicit horam

¹⁾ Hovedtangen (Hustangen), hvor Hyldingerne almindelig holdtes.

Undecimam, tandem Dux alta venit ab arce
 Egregie ornatus, magna comitante caterva,
 Vectus equo forti, phaleris qui insignis & ostro
 Auribus arrectis saliens tumida ora recuruat,
 Fræna ferox pariter spumantia mandit & himit,
 Nunc huc, nunc illuc flectit sese inter eundem;
 At pia dextra Ducis sapienter torsit habenas.
 Pulsantur rauco crepitantia tympana pulsu,
 Et tuba Pierijs pulsat clangoribus orbem.
 Principis at spectare velis faciem peramænam?
 Fulget in egregio decor insuperabilis ore:
 Sidereos oculos, roseasque genas, juvenilis
 Exinium decus ætatis spectare licebit;
 Splendet in ipsius generoso corpore Virtus,
 Exit & e vultu præstantia pectoris ampla.
 Turba frequens aderat, cunctis de partibus hujus
 Regni, sic etenim Princeps præceperat ante.
 Doctus & indoctus properant, juvenesque senesque.
 Civis adest, astat terram qui vertit aratro,
 Quique suas merces longinquis vexit ab oris.
 Spectatum veniunt mulieres atque puellæ,
 Confluxere etjam Domini qui dogmata spargunt,
 Litterulis operam dans adfluit ipsa juvenus:
 Inter se certant Regem spectare verendum,
 Quisque suis Regem votis & voce salutant.
 Quot spectatores, totidem pia vota frequentant
 Non sine læticia ardenti plausuque benigno.
 Incedit Princeps retro stipatus & ante
 Nobilibus clarisque viris, qui ex sinibus adsunt
 Diversis, Regisque novo ut gratentur honori.
 Et quia magna fuit populi pressura frequensque
 Concursus, via difficilis fuit areta nimisque;
 At via magna satis per totum sternitur agmen
 Consilio Axelli ¹⁾, domui qui præsidet arcis:
 Namque aditum jussit muniri milite forti,
 Optato donec ceremonia tota peracta est.

1) Norges Statholder, Axel Gyldenstjerne.

Quod felix faustumque sit, omnibus ecce paratis,
 Deducunt Regem ad veneranda theatra decenter.
 Ipsum sede locant, Proceres stant ordine circum:
 Non audita cano, sed quæ mihi visa fuere.

Pontifices hujus regionis quattuor adsunt,
 Mitis Joannes Magni ¹⁾, qui Nidrosiensis
 Antistes: senio multisque Laboribus haustus;
 Et pius Andreas Bergensis Episcopus urbis,
 Ille, inquam, quem Faas ²⁾ vocitant cognomine vulgo:
 Atque Georgius Erici ³⁾ Stafvangeriensis,
 Præsul ut invictus Christo qui militat usque:
 Præsul Joannes ⁴⁾ Aslojam rite gubernans,
 Sedulus Hamariamque docet pia dogmata Christi.
 Horum doctrina & pietas probitasque fidesque
 Notior est multis, igitur mea Musa silebit.
 Nec te præteream, venerande senex pie Bergi
 Francisee, ⁵⁾ ipse licet senio morboque gravatus;
 At tamen ad Regis festum properare volebas,
 In rheda vectus, suffultus in aëra multis
 Presbyteris, languentia qui tua membra levabant,
 Scilicet ut melius Regem spectare liceret.

Ora premunt omnes faciti, tandem ore disertio
 Prodit Nicolæus Kaas ⁶⁾ Cancellarius, Ecce,
 Et genere insignis, Sophiæ & venerabilis arte,
 Et virtute gravis, simul et pietate refulgens;
 Talibus eloquijs astantes fatur amicis.

-
- ¹⁾ Hans Mogenssøn, Biskop i Trondhjem fra 1578 til 1595. Han var i 1591 66 Aar gammel.
²⁾ Anders Foss, fra 1583 til sin Død 1607 Biskop i Bergen. Som Historiker besad han et sjelden kritisk Blik, hvorom han aflagde Vidnesbyrd i sin Censura de Saxone Grammatico.
³⁾ Jørgen Erikssøn, Biskop i Stavanger 1571—1604. Om denne ualmindelig fortjente Bisp haves en Monografi af A. Faye.
⁴⁾ Den foran omtalte Jens Nilssøn, Biskop over de forenede Oslo og Hamar Stifter til sin Død 1600.
⁵⁾ Frants Berg overlevede Hyldningen kun nogle Maaneder; han døde 2den Novbr. 1591 og blev begravet den 5te i Oslo Domkirke.
⁶⁾ Nils Kaas, Kantsler og Formynderregjeringens vigtigste Medlem.

Salvare hic jubeo, viri,
 Cujuscumque eritis ordinis aut status
 Vos, vobis pariter mei
 Et grates refero nomine Principis,
 Huc quod veneritis pede
 Haud tardo & Domini jussa facessitis.
 Gratum est obsequium hoc Duci,
 Et magnam simul hic gratiam inibitis.
 Quod nunc significo, precor
 Alta vos populi mente reponite.
 Noster quandoquidem pie
 Rex ævi spacium finijt optimus
 Per decreta DEI Patris,
 Cui vis nulla potest jure resistere:
 Inter filiolos suos
 CHRISTIANO voluit scepra dari Pater,
 Vt solus regeret duo
 Regna hæc, sicut avus, tum proavus suus,
 Et quondam veluti parens
 Regnis solus in his imperitans fuit.
 Grates nos igitur DEO
 Reddamus meritas pectore supplici,
 Quod nobis bonitas sua
 Hæredem dederit legitimum & pium;
 Ne rerum moderamina
 Gens nobis miseris auferat ex solo,
 Vt Regem hæctenus optimum
 Audistis, volo sic Principis Optimi
 Parere imperio & jugo
 Ejus vos placido collaque subdere.
 Par est proinde, mei Ducis
 Omnes ex animo ut jussa sequamini.
 Persuasum est igitur mihi,
 Fidos huic Domino vos fore subditos;
 Sanctus Paulus enim docet,
 Quod mens omnis erit subdita Principi,
 Et quod sit sine Numine
 In terraque polo nulla potentia.

Vt servata fides patri est,
 Est servanda eadem sic quoque filio,
 Præsentem Sobolem puto,
 CHRISTIANUM juvenem, nominis illius
 Quartum, scilicet huic Duci
 Parete unanimes rebus in omnibus.
 Is Rex vester erit potens,
 Qui vos a trucibus proteget hostibus,
 Permittet patriæ frui
 Jure & legibus & conditionibus
 Vnumquemque velut Patris
 Ætate & veluti tempore pristino.
 Vt templa atque Scholas parens
 Erexit, coluit, auxit honoribus,
 Doctoresque aluit pios,
 Doctrinamque sacram fovit, & impiam
 Evertit penitus sui
 In magni imperij finibus omnibus:
 Speramus similem Patri
 Vsuram Sobolem munere Spiritus.
 Arbor nam bona fert bonos
 Fructus, Justus enim justitiam colit.
 Jura & judicium simul,
 Leges atque scholas, templa tuebitur,
 Ætas major ubi (DEO
 Si visum fuerit) robora sumpserit.
 De hac re nemo, precor, bonus
 Vnquam subdubitet, sed mihi credite,
 Ipsum (propitio DEO)
 Regem pacificum & magnanimum fore.
 Quare nil reliquum est, nisi ut
 Omnes pro veteri more fideliter
 Juretis Domino Duci
 Erectis digitis per pia numina,
 Vnus post alium gradus
 Ascendat theatri, stabitis ordine,
 Mansueti & taciti (ut decet)
 Sed flexis genibus, corpore cernuo.

Adsit nobilitas prior,
 Hinc clerus, sequitur vulgus; at ultimum
 Hoc vos præmonitos volo,
 Ne quis sit petulans, gestibus improbis,
 Qui hos ritus violet pios,
 Ne audax impediatur, despiciatur strepens.
 Non est actio ludicra,
 Nec res est nova, sed seria & ardua.
 Si mori veteri damus
 Quid laudis, merito his laus datur actibus.
 Est nam traditio vetus,
 Introducta gravi consilio Patrum.
 Mentis atque oculos mihi
 Ergo advertite vos, state viri graves
 Arrectis simul auribus;
 Vestra agitur modo res, ora tenebitis,
 Dum tota hæc ceremonia
 Finita hic fuerit; deinde valebitis.

Talibus orabat dictis doctissimus heros,
 Stans celso in theatro redimitus torque decoro,
 Ipseque jurandi formam ¹⁾ recitavit aperte,

¹⁾ Hyldnings-Eden findes afskreven i et Exemplar af Erik Valkendorfs Missale Nidrosiense, der nu eies af det store kgl. Bibl. i Kbhavn, men tidligere i 200 Aar tilhørte Ringsaker Kirke. Den lyder saa:

Denne efter^{ne} Eedt haffuer Norgis Riges Adell Biscoper, Laumendt, Prelater och Cannicker, Prouister och presther, Borgemesther och raadth, Lemsmænd, och menige almue, epther som Erligh och Welbiurdige Herre, Niels Kaass Kong. May. Candzler, deenn for thennom oplæsth haffr Suorne paa hoffuit-staffenn wid Aggerhuss den 8 dagh junij Anno domini 1591.

Vi loffuer och Suerge denn Stormectigste Høgbaarne Første och Herre Herr Christiann then fierde, Danmarkis och Norgis wdualde Konningh att være hans May. hulde och tro, och som lydighe hørsonne, ærekier, throfaste, Wndersaatte, att Wære hans May. som wor allernaadigste herre och konningh hørige, lydactighe, følgaetige oc bistandighe, som Erlliigh tro Wndersaatte bør att giøre emodt theris rette herre Och konningh, Och ingenledis lade oss beueghe thill nogen anden fremmede herscher, dett

Principis ad levam consistens, ore suavi.
 Post hæc ascendunt igitur justo ordine cuncti,
 Ante omnes veniunt clarum qui nomen avorum
 Prætendunt; post hos Juris legumque periti ¹⁾.
 His pendent tereti preciosa monilia collo,
 Ipsorum articulos radians premit undique gemma.
 Deinde Sacerdotum graditur venerabilis ordo.
 Hic pietas, gravitas morum, probitas & honestas,
 Candor & eximius, tum sancta modestia lueet.
 Præsulibus locus imprimis datur ire per altos
 Ascensus, Dominoque Duci dare nomina magno.
 Hinc chorus insequitur Dominorum, qui sacrosancto
 A Canone accipiunt nomen sermone Pelasgo ²⁾.
 Inter quos, licet indignus, tamen ipse vocatus
 Adfui, & ipse Duci jurabam corde fideli,
 Cum reliquis stans ante thronum, sed poplite flexo:
 Testis erit Deus ipse mihi, quod vera locutus,
 Nemo tamen mihi det vitio, quod vera fatebor.
 Præpositi ³⁾ properant dein cum pastoribus omnes,
 Postquam Presbyteri Regi dixere salutem,
 Jurantes ipsi per maxima nomina Divum.
 Conveniunt cives cum Consulibus ⁴⁾ regionis,
 Ascenduntque gradus, Ducis ut gratentur honori.
 Erectis digitis jurant per verba recepta,
 Scilicet ut servare velint pia fœdera Regi.
 Agricolæ tandem conscendunt celsa theatra,
 Principis electi Domini quo jussa facessant,
 Communi exemplo, ut jurantes more recepto.
 Partibus ex varijs aderant regionis & hujus
 Insignes pietate viri, probitate nitentes;
 Namque loca haud paucos nobis Borealia mittunt;

være sig huem som helst dj være kandt, men wdj alle maade
 wide och Ramme hans May. gaffn och Beste, och hans May.
 schade och fordærffuelse hindre och affuende ephther wor yderste
 macht, forstandt og formue, saa sant hielp oss Gud och hans
 hellige ordt.

¹⁾ Lagmændene. ²⁾ Kannikerne, *κανονικοι*. ³⁾ Provsterne. ⁴⁾ Borgermesterne.

Maxima pars populi qui australia littora sulcant,
 Illius egregij festi qui vidit honores.
 Adsunt & qui rura colunt Oplandica passim.
 Dives agri frugumque ferax Hedmarchia, nec non
 Gulbrandsdalia, tum simul Osterdalia præsto est.
 Cultoresque suos Romrigia misit avaros,
 Tu quoque misisti, Burgsyslia magna, Colonos,
 Et Ducis ad festum transmisit Wigia plures,
 Et quicumque procul habitant in finibus Augdæ.
 Et pecoris nivei & Lactis Thylemarchia abundans
 Principis ad festum misit de montibus altis,
 Illius imperium afficiant qui debito honore.
 Hi gestant habitum priscorum more parentum,
 Displicet his minime simplex & vilis amictus,
 Namque suum velant vulgari vellere corpus,
 Hanc quoniam vestem nulla ars fullonia tinxit,
 Et capitis tegmen proprius contexit usus,
 Pertingunt humeros interdum brachia crines.
 Subligat & Lumbos lascivos baltheus asper,
 Hoc pharetra e pendet, cui curvus jungitur arcus.
 Carnososque pedes crudus tegit undique pero.
 Et licet hæc quondam fuerat gens barbara multum,
 Nunc tamen humana est, mansueta, gravisque, benigna,
 Excipit hospitio peregrinos quoslibet, unquam
 Nec patitur quenquam ieiunis faucibus ire.
 Mensa cibo gravis est miti noctesque diesque,
 Quilibet adveniens escas contingere possit,
 Si premit esuries, vel quem sitis arida torret.
 Et licet hæc gentes ob morum simplicitatem
 Temauntur passim (ut mundus solet esse superbus)
 Territus est armis ipsarum Sueticus hostis,¹⁾
 Multa super populo hoc rogitans, an bella moveret?
 Neve brevi veniat, timuit multum sibi ab illo.
 Terruit infestos hostes Thylemarchicus orbis,
 Quamlibet exiguus: Nam mens sibi conscia recti

1) At Telemarkingerne har udmerket sig i Syvaarskrigen, kjendes ikke andenstedsfra.

Terrificat multos, velut experientia testis.
 Ante ducem stant hi, sed simplicitate fideli,
 Jurantes sancte servare fidem inviolatam.
 Postquam jurassent in Regis verba potentis,
 Quotquot ad hoc festum venerunt rite vocati:
 Rursus agit grates populo pius ore disertus
 Cancellarius: Extremumque valete precatur.

Hæc ubi tota fuit ceremonia rite peracta
 Atque novo Princeps descenderet auctus honore:
 En ruit indomitum vulgus per septa theatri,
 Rumpit, dirumpit, rapit, arripit atque rescindit
 Pannum, quo theatrum fuit omni parte revinctum,
 (Moris ut antiqui est, postquam regalia festa
 Ritibus his cunctis finem tenere beatum)
 Et proprias lacerat vestes furiosa caterva,
 Sævit & ensiculis in mutua vulnera acutis,
 Crinibus & pugnis ipsos certare videres.
 Bella gerunt linguis, pedibus, simul unguibus uncis,
 Panniculi ut possit vel quisque auferre pusillum;
 Quisquis enim panni poterit decerpere quicquam,
 Ille sibi gaudet, gestit, nimiumque triumphat,
 Et veluti sacram longos rem servat in usus,
 Atque domum rediens alijs demonstrat eandem,
 Illius hoc factum miranti pectore laudant.¹⁾
 Sed vulgus jam nos missum faciamus ineptum,
 Principis ad nostri pompam redeamus honestam.
 Ritibus aut quibus actibus hæc ceremonia facta est,
 Conabar paucis scribere versiculis.
 Atque tuas, Princeps, tentabam dicere laudes,
 O utinam dignas auribus usque tuis.
 Vena mihi jam tarda seni fluit omnibus horis,
 Vires ingenij sunt nimis exiguæ.
 At tamen in quantum poterit mea crassa Thalia,
 Versibus his paucis ipse cauendus eris.

¹⁾ Paa lignende Maade blev Hyldingstribunen given til Pris for Almuens Plyndring ved Fredrik III.s Hyldning i 1648. Se Hist. Tidsskr. I. 44.

Quicquid erit, tua Majestas animoque benigno
 Accipiens totum consulat ipsa boni.
 Grata dies hæc est, voto exoptata frequenti,
 Qua sedem scandit filius ipse patris.
 Accipe sceptrâ Patris, rege regna paterna relicta
 Faustis auspicijs, Tempore Nestoreo.
 Gaudet iu hoc festo Sophia & mitissima mater,
 Gaudia sentit & hæc Regia tota domus.
 Danica lætatur, pariter Norvegica tellus;
 Gestis, illustris Rex Iacobe, nimis.
 Nobilis ANNA Soror Regina Caledoniæque
 Nymphis cum castis ducit & illa choros.
 Hinc gener excellens Dux Brunsvicensis ovabat
 Conjuge cum clara jubila læta sonans.
 Atque avus Vricus Dux Meglaburgus ob istud
 Festum lætatur vocibus Harmonicis.
 Saxonia & sic Marchia, Misnia, tum Holsatia, atque
 Omnes gratantur, Dux generose, tibi.
 Vos Sueones, Vos Pruteni, fortesque Poloni,
 Principis in festo hoc gaudia concipitis.
 Nec dubito, quin Scythica gens & Moscoviæ Dux
 Magnus in hoc festo gaudia magna capit.
 Ipsius legati aderant, & Regis honorem
 (Testis es Asloia) hic conspiciunt oculis.
 Munere donati egregio læti redire
 In patrios fines navibus æquoreis.*)
 Romani patriæ Patres dixere Regentes,
 Nempe Magistratus munia significant.
 A patre nam veluti elementi victum & amictum
 Expectat soboles consiliumque bonum:

*) Om Forhandlingerne med den russiske Gesandt have i det danske Geihemearkiv en udførlig Beretning ved August Erich, Kongens tydske Sekretær. Gesandten, Gabriel Salomona, der allerede længe havde ventet paa Kongen, fik strax ved dennes Ankomst Audiens paa Akershus. Foruden at kondolere i Anledning af Fredrik II.s Død, havde han at aftale et nyt Grænsemøde og udbede Tilladelse for Tsarens Sendebud til den romerske Keiser at maatte lægge Veien gjennem Norge.

A Duce sic cives, viduæ, miserique clientes
 Tutelam expectant præsidiumque probum.
 Filius ut totus dependet ab ore parentis,
 Sic omnis populus Regis ab auxilio.
 Esto igitur Princeps patriæ genitorque fidelis,
 Filiolis miseris propitiusque pater.
 Talis erat pater ipse tuus nutritor amandus
 Et pastor vigilans, ceu gregis usque sui.
 Illius ergo fuit tranquilla & vita beata,
 Et pius ad superos exitus ipse fuit.
 Nunc, pie Christe, Duci fer opem, te poscimus omnes,
 Vt Duce te sua nunc munia suscipiat.
 Per te etenim regnant Reges, per te quoque solum
 Princeps constituit justaque quæque facit.
 Te penes est prudentia, tum sapientia solum,
 Successus fælix, consiliumque bonum.
 Quæsumus ergo, Duci nostro elementer adesto
 Omnibus in rebus, quo tibi complaceat;
 Vtque pij natum Patris ad vestigia ducas,
 Civibus ut pacem & det bona quæque suis;
 Vt sacrosancti teneamus dogmata verbi
 Finibus in cunctis pro bonitate tua;
 Vt Duce te exemplo Patris sua regna guberuet;
 Finibus imperij ut publica pax vigeat;
 Deinde scholas & templa juvet pietatis amore;
 Vt sanum maneat religionis opus.
 Tunc bene fit populo, Christi qui nomine gaudet,
 Cum Rex sincere dogmata sacra colit.
 Dij tibi dent, oro, placidam per regna quietem,
 Ne pacem turbent publica damna tuam.
 Dextra felice gladium tu stringe minacem
 Hostes adversus, qui tibi bella movent.
 Vt pater atque atavi claros retulere triumphos
 In terraque mari de hostibus innumeris:
 Sic Deus ipse suum bene fortunabit alumnum
 In multos annos imperiumque tuum.
 Dulce quidem est meminisse tui, Dux, nominis almi,
 A Christo quoniam nobile nomen habes.

Et licet hoc alijs fuerit cognomen, ab illo
 Qui in cruce pro nobis crimina nostra tulit;
 At tamen est proprium tibi nomen, ut illius amplum
 Nomen promoveas, dum ipse superstes eris;
 Non etenim casu nobis imponitur ullum
 Nomen (ut indoctum vulgus inersque putat),
 Sed Deus æterni pro consilij ratione
 Nomen CHristjani indidit ipse tibi,
 Scilicet ut nomen Domini, qui Christus JESUS
 Est, pulchra his regnis fronde virere velis.
 Auditurque tuum quoties venerabile nomen,
 Ipse tui sancti sis memor officij.
 Cum CHristo quoniam nomen commune reportes,
 Hoc etjam pacto commoda multa feres.
 Ille suos domuit, sævos punivit & hostes,
 Illius auxilio & colla inimica premes.
 Ille suos pariter charos tutatus amicos,
 Has tua Majestas participabit opes.
 Sic avus ille tuus, consors quoque nominis hujus,
 A Domini multum sænore dives erat.
 Quid dicemus ad hæc? Si nos defendit Olympus,
 Quis merito nobis jure nocere potest?
 Rebus in angustis mens hinc solatia quærat:
 Respice consortes, CHriste, benigne tuos.
 Et Regem nostrum præsens defende potenter
 Contra multiplices Dæmonis insidias.
 Reginam regnique status verbique ministros
 Angelica semper commoditate juva.
 Sic tibi perpetuas Laudes resonabimus omnes,
 Nominis & celsi gloria major erit.

DE NAVIBUS, QUIBUS

est usus Serenissimus & Potentissimus noster Princeps, cum inauguraretur Regno Norvegiæ, de illarum numero & nominibus, carmen extemporarium.

Pleite, Pierides, naves, quibus utitur heros
 Christjanus, veniens dum Norgica regna capessit,
 Quot fuerint numero, & quo nomine quæque vocetur.
 Talia sed Musæ referunt; nos vera fatemur.
 Sunt bis quinque rates, tota de classe receptæ,
 Huc quibus advectus Princeps est Dux generosus,
 Est Gedeon, Josaphat, Raphael, pariter Gabrielque,
 Falchoque de Bergis rapido volat ocyor Euro,
 Tu Rosa purpurea es, mirum speciosa reluces,
 Vt tuus incolomis maneat flos, sæpius opto.
 Illustris David, Salomon sapiens, Jacobus,
 Inter se cursu certant (mirabile visu);
 Hæ tres prædictæ vocitantur sed Galeones.
 Advolat his citius simplex & blanda Columba,
 Nunc huc, nunc illuc sese fert perpete penna.
 Ista Carinarum Regis sunt nomina nostri,
 Hac vice quas secum nostras advexit in oras.

PRECATIO PIA AD CHRIS-
tum pro Ecclesiæ defensione & felici Inelyti Regis
nostri gubernatione.

GNate Dei vivi, Deus ipse, benigne patrone,
 Salvator mundi, cæli decus, optime CHRISTE:
 Quem pater omnipotens alto demisit olympto,
 Carnis ut humanæ massa vestitus honesta,
 Victima pro nobis fieres, & fortibus armis
 Vastares rigidi Satanæ fædissima regna,
 Victor ovans Cælumque dares mortalibus ipsis.
 Te rogo per duræ tristissima vulnera mortis,
 Corporis atque tui rogo per surgentis honorem,
 Perque tuam Majestatem dextramque potentem,
 Oro iterumque oro, Satanæ depelle furores,
 Pontificumque dolos prohibe, confunde Sophistas
 Impuros; Turcamque ferum, dirosque Tyrannos
 Frange potens, durisque malos constringe lupatis.
 Assere te, Princeps fortissime, suscipe sanctam
 Sanctorum causam, rege pronus pectora nostra
 Flamine cælesti, rapidæ ne mortis in hora
 Cedamus stygijs victi terrore Molossis.
 Regis & ingenuos nostri defende labores,
 Et rectum studium divina luce gubernata,
 Illius & justis vires conatibus adde,
 Vt tua, summe Deus, confirmet dogmata sana,
 Et pietate bonos servet mitissimus heros;
 Legibus ac justis armisque ferocia monstra
 Concutiat, reprimatque malos colloque protervos,
 Qui nec jura hominum nec numina celsa verentur.
 Reginam defende piam, fidumque Senatum,
 Doctoresque pios, & castos protege cætus,
 In quibus ætherei fulgent sacra lumina verbi,

Atque Sacramentum recte servatur utrumque,
 Nec corruptelis squalent cælestia signa.
 Denique in hac mundi jam delirante senecta,
 Dum feritas morum & rerum confusio crescit,
 Fatalemque trahunt nutantia regna ruinam,
 Quando catervatim tot circumfusa manipulis
 Ad latus omne vides nostræ discrimina vitæ,
 Quod mihi si centum lingvæ sint oraque centum,
 Non ego par sane recitandis omnibus essem,
 Nos cunctis exolve malis, & mortis in hora
 Judicijque die, quod mundi extrema sequetur;
 Vt veram in patriam cum ducas, CHriste, triumphum,
 Ex hoc exilio tecum super astra vehamur,
 Teque ibi perpetuis celebremus laudibus, Amen.

Precatio alia ad Christum, pro
 florente Ecclesiæ ac Politicæ statu.

FLOreat cætus tuus, o Redemptor,
 Floreat cultus pietatis almæ
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat passim studium bonarum
 Artium sinceraque disciplina
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat pax publica (Marte pulso)
 Floreat lex Justitiæ decusque
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat nunc Dania cum colonis
 Omnibus multumque diuque felix
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat Norvegia fruge amæna,
 Floreat Islandia tuque Phares,¹⁾
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat Regina Ana Catharina
 Principis nostri, pariatque prolem,
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat vivatque diu Sophia
 Cum sibi chara sobole & parente
 Rege cum florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat fratres, pariter Sorores,
 Floreat Regis domus, aula tota,
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat late generi potentes
 Cum suis uxoribus atque amicis
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat regni proceres fideles,
 Floreat nunc quisque suo Locoque,
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat tum nobilis omnis atque
 Floreat Clerus populusque totus,
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat Doctor, simul & Magister,
 Floreat nec non Studiosus omnis,
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat verbi pius & minister,
 Qui gregem Christi docet ac gubernat,
 Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

¹⁾ Færøerne.

Floreat qui dogmata pura discit,
Et colit CHristum pietate vera,
Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat civis pariterque nauta,
Floreat nunc Agricola atque Pastor,
Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Floreat sutor, faber atque sartor,
Floreat quicumque manu laborat,
Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

Faxit hæc nobis Deitas beata,
Patris ac gnati pariterque flatus,
Rege sub florente, Duce & potente
 Principe nostro.

DEO uni pariter ac trino sit gloria, Laus
 & honor in omnem æternitatem,
 AMEN.

Skole-Efterretninger.

I n d h o l d.

	Side.
1. Skole-Examen i 1869	65.
2. Dimissjon til Universitetet i 1869.	66.
3. Klasser og Discipeltal	68.
4. Skolens Lærere i dette og næste Skoleaar	69.
5. Om Skolens Omdannelse ifølge den nye Skolelov	74.
6. Timefordeling for næste Skoleaar	86.
7. Undervisningsplan	87.
8. Om Skolepenge og Fripladse	100.
9. Om Discipel-Bibliotheket	101.
10. Dimittender i 1870	103.

Skole-Efterretninger.

1. Oversigt over Udfaldet af Skole-Examen 1869.

Klasser. (Se S. 69.)	Disciplinens Antal.	Fraværende (i et eller flere Fag).	Hoved- karakter 1.	Hoved- karakter 2.	Hoved- karakter 3.	Hoved- karakter 4.	Klassens Gjennemsnits- karakter.	Opflyttede.	Forblivende.	Udmeldte før Censuren.
6 L	25	5	—	7	9	4	2,97	17	dimitteredes til Universitetet.	
5 L	14	2	1	6	4	1	2,51	9	3	2
4 L	15	—	1	8	6	—	2,31	14	1	—
3 L	19	—	—	7	10	2	2,74	15 ¹⁾	3 ²⁾	1
2 L	21	3	2	9	6	1	2,41	18	3	—
1 L	27	—	1	16	9	1	2,34	25	2	—
4 R ³⁾	6	—	—	3	3	—	2,42	4	2	—
3 R	10	—	—	5	4	1	2,52	7	2	1 ¹⁾
2 R	13	1	—	7	4	1	2,42	11	2 ³⁾	—
1 R	27	1	1	8	15	2	2,76	19	6 ²⁾	2
5 F a	26	2	4	12	8	—	2,29	23	3	—
5 F b	26	1	6	15	4	—	2,04	24	2	—
4 F a	30	1	2	17	9	1	2,20	24	5 ²⁾	1
4 F b	30	1	4	14	11	—	2,42	19	7 ²⁾	4
3 F a	32	2	6	21	3	—	1,92	30	2	—
3 F b	30	1	11	15	3	—	1,87	28	2	—
2 F a	23	2	1	16	3	1	2,22	22	1	—
2 F b	25	3	3	18	1	—	1,97	25	—	—
1 F	43	1	4	28	10	—	2,21	43	—	—

¹⁾ Deraf 1 senere overflyttet til 3 R. ²⁾ Deraf senere 2 udmeldte.

³⁾ 5 R. var ikke i Gang i Skoleaaret 1868—1869. ⁴⁾ Senere udmeldt. ⁵⁾ Deraf senere 1 udmeldt.

Examen afsluttedes med en Fest, der blev holdt Onsdag den 7de Juli Kl. 11 Form. i Skolegaarden. De ved forrige Aarsfest benyttede Salmer blev afsungne, Efterretninger om Skolens Virksomhed i det forløbne Aar meddelte og en Tale holdt om de Hindringer, som Skolen i vore Dage har at kjæmpe med.

2. Dimissjon til Universitetet i 1869.

Af de 21 Disciple, som foreløbig var anmeldte til examen artium (se forrige Aars Indbydelsesskrift S. 63--64), blev efter afsluttet Examen 17 dimitterede fra Skolen og bestod examen artium med følgende Udfald.

	Norsk Stil.	Lat. Overs.	Latin.	Græsk.	Tydesk.	Fransk.	Engelsk.	Religion.	Historie.	Geograf.	Arithmetik.	Geometri.	Sum.	Antal Fag.	Hovedkarakter.
O. W. Fasting . . .	4	2	2	1	2	2	—	2	2	2	1	1	21	11	Laudabilis.
C. H. Heltcsæter .	3	2	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	17	12	Laudabilis.
N. A. Heyerdahl .	4	3	2	3	3	2	—	2	2	3	3	1	28	11	Haud illaud.
G. G. Klem	4	3	2	2	2	2	—	2	3	4	3	3	30	11	Haud illaud.
B. J. Meier	4	4	3	2	2	2	—	3	4	4	2	3	33	11	Haud illaud.
C. C. B. Schønning	3	3	2	2	1	1	—	2	1	2	1	1	19	11	Laudabilis.
H. Smith	3	2	2	2	1	2	—	2	4	3	2	2	25	11	Laudabilis.
A. S. Strøm	3	2	2	1	1	2	—	1	2	1	2	1	18	11	Laudabilis.
S. Svendsen	4	3	3	1	1	1	1	1	3	3	1	1	23	12	Laudabilis.
E. Vullum	3	3	2	3	3	3	—	2	3	3	2	2	29	11	Haud illaud.
I. A. Werenskjold	3	2	2	1	1	1	—	3	3	3	2	2	23	11	Laudabilis.
I. I. A. Johnsen .	4	3	2	2	1	2	—	2	3	2	1	2	24	11	Laudabilis.
O. O. Norheim . .	4	3	2	3	3	2	—	2	4	5	3	2	33	11	Haud illaud.
O. I. Næs	3	3	2	1	3	3	—	3	2	2	2	3	27	11	Laudabilis.
D. O. S. Petersen	4	4	2	2	1	2	—	2	4	2	3	3	29	11	Haud illaud.
A. S. Sinding . . .	4	3	3	5	2	1	2	3	4	3	3	2	35	12	Haud illaud.
I. K. Sæthren . . .	3	3	3	3	3	2	—	3	3	2	2	2	29	11	Haud illaud.

Det bemærkes, at de 6 sidste af disse havde været Disciple af den „treaarige (fireaarige) Latinskole,“ hvis Virksomhed opførte med denne Dimissjon, medens de 11 første udgjorde det første Kuld, som blev dimitteret fra den fuldstændige Skoles (sexaarige) Latinafdeling.

Det vil af ovenstaaende Tabel sees, at Karaktererne i Historie og Geografi er betydelig daarligere end i alle de øvrige mundtlige Fag; vi skal derom kun oplyse, at de fleste af disse Karakterer staar saa langt under, hvad vore Disciple ifølge

Skolens Dom kunde vente sig, at det ikke er os muligt at anerkjende dem som et endog blot tilnærmelsesvis korrekt Udtryk for Disciplenes Standpunkt; Forskjellen mellem Universitetets og Skolens Dom er i dette Tilfælde saa stor, at dersom den første ikke er urimelig, saa maa Skolen og dens Lærere i disse Fag mangle al Evne til at bedømme sine egne Disciples Kundskaber; men at dette sidste skulde være Tilfældet, vil neppe nogen tro, som ved, at vedkommende Lærere ikke alene er dygtige Fagmænd, men ogsaa har mange Aars Erfaring som Lærere, og at tidligere — naar den anden ved Universitetet ansatte Professor i Historie har været Examinator —, har Udfaldet af examen artium for vore Disciple paa uvæsentlige Undtagelser nær været stemmende med Lærernes Dom.

Ved kgl. Resol. af 26de Februar d. A. er det bestemt:

- „1. At det i Skoleforordningen af 7de November 1809 § 104 bestemte Strafansvar for Dimissjon til examen artium i Henhold til Lov af 12te Oktober 1857 § 3 indtil videre naadigst ophæves for Bestyrerne af Aars og Voss's Latin- og Realskole.
 2. At Departementet for Kirke- og Undervisningsvæsenet naadigst bemyndiges til at paase det fornødne med Hensyn til de i ovennævnte Lovsted indeholdte nærmere Bestemmelser.“
-

3. Klasser og Discipeltal.

- Skolen bestaar af: 1. en *Fællesafdeling* med 5 etaarige Klasser (Normalalder 6—11 Aar); af disse har de 4 øverste iaar som tidligere været delte i sidcordnede Parallelklasser;
2. en *Realafdeling* med 5 etaarige Klasser (Normalalder 12—16 Aar); fra øverste (5te) Realklasse dimitteres til Krigsskolen.
3. en *Latinafdeling* med 6 etaarige Klasser (Normalalder 12—17 Aar); fra øverste (6te) Latinklasse dimitteres til Universitetet;

Nedenstaaende Tabel viser Discipeltallet i de enkelte Klasser og i den hele Skole ved det forløbne Skoleaars Begyndelse og Slutning.

	6 L.	5 L.	4 L.	3 L.	2 L.	1 L.	5 R.	4 R.	3 R.	2 R.	1 R.	5 F. a.	5 F. b.	4 F. a.	4 F. b.	3 F. a.	3 F. b.	2 F. a.	2 F. b.	1 F.	Sum.
Ved Skoleaarets Begyndelse	10	18	16	19	30	28	7	10	12	24	28	27	27	32	33	25	30	30	30	40	476
Ved Skoleaarets Slutning	10	18	13	19	29	26	5	6	13	23	29	27	28	33	32	26	30	29	30	42	468

4. Skolens Lærere

er for Tiden følgende:

1. Cand. mag. <i>J. Aars</i> , Bestyrer. (Underviser 9 (11)
T. ugentlig.)	}	Lærere siden 1863.
2. Cand. mag. <i>P. Voss</i> , Bestyrer. (16 T.)		
3. Cand. mag. <i>A. E. Eriksen</i> . (31 T.)		
4. Cand. mag. <i>A. Falkenberg</i> . (30 T.)		
5. Cand. theol. <i>O. Olssen</i> .		
6. Seminarist <i>P. A. Paulsen</i> . (32 T.)		
7. Cand. theol., Universitets-Stipendiat <i>F. Petersen</i> .
(8 T.)		
8. Seminarist og stud. philos. <i>T. Sørensen</i> *). (18 T.)	}	Lærere siden 1864.
9. Cand. mag. <i>S. W. Hofgaard</i> . (30 T.)		
10. Seminarist <i>Schollert</i> . (30 T.)	}	Lærere siden 1865.
11. Cand. mag. <i>B. Schmidt</i> . (29 T.)		
12. Cand. real. <i>Sinding</i> . (24 T.)	}	Lærere siden 1866.
13. Seminarist og stud. theol. <i>J. Klæbo</i> . (25 T.)		
14. Cand. jur. <i>K. Nicolaysen</i> . (12 T.)	}	Lærere siden 1867.
15. Premierløjtnant <i>H. Wang</i> . (26 T.)		
16. Cand. philos. <i>C. Berner</i> . (30 T.)	}	Lærere siden 1868.
17. Pastor <i>J. N. Brun</i> . (12 T.)		
18. Stud. real. <i>A. Hoyer</i> . (23 T.)	}	Lærere siden 1869.
19. Cand. theol. <i>J. Jensen</i> . (28 T.)		
20. Seminarist <i>N. Pedersen</i> . (27 T.)	}	Lærere siden 1867.
21. Seminarist <i>F. Hansen</i> . (30 T.)		
22. Cand. mag. <i>H. Schjoth</i> . (16 T.)	}	Lærere siden 1868.
23. Stud. philol. <i>J. A. Eriksen</i> . (15 T.)		
24. Seminarist <i>B. Hansen</i> . (28 T.)	}	Lærere siden 1868.
25. Premierløjtnant <i>K. Hansen</i> . (21 T.)		
26. Premierløjtnant <i>Grüner</i> . (11 T.)		Lærer siden 1869.

I omtrent 5 Maaneder af Skoleaaret har cand. mag. *A. E. Eriksen* i videnskabeligt Øiemed opholdt sig udenlands, og i den Tid har hans Timer ved Skolen været fordelt mellem *Voss*, *Hofgaard*, *Schmidt*, *J. A. Eriksen*, stud. philol. *Rolfson*

*) Var i Aarene 1867—1869 borte fra Skolen for at forberede sig sig til examen artium.

og stud. jur. *Johanssen*. Da stud. real. *Hoyer* har forberedt sig til at afslutte sine Universitetsstudier, har en større Del af hans Timer været besørgede af stud. real. *Getz*, og paa Grund af Stipendiat Petersens Sygdom har cand. theol. *H. E. Hansen* overtaget Religions-Undervisningen i 4 L. i den største Del af 2det Halvaar. Kortere Vikariater har været besørgede af stud. philol. *Chr. Falkenberg* og cand. jur. *Rieck*.

Udenfor den regelmæssige Skoletid har 5te Latinklasse i det sidste Halvaar haft nogen Extra-Undervisning i *Læsning* af Hr. Skuespiller *Isachsen*.

Omstaaende Tabel viser, hvorledes Fagene i de forskjellige Klasser har været fordelte mellem disse Lærere. De tilføiede Tal betegner det ugentige Timetal for hvert Fag.

	Aars.	Voss.	A. E. Eriksen. (Klasseforst. i 5 L.)	Falkenberg. (Klasseforst. i 4 og 1 L.)	Olssen.	Paulsen.	Petersen.	Hofgaard. (Klasseforst. i 2 R.)	
6 L.	Gresk 2. *)	Tydisk 2.			Hist. 3. Ggr. 1	Norsk 3.			1
5 L.	Gresk 6.	Tydisk 2.	Latin 8. Historie 3 Geogr. 1.			Norsk 3.			1
4 L.	Norsk 3.			Latin 7.	Hist. 2 Ggr. 1	Relig. 2.			G
3 L.			Gresk 7. Norsk 3.						T
2 L.					Hist. 2 Ggr. 2	Sang 1.		Latin 8. Gresk 7. Norsk 3.	T
1 L.				Latin 11.		Sang 1.			T

*) Kun i Maanederne Oktober—April (læst Apologia Socratis). **) I Gymnasiet

B. R

	Voss.	A. E. Eriksen.	Olssen.	Paulsen.	Hofgaard, (Klasseforst. i 2 R.)	Schollert.	Sinding. (Klasseforst. i 4 R.)	Berner. (Klasseforst.	
5 R.			Hist. 3.				Geogr. 2. Fysik 3. Tegn. 2.	Mathm	
4 R.	Tydisk 3. Fransk 3.	Hist. 3.					Norsk 3. Geogr. 2. Fysik 3. Tegn. 2.	Mathm	
3 R.	Tydisk 3. Fransk 3.	Norsk 3. Hist. 3.					Tegn. 2. Regn. 3.	Mathm	
2 R.			Relig. 2. Hist. 3. Geogr. 3.	Sang 1.	Norsk 3. Tydisk 4. Fransk 5.			Geogr	
1 R.			Relig. 2. Hist. 3.	Sang 1.		Geogr. 1.			

1) I 1ste Halvjaar 2 T., i 2det 3 T. 2) I 1ste Halvjaar 4 T., i 2det 3 T.

erne.

Nicolaysen.	Berner.	Brun.	Høyer.	Jensen.	Schjøth. (Klasseforst. i 3 L.)	K. Hansen.	Wang.*)	J. A. Eriksen.
fransk 2.	Math. 4.			Reli- gion 2			Gym.st. 3 Vaabøv. 3	
fransk 3.	Math. 3.			Reli- gion 1			Gym.st. 3 Vaabøv. 3	
fransk 3.	Math. 4.						Gym.st. 3 Vaabøv. 3	
fransk 3.		Reli- gion 2	Math. 3		Latin 7. Hist. 2. Geogr. 1. Tydsk. 2.	Skrivn. 1.	Gym.st. 3 Vaabøv. 3	Tydsk 2.
		Reli- gion 2	Regn. 3.				Gym.st. 3 Vaabøv. 3	
		Reli- gion 2	Regn. 3.		Hist. 3. Geogr. 1.	Skrivn. 2.	Gym.st. 3. Vaabøv. 3	

vaabøvelser er altid 2 eller flere Klasser forenede i samme Time.

erne.

	Høyer.	Jensen. (Klasseforst. i 5 R.)	K. Hansen.	Wang.	J. A. Eriksen. (Klasseforst. i 5 R.)	Grüner.
	Naturhist. 2.	Religion 1. Norsk 3. Tydsk 2 (3) Fransk 3.		Gymnast. 3. Vaabøvn. 2.		Engl. 4 (3) 2)
1.	Naturhist. 2.			Gymnast. 3. Vaabøvn. 2.		Engelsk 3.
2.	Naturhist. 2.		Skrivn. 1.	Gymnast. 3. Vaabøvn. 3.		Engelsk 4.
	Naturhist. 2.	Tegning 2.	Skrivn. 1.	Gymnast. 2. Vaabøvn. 3.		
	Naturhist. 2. Regning 4.	Tegning 2.	Skrivn. 3.	Gymnast. 2. Vaabøvn. 3.	Norsk 3. Tydsk 5. Fransk 5.	

C. Fællesklasserne.

	Falkenberg. (Klasseforst. i 5 F. a.)																			
	Olsen.																			
	Paulsen. (Klasseforst. i 1 F.)																			
	Schollert. (Klasseforst. i 2 F. a.)																			
	Klæbo. (Klasseforst, i 3 F. b.)																			
	Brun.																			
	Jensen. (Klasseforst. i 4 F. b.)																			
	Sørensen. (Klasseforst. i 5 F. b.)																			
	Pedersen. (Klasseforst. i 4 F. a.)																			
	F. Hansen. (Klasseforst. i 2 F. b.)																			
	B. Hansen. (Klasseforst. i 3 F. a.)																			
	K. Hansen.																			
	Wang.																			
5 F. a	Norsk 5. Tydsk 7.																			
5 F. b		Hist. 3. Geogr. 2.																		
4 F. a			Sang 2.																	
4 F. b																				
3 F. a																				
3 F. b																				
2 F. a																				
2 F. b																				
1 F.																				

I det kommende Skoleaar vil de samme Lærere vedblive at virke ved Skolen som i det forløbne med Undtagelse af dHr. *Sorensen* og *B. Hansen*, der skal gaa over til andre Stillinger; desuden vil cand. mag. *B. Schmidt*, som har faaet offentligt Stipendium til en videnskabelig Reise i Udlandet, komme til at være borte i den allerstørste Del af Skoleaaret; hans Timer vil dels blive besørgede af stud. philol. *Chr. Falkenberg* som Vikar, dels vil de blive fordelte mellem de øvrige Lærere.

Fra det nye Skoleaar af vil cand. theol. *J. Jensen* som *Inspektor for Fællesklasserne* bistaa Bestyrelsen med Tilsynet med denne Afdeling af Skolen.

For det kommende Skoleaar er der ansat 3 nye Lærere, der alle i det forløbne Aar har haft midlertidige Funktioner ved Skolen, nemlig dHr. cand. theol. *H. E. Hansen* (Religion i 4de og 5te L., 4 Timer), Skuespiller *Isachsen* (Læsning og Deklamation i nogle Mellemlklasser, 6 Timer) og stud. jur. *Johanssen* (Norsk, Tydsk, Historie og Geografi i Mellemlklasser, 19 Timer).

5. Om Skolens Omdannelse ifølge den nye Skolelov.

I Overensstemmelse med den ved Lov af 17de Juni 1869 fastsatte Form for de offentlige Skoler, vil ogsaa vor Skoles Organisation efterhaanden komme til at undergaa Forandringer.

Disse vil blive iverksatte fra neden af, og først efterat Reformen saaledes er gjenneført i Skolens lavere Afdeling, vil de høiere Klasser komme til at berøres deraf.

For 4de Fællesklassens Vedkommende (svarende til Lovens 1ste Middelskole-Klasse) er allerede i indeværende Skoleaar den Forandring iverksat, at Tydsk fra Februar Maanedes Begyndelse er optaget som Undervisningsfag med 4 ugentlige Timer, medens tidligere Undervisningen i fremmede Sprog først paabegyndtes i 5te Fællesklasse. I det kommende Skoleaar vil endvidere Undervisningsplanen for 5te Fællesklasse (svarende til 2den Middelskole-Klasse) samt 1ste Latin-

og Realklasse (3dje Middelskole-Klasse) undergaa en Del, i den nye Ordning grundede, Modifikationer. For 5te Fællesklasse vil disse paa det nærmeste indskrænke sig dertil, at Naturhistorie og Tegning vil blive optaget i denne Klasses Fagkreds, hvert Fag med to ugentlige Timer, og at Timestallet for Undervisningen i Tydsk vil blive noget indskrænket, som Følge af, at de Disciple, der nu rykker op i Klassen, allerede har nydt et Halvaars Undervisning i dette Sprog.

Idet vi nu gaar over til at give en Fremstilling af den mere væsentlige Omdannelse, som vor 1ste Latin- og 1ste Realklasse vil komme til at undergaa, idet disse Klasser allerede iaar vil blive afløste af en 6te Fællesklasse, vil vi i Sammenhæng gjøre Rede for den fremtidige *Organisation af Skolens Realafdeling*. — Denne vil slutte sig nær til den offentlige Middelskole, ligesom denne afslutte Skolegangen gennem et sexaarigt Kursus, regnet fra 4de Fællesklasse af, med en offentlig Afgangsexamen i 15 Aars Alderen (altsaa 1 Aar tidligere end nu) og omfatte de samme Fag som Statens Middelskoler og i samme Omfang, nemlig:

1. *Religion**): Maalet for Undervisningen vil være: At Discipelen besidder sikkert Kjendskab til den bibelske Histories væsentlige Indhold og til den kristelige Tros- og Sedelære efter den evangelisk-lutherske Bekjendelse.

2. *Modersmaalet*: At han læser tydelig og udtryksfuldt og besidder noget Kjendskab til Modersmaalets Skjønliteratur samt med Orden og Tydelighed i sprogrigtig Form og uden orthografiske Feil kan behandle en lettere Opgave.

3. *Tydsk*: At han besidder sikker Kundskab i det væsentlige af Grammatiken, rigtig og med Færdighed kan oplæse og oversætte forhen ulæste Stykker, som ingen særegne Vanskeligheder indeholder, samt at han ved Hjælp af Ordbog kan skrive en Stil uden grovere Feil.

4. *Latin*: At han har Grammatikens Formlære og de vigtigste Hovedregler af Syntaxen vel inde, ved Hjælp af

*) Vi anfører disse Bestemmelser efter Loven af 17de Juni 1869, da vi antager, at de er ukjendte for mange af dem, hvem de maa interessere.

Ordbog og Grammatik kan skrive en let Stil uden grovere Feil og færdigen oversætte og forklare et passende Udvalg af lettere Forfattere.

5. *Engelsk*: At han besidder sikker Kundskab i det væsentlige af Grammatiken, rigtig og med Færdighed kan oplæse og oversætte et forhen ulæst Stykke af en lettere Forfatter samt ved Hjælp af Ordbog kan skrive en Stil uden grovere Feil.

6. *Fransk*: At han besidder sikker Kundskab i det væsentlige af Fornlæren samt nogenlunde rigtig kan oplæse og med Færdighed oversætte, hvad der i Skolen er gjennemgaaet af en Læsebog.

7. *Historie*: At han besidder klar Oversigt over den almindelige Verdenshistorie og fuldstændigere Kundskab i Nordens, fornemmelig Fædrenelandets Historie.

8. *Geografi*: At han besidder en nogenlunde fuldstændig Oversigt over den fysiske og politiske Geografi samt fuldstændigere Kjendskab til de tre nordiske Lande, fornemmelig Fædrenelandet.

9. *Naturkundskab*: At han besidder Oversigt over Dyr- og Planteriget med fuldstændigere Kjendskab til de merkligste, fornemmelig indenlandske, Arter og Slægter samt Kjendskab til de vigtigste Mineralier, endvidere at han kjen- der de vigtigste Naturfænomener og Lovene for de deri virkende Kræfter.

10. *Mathematik*: a. At han besidder Indsigt og Færdig- hed i praktisk Regning, — derunder indbefattet Brugen af Logarithmer, — anvendt paa Opgaver fra det daglige Liv, samt i Regning med Bogstavstørrelser og i Løsning af Ligninger af 1ste og 2den Grad. b. At han besidder Færdig- hed i at udføre de almindelige og praktisk anvendelige geo- metriske Konstruktioner og Beregninger og kan gjøre Rede for den plane Geometri efter en kortfattet Lærebog.

11. *Tegning*: At han besidder Øvelse i at aftegne simple Figurer efter Fortegninger. Disciplene af Engelsk- linien bør tillige besidde Færdighed i efter Maal og med Passer og Lineal at aftegne Legemer af simple Former.

12. *Skrivning*: At hanskriver en ren og tydelig Haandskrift.

Hvorledes dette Undervisningsstof vil blive fordelt paa Middelskolens 6 Klasser, vil blive bekendtgjort efterhvert, som disse træder i Virksomhed. For de Klassers Vedkommende, som allerede fra August Maaned dette Aar vil være i Gang efter den nye Plan (1ste, 2den og 3dje Middelskole-Klasse = 4de, 5te og 6te Fællesklasse) vil den detaljerede Undervisningsplan (se Side 87) og den S. 86 meddelte Time-tabel give Oplysning.

Sammenholder man dette Udkast med Planen for vor nuværende Realskole, der har lagt an paa at dimittere sine Disciple til Krigsskolen, vil det sees, at Maalet for Undervisningen, som en Følge af, at Middelskolens Kursus afsluttes 1 Aar tidligere, i flere Fag er stillet ikke ubetydelig lavere. Saaledes har Disciplene ved Middelskole-Examen ved Udarbejdelsen af den tyske Stil Adgang til at benytte Ordbog; fremdeles kræves i Fransk ikke nogen Stil, i Historie og Geografi kan benyttes mere kortfattede Lærebøger, den matematiske Undervisning vil blive mere praktisk anlagt, og den paa dette Skoletrin meget besværlige og lidet frugtbringende Gjennemgaaelse af vidtløftige abstrakte Lærebøger vil kunne indspares, altsammen betydelige Reduktioner, som vi i det hele taget tror vil bidrage til at gjøre Undervisningen mere frugtbringende for Livet. Ved Siden heraf optages blandt Middelskolens Fagkreds et for den tidligere Realskole fremmed Fag, nemlig *Latin*, efter de offentlige Skolers Plan fra Middelskolens 4de Skoleaar af som alternativt ved Siden af Engelsk, efter vor Skoles Plan fra 3dje Skoleaar af som fast Fag tilligemed Engelsk, dog saaledes, at der i de to øverste Klasser vil være Adgang til at dispensere fra det ene eller det andet. Vi skal nu i Korthed anføre de Betragtninger, som har ledet os til at give Latinen inden Realskolen netop denne Stilling. Vi bemærker, at ligefra vor Skoles Oprettelse har en saadan Forholdsregel gjentagende været under Overveielse mellem Skolens Bestyrelse og dens Lærere:

1. Derved at Latinen optages som fast Fag paa et elementært Trin af Realskolen, vil det være muligt at udstrække Undervisningens Fællesskab for begge Linjer, den

klassiske og den reale, 2 Aar længere, end det fortiden er Tilfældet i vor Skole, og 1 Aar længere, end Tilfældet vil blive i den offentlige Middelskole (til Udgangen af 7de Fællesklasse eller normalt til Udgangen af det 13de Aar.) Den i sig selv væsentlige Fordel, der er forbunden med en saadan Udvidelse af det fælles Grundlag for Dannelsen, vil forøges derved, at Valget imellem de to Linjer vil komme til at foregaa ikke blot i en modnere Alder, men ogsaa efterat Disciplene selv har gjort Bekjendtskab med de Faggrupper, der udgjør begge Skolearters Særkjende (paa den ene Side Latin og de sproglige Fag overhovedet, paa den anden Side de mathematiske og naturvidenskabelige Fag). Man vil, inden det afgjørende Valg maa træffes, have Anledning til at tage Hensyn til Disciplenes særlige Anlæg, Lyst og Begavelse for den ene eller anden Retning, hvorimod ved enhver anden Ordning Valget i denne Henseende som hidtil saagodtsom maa gjøres iblinde.

II. Ogsaa Overgangen fra den ene Skoleart til den anden vil kunne iverksættes saameget lettere, jo bredere det lykkes at anlægge begges fælles Basis. De Disciple, der har gennemgaaet en Middelskole med den Fagordning, som vi har givet den, vil efter bestaaet Afgangsexamen uden nogen særskilt Prøve kunne gaa over i hvilket som helst af Gymnasierne („Latin- og Realgymnasiet“), hvorimod Disciplene af den offentlige Middelskole, der allerede i 12 Aars Alderen maa vælge mellem „Latinlinjen“ og „Engelsklinjen“, efterat have gennemgaaet den sidste ikke kan gaa over i Latingymnasiet uden en særskilt Tillægsprøve i Latin, som da, samtidig med Middelskolens Afgangsexamen, vanskelig vil kunne absolveres uden en Forlængelse af Skolekursuset, ligesom omvendt Disciplene af Latinlinjen ikke vil kunne gaa over i Realgymnasiet uden at bestaa en lignende Tillægsprøve i Engelsk; og heller ikke denne Prøve vil blive nogen ubetydelig Sag, da der skal gjøres Rede for de samme Kundskaber i Sproget, som de Disciple medbringer, der har gennemgaaet Middelskolens Engelsklinje og her læst Engelsk i tre Aar med resp. 7, 6 og 6 ugentlige Timer.

Overhovedet, hvilke Rettigheder end Lovgivningen vil give Realstudenter, vil det, ialfald saaledes som Flerheden af vore Embedsstudier fortiden er indrettede, i de fleste Tilfælde være en Hemske for Realstudenten at savne ethvert Kjendskab til Latinen.

III. Vi skal nu gaa over til at udvikle, hvorledes vi tror det muligt for den private Skole at medtage begge Fag, Latin og Engelsk, uden at Grundigheden i noget enkelt Fag eller Disciplenes sunde Udvikling i nogen Henseende lider derunder. Det vil deraf ogsaa fremgaa, at vi mener, at Latinens Optagelse i Realskolens Fagkreds vil give den sproglige Undervisning og Disciplenes formelle Udvikling og derigjennem Realskolen idetheletaget et ikke ubetydeligt Fremstød.

Som det vil være bekjendt, gik den kongelige Kommissjons oprindelige Forslag ud paa, at Middelskolen allerede ved det 3dje Skoleaar skulde deles i de to Linjer: Engelsk- og Latinlinjen, at med andre Ord, efterat Undervisningen i Tydsk var paabegyndt i Middelskolens 1ste Skoleaars andet Halvaar, skulde Undervisningen i det andet fremmede Sprog (Latin eller Engelsk) paabegyndes $1\frac{1}{2}$ Aar senere i 3dje Klasse. Naar Kommissjonen senere frafaldt dette sit principale Forslag og indstillede, at Paabegyndelsen af den alternative Undervisning i Latin og Engelsk skulde opskydes endnu 1 Aar, naagt Skolernes Erklæringer ialmindelighed ikke udtalte nogen Betænkelighed ved den foreslaede Ordning af Sprogundervisningen, da lededes den vistnok dels og hovedsagelig af Hensynet til det ønskelige i, at Valget mellem de to Linjer kunde opskydes saa langt som muligt (fra 11 til 12 Aars Alderen), dels gik man vel ogsaa ud fra, at de offentlige Skoler, saalænge ikke særskilte, paa dem beregnede og af samme Bestyrelse ledede Forberedelsesklasser er forenede dermed, altid vil modtage sine Disciple fra forskjellige Hold og derfor ofte temmelig uensartet forberedte, og at det derfor maatte være ønskeligt, at Undervisningen gennem et længere Tidsrum kunde samles paa et mindre Antal Fag, da det maatte forudsættes, at der i det første Skoleaar vilde medgaa ikke liden Tid til at sammenarbejde de noget forskjelligartede

Elementer, hvoraf den offentlige Middelskoles første Klasse antageligvis vilde komme til at bestaa. Dette Hensyn har i ethvert Fald mindre Vegt for de private Skoler, der modtager sine Disciple fra Skolegangens Begyndelse og forbereder dem fra først af ensartet gennem derpaa beregnede Fællesklasser. Vi kunde derfor for vor Skoles Vedkommende ikke betragte det anderledes end som en uøkonomisk Benyttelse af Disciplenes Tid, om Tydsk efter at være paabegyndt i 1ste Middelskoleklasse fremdeles i $2\frac{1}{2}$ Aar skulde være det eneste fremmede Sprog, Disciplene skulde sysle med, og kan efter de af os hidtil gjorte Erfaringer ligesaa lidet som de fleste andre Skolemænd nære nogensomhelst Betænkkelighed ved — som hidtil i vore Skoler sedvanligt — allerede efter $1\frac{1}{2}$ Aars Forløb at udvide Kredsen af fremmede Sprog. Det er klart, at er herfor intet til Hinder, da vil det ogsaa være muligt at sætte Maalet for Sprogundervisningen ved Middelskolens Afslutning noget høiere end i det modsatte Tilfælde.

IV. Som vi oftere har udtalt, antager vi, at Fordringerne til Skolen ved den nye Ordning i det hele taget er stillet høit nok (hvorfor det ogsaa vil blive nødvendigt at forlænge Skolens Kursus for dem, der vil naa frem til Universitetet, med 1 Aar). Især mener vi dog, at Fordelingen af Stoffet paa de forskjellige Alderstrin vil vise sig meget ulige. Paa en afgjørende Maade kan kun Erfaringen belære herom; men naar vi sammenligner, hvad der nu fortiden udrettes i vore Skolers lavere og høiere Afdelinger, med hvad der efter den nye Plan skal udrettes i de tilsvarende Klasser af Middelskolen og Gymnasierne, kan vi ikke være i Tvivl om, at Arbejdet i de lavere (Middelskolens) Klasser vil blive lettere end hidtil, medens vi i høi Grad maa frygte for, at Gymnasierne vil komme til at lide under et Pres, medmindre der sker en Udjevning. En saadan tilsigter vi foruden ved andre Midler ogsaa ved at give Sprogstudiet en noget større Udstrækning inden Fællesskolen og paabegynde Studiet af Latin 1 Aar tidligere end efter den offentlige Skoles Plan. Ved Fastsættelsen af Planen og Maalet for den offentlige Middelskole har man naturligvis ikke kunnet undgaa at tage væsentligt Hensyn til den Omstændighed, at denne Plan ogsaa

maatte kunne gennemføres der, hvor indskrænkede Resourcer gjør det nødvendigt at slaa Klasserne sammen, saaledes at Maalet maa kunne naaes f. Ex. gennem 3 toaarige istedenfor 6 etaarige Klasser. Staten kan nemlig, forat alle Skoler skal kunne følge med, selv for de Skoler, som er i Besiddelse af den fuldkomnere Organisation, ikke stille Maalet anderledes eller høiere, end Hensynet til den mindre fuldkomne Organisation tillader, eftersom det for Enhedens Bevarelse anses nødvendigt, at den selvsamme Skoleplan følges overalt. Noget saadant Hensyn hindrer derimod ikke den private Skole fra fuldt ud at benytte den Fordel, som ligger deri, at den virker med kun etaarige opadstigende Klasser.

V. Uagtet vi saaledes anser den organiske Forbindelse af en Forberedelsesskole med Middelskolen samt de etaarige Klasser for ikke uvæsentlige Fordele, vilde vi dog neppe have vovet at optage noget nyt Fag, som kunde tænkes at bevirke nogen betydelig Forøgelse af Arbeidet. Men Begyndelsesgrundene af Latin, saaledes som disse nu ialfald i vor og i flere Skoler læres, gennem praktisk anlagte Lærebøger, hvor al unødig Detalj er bortskaaret, hører i og for sig til Skolens lettere Undervisningsgjenstande. Vistnok vil denne Undervisning paa det elementære Trin altid kræve et ikke saa ganske lidet Timetal; men den Tid, som herved undrages den øvrige Sprogundervisning, vil indirekte paa saa mange Maader komme denne tilgode, at vi med det Udbytte for Øie, som Sprogundervisningen i Latinskolen giver, vover at haabe, at de Timer, som saaledes tages fra Norsk (Grammatik), Tydsk, Fransk og Engelsk og lægges til Latin, saa langt fra at forringe Udbyttet af Undervisningen i hine Sprog meget mere ved den større grammatiske Sikkerhed og klarere Indsigt i de sproglige Fænomeners Væsen, som det latinske Studium giver, vil i saa betydelig Grad lette Tilegnelsen af de nyere Sprog, at det forøgede Arbeide, som nogle Aars Latinlæsning medfører, derved vil opveies. Det er en almindelig Klage, at Realskolens Elever gjør saa lidet tilfredsstillende Fremgang i Sprogene. Optagelsen af Latin betragter vi derfor nærmest som en methodisk Reform, sigtende til at styrke den grammatiske Bevidsthed og derigjen-

nem befæste og lette Tilegnelsen af de Sprog, som for Realskolen naturligvis altid maa være Hovedsagen, nemlig — foruden Modersmaalet — de nuværende europæiske Kulturfolks Sprog. Vi mener, at den almindelige europæiske Erfaring noksom godtgjør, at den bekvemteste og letvindteste Vei til med Sikkerhed og Grundighed at tilegne sig disse netop gaar igjennem Latinen. Det tør overhovedet være almindelig erkjendt, at Latinskolen har havt et ubestrideligt Fortrin fremfor Realskolen i den større formelle (logiske og stilistiske) Udvikling, som den i Regelen har skaffet sine Disciple, og at dette Fortrin hovedsagelig skyldes Latinen og fornemmelig da den latinske Grammatik. Samtidig med, at der gives Realskolen Adgang til Universitetet, tror vi derfor, at det vil være af stor Interesse, at der ialfald ad privat Vei gjøres et Forsøg paa at hævde for Realskolen noget af den Fordel, som Latinen ubestridelig har ydet Latinskolen. Denne Latinens Betydning som det hensigtsmæssigste Grundlag for den sproglige Dannelse og som et ypperligt formativt Dannelsesmiddel har ogsaa ført til, at man i Udlandets Realskoler temmelig almindelig har optaget Latin snart i større, snart i mindre Omfang, og det uagtet disse ikke har tilsigtet at forberede for Universitetet. Med Hensyn til Omfanget er vi af den Mening, at naar Latinen har gjort den tilsigtede Nytte at befæste og udvikle Sprogsansen, da bør den paa det høiere Trin af Realskolen helst bortfalde, og at det f. Ex. vilde være til Fortrængsel for andre mere berettigede Fag, om man vilde give Latinen Plads inden Realgymnasiet.

Forøvrigt gjælder det naturligvis ved denne som ved enhver pædagogisk Reform, at Resultaterne deraf først efter nogen Tids Erfaring kan oversees i sin fulde Udvikling, og at enhver Reform, saalænge den endnu ikke har gennemgaaet denne Erfaringens Prøve, maa betragtes som et Forsøg. At Læsningen af Latin i Realskolen vil lette og fremme den øvrige Sprogundervisning i betydelig Mon, kan man vistnok paa Forhaand være sikker paa; men nøiagtig at beregne Lettelsen eller at paastaa, at den paa ethvert Punkt nøiagtig vil opveie den Forøgelse i Arbeidet, som Latinlæsningen vil bewirke, er naturligvis umuligt. Forat derfor Arbeidet ikke i noget

Tilfælde skal kunne blive trykkende, har vi besluttet foreløbig at træffe en saadan Ordning, at de Disciple af Middelskolens to øverste Klasser, hvis Forældre derom maatte udtale Ønske for Skolens Bestyrelse, vil kunne blive fritagne for det ene af de to Sprog, Engelsk eller Latin. Dog antager vi, at dette kun sjelden vil behøve at blive Tilfælde, saameget mindre som Loven desuden giver Anledning til ogsaa at dispensere fra Fransk.

Efter denne Ordning, som paa Forhaand har været forelagt for de Forældre, hvis Sønner iaar skal opflyttes fra den hidtilværende øverste Fællesklasse, og — saavidt vi har havt Anledning til at erfare — har vundet deres Bifald, vil altsaa Skolens Fællesklasser, nu fem i Tallet, blive forøgede med to, og ovenpaa denne 7aarige Fællesskole vil der blive bygget dels 2 Realklasser, der sammen med de 4øverste Fællesklasser vil svare til den offentlige „Middelskole“ og ligesom denne forberede for Realgymnasiet, men med den Forskjel, at den istedenfor Latin eller Engelsk optager begge disse Fag, og at dens Afgangsexamen derfor uden særskilte Tilægssprøver vil give Adgang til begge Gymnasier, — dels en egentlig Latinskole med 5 Klasser, af hvilke de 2 nederste kommer til for Latin-Elevernes Vedkommende at udgjøre de øverste Middelskoleklasser, medens de 3 øverste svarer til Latingymnasiet. Om Ordningen af denne sidste Afdeling af Skolen kan vi endnu ikke sige noget bestemt, da det vil bero paa kongelig Tilladelse, om vi skal kunne ordne denne Undervisning i Overensstemmelse med vore Principer. Foreløbig bemerker vi, at vore Bestræbelser vil gaa ud paa at sætte Latingymnasiet i en organisk Sammenhæng med Middelskolen, saa at Skolens Enhed ikke brydes, og at vi til dette Øiemed agter paa den ene Side i høiere Grad at koncentrere den klassiske Undervisnings Elementer inden Skolens Mellemlklasser og paa den anden Side paa Skolens øverste Trin (Gymnasiet) at give Undervisningen i nyere Sprog (Tydsk, Fransk og Engelsk) et større Raaderum, end Tilfældet vil blive inden den offentlige Skole. Men denne Omdannelse af Latinskolen vil ikke træde i Kraft før fra næste Skoleaars Begyndelse (August 1871), og til den Tid haaber vi at kunne

forelægge Offentligheden vor Plan i dens Enkeltheder. Da vi fandt ikke uden Nødvendighed at burde forlænge Skolekursuset for de Disciple, som er komne ind i Skolen med Forudsætningen om at skulle kunne blive Studenter i den hidtil sedvanlige Alder, vil det Kuld, som iaar rykker op i 1ste Latinklasse, i det væsentlige blive ført frem til Universitetet efter den gamle Plan, alene med de Modifikationer, som følger deraf, at denne Klasse sammen med den tidligere 1ste Realklasse omdannes til en 6te Fællesklasse. For Latinklassens Vedkommende bestaar dette fornemmelig deri, at den faar 2 Timers ugentlig Undervisning i Naturfag i to Aar, og at som en Følge af Kombinationen Undervisningen i Græsk og Fransk opskydes 1 Aar. De mulige Ulemper, som maatte flyde af, at disse Disciple kommer til at læse Græsk og Fransk i resp. 4 og 3 Aar (med et sterkere Timetal) istedenfor som hidtil i 5 og 4 Aar, kan vi ikke anse væsentlige nok til enten at opveie de Fordele, som følger af, at det afgjørende Valg mellem begge Linjer endnu kan udsættes i to Aar, eller til uden absolut Nødvendighed at berettige til en Forlængelse af Skolekursuset for disse Disciple, hvem det endnu vil blive tilladt at fremstille sig til examen artium efter den gamle Ordning.

6. Timefordeling for næste Skoleaar.

	Fællesklasser.						Realklasser.					Latinklasser.				
	1	2	3	4	5	6	2	3	4	5	2	3	4	5	6	
Norsk	9	9	8	10 ¹	5	3	4	3	3	2	3	3	3	3	3	
Tydsks				4 ²	5	4	4	3	3	3	2	2	1	2	2	
Fransk							5	3	3	4		4	3	3	2	
Engelsk								4	3	3						
Latin						7					7	7	7	7	7	
Græsk											7	6	6	5	6	
Religion	3	3	3	3	3	2	2	2	1	1	2	2	2	2	2	
Historie ³⁾			3	3	3	2	3	3	3	3	2	2	3	3	3	
Geografi		3	3	4	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	
Regning og } Mathematik }	6	5	4	4	4	4	5	5	5	6	3	3	4	4	4	
Naturhistorie						2	2	2	2	2						
Fysik									3	3						
Skrivning	6	4	4	3	3	2	1	1	1		2					
Tegning					2	2	2	2	2	2						
Gymnastik og } Vaabenøvelser }				3	3	5	5	6	5	5	5	6	6	6	6	
Sang ⁴⁾					2	1	1				1					
Sum	24	24	25	30	33	36	36	36	36	36	36	36	36	36	36	

1) Fra November G.

2) Fra November af.

3) Den gamle Historie er i 3 L. henlagt til Latin.

4) Om Sangen i de lavere Fællesklasser se under „Norsk.“

7. Undervisningsplan.

Norsk.

1ste Fællesklasse. Gjennem den saakaldte Lydmethode oplæres Børnene til ren og sammenhængende Læsning af latinsk og norsk Tryk og samtidig dermed til at skrive de latinske Bogstaver. En Del Eventyr og lette Vers meddeles mundtlig og gjengives af Disciplene. Norsk Læsebog ved Eriksen og Paulsen, 1ste Del.

2den Fællesklasse. Fortsatte Øvelser i Læsning (Eriksen og Paulsens Læsebog, 2den Dels 1ste Afdeling). Samtale om det læste og Gjengivelse af dets Indhold. Smaadigte læres udenad og foredrages fra Kathederet (et Par Gange om Ugen); enkelte Salmer og andre Vers synges enstemmig. Til hver Dag faar Eleverne 1—2 Linjer til Afskrivning efter Bog med betegnet Stavelsesdeling, (i de første Maaneder kun paa Skolen, siden hjemme).

3dje Fællesklasse. Fortsatte Øvelser i Læsning, dels med, dels uden Forberedelse hjemme; Eriksen og Paulsens Læsebog, 2den Dels 2den Afdeling. Udenadlæsning af Vers (omtr. 2 ugentlige Timer); Sang som i 2 F. Afskrivning efter Bog; i sidste Halvaar Diktat (forbundet med Gjennemgaaelse af de vigtigste Ordklasser).

4de Fællesklasse. Fortsat Læsning indenad og udenad (Eriksen og Paulsens Læsebog, 2den Dels 3dje Afdeling); fremdeles jevnlig Sang. Mundtlig gjennemgaaes og indøves ved Analyse det vigtigste af Tale- og Sætningsdelene samt af Formlæren. Diktat 2 Gange ugentlig; (Aars's Retskrivningsregler).

5te Fællesklasse. Fortsat Læsning indenad og udenad (Eriksen og Paulsens Læsebog, 3dje Del). Nøiagtig Repetition af det, som i 4de Fællesklasse er indøvet af Grammatiken (efter Løkkes Omrids); Læren om de forskjellige Arter af Sætninger medtages. Af Retskrivningslæren indøves ogsaa Brugen af Skilletegnene (Aars's Retskrivningsregler). Fortsat Diktat.

- 6te Fællesklasse**). Fortsatte Læseøvelser efter Eriksen og Paulsens Læsebog, 3dje Del. Grammatiken repeteres og indøves ved Analyse. 1 Gang ugentlig Gjennemgaaelse og Udenadlæsning af Digte. Et skriftligt Arbejde om Ugen, især Diktat, i sidste Halvaar undertiden Gjenfortælling eller Omsætning af Digt til Prosa. (Aars's Retskrivningsregler).
- 2den Realklasse*. Fortsat Læsning indenad og udenad samt Analyse. Den største Del af Syntaxen. Hver anden Uge et skriftligt Arbejde, Diktat, Gjenfortælling, Omsætning af Digt til Prosa, undertiden ogsaa selvstændige Fortællinger eller Skildringer. (Eriksen og Paulsens Læsebog, 3dje Del. Løkkes Grammatik. Aars's Retskrivningsregler).
- 3dje Realklasse*. Fortsat Læsning; af og til fremdeles Udenadlæsning af Digte samt Analyse til Befæstelse i Grammatiken, som nu læses tilende. (De samme Bøger som i 2 R.). Hver anden Uge en Stil, dels Fortællinger, Skildringer o. l., dels Uddrag eller Oversættelse af læste Stykker, dels ogsaa Opgaver, som hentes fra det ved den øvrige Undervisning tilegnede Stof.
- 4de Realklasse*. Fortsat Læsning, især af Fælleslitteraturen og udvalgte Stykker af svensk Literatur. Stile omtrent som i 3 R.
- 5te Realklasse*. Literaturlæsning, især af danske og norske Forfattere fra dette Aarhundrede. Hver anden Uge en Stil.
- 2den Latinklasse*. Som 2den Realklasse.
- 3dje Latinklasse*. Fortsat Læsning, ogsaa af svensk Literatur. (De samme Lærebøger som i 2 R.). Hver anden Uge en Stil (Uddrag af læste Stykker af vor egen eller af den græske eller latinske Literatur; Oversættelse fra Tydsk eller Latin; Fortællinger og Skildringer).
- 4de Latinklasse*. Fortsat Læsning, især af Fælleslitteraturen; desuden norske Oldkvad (efter Aars's Udvalg) og udvalgte Stykker af svensk Literatur. Hver anden Uge en Stil. Opgaverne hentes, saavidt muligt, jevnlig fra det ved den øvrige Undervisning tilegnede Stof.

*) Svarer til den tidligere 1ste Latin- og 1ste Realklasse.

5te Latinklasse. Fortsat Læsning; danske og norske Forfattere fra dette og Slutningen af forrige Aarhundrede. Stile som i 4de Latinklasse; en Gang imellem Opgaver af den saakaldte „ræsonnerende“ Art.

6te Latinklasse. Stil 2 Gange om Maanedn; Opgaver af den ved examen artium sedvanlige Art. Læsning og Gjenningaaelse af udvalgte Literaturverker.

Tydsck.

4de Fællesklasse. Tydsck paabegyndes i November; ved mundtlig og skriftlig Oversættelse fra og til Tydsck (efter Bergs Lærebog) indøves Dele af Formlæren; (omtrent Halvdelen af Bogen læses og repeteres).

5te Fællesklasse. Bergs Lærebog læses tilende og repeteres; samtidig med Repetition af denne læses det vigtigste af Løkkes Formlære. Aalholms Læsebog paabegyndes.

6te Fællesklasse. Grammatiske Øvelser og Stile (2 om Ugen). 2 T. ugentlig Aalholms Læsebog (omtrent til Side 60); Løkkes Formlære repeteres fuldstændig, og de vigtigste Regler af Syntaxen medtages leilighedsvis, eftersom man faar Brug for dem.

2den Realklasse. Aalholms Læsebog tilende; 2 Gange om Ugen Oversættelse fra Norsk til Tydsck, dels mundtlig, dels skriftlig. Hovedreglerne af Løkkes Syntax, første Afsnit.

3dje Realklasse. En tydsck Forfatter (i 1869—1870 er læst Schillers Wilhelm Tell). Nøiagtigere Læsning af Syntaxen, 1ste Afsnit. Mundtlig og skriftlig Oversættelse fra Norsk til Tydsck (sammenhængende Stykker); mindst 1 Hjemmestil om Ugen.

4de Realklasse. Fortsat Literaturlæsning (i 1869—70 er læst Schillers Wallensteins Tod). Løkkes Syntax læses tilende; mundtlig og skriftlig Oversættelse fra Norsk til Tydsck; fremdeles Stil 1 à 2 Gange om Ugen.

5te Realklasse. Fortsat Literaturlæsning (i 1869—1870 er læst Göthes Hermann und Dorothea og Schillers Tredivaarskrig), jevnlig extemporal Oversættelse til og fra Tydsck; hver Uge en Hjemmestil; Repetition af Grammatiken.

- 2den Latinklasse.** Aalholms Læsebog tilende. Hovedreglerne af Løkkes Syntax til Genitiv; jævnlig Øvelser i mundtlig Oversættelse fra Norsk til Tydsk; hver anden Uge en Hjemmestil.
- 3dje Latinklasse.** Autenrieths Læsebog. Hovedreglerne af Løkkes Syntax, 1ste Afsnit. Mundtlig Oversættelse fra Norsk til Tydsk. Hver anden Uge en Hjemmestil.
- 4de Latinklasse.** Fortsættelse i Autenrieths Læsebog. Kasuslæren repeteres; af og til mundtlig Oversættelse fra Norsk til Tydsk.
- 5te og 6te Latinklasse.** Forfatterlæsning (i 1869—1870 er i 5te L. læst Udvalg af Goethes Prosa samt Egmont; i 6te L. Wallensteins Tod og Gütz von Berlichingen); jævnlig Oversættelse fra Norsk til Tydsk; (i 1869—1870 er hertil dels brugt den historiske Lærebog, dels en af Heibergs Vaudeviller).

Fransk.

- 2den Realklasse.** Fortsættelse i Eibes Lærebog omtrent til 70de Time. Fremdeles et Par Gange om Ugen skriftlige Øvelser (dels Diktat, dels — og oftere — Stile, som dikteres paa Norsk og nedskrives paa Fransk, i Regelen efter Forberedelse hjemme). Ved Udgangen af denne Klasse bør Disciplene kunne det væsentlige af Formlæren og adskillige af Syntaxens Hovedregler; (Ingerslevs Grammatik benyttes).
- 3dje Realklasse.** En lettere fransk Forfatter (af Muyden og Rudolphs „Collection d'auteurs français“, udgivne til Skolebrug med Anmerkninger og Gloser); det, der læses, gjenemgaaes altid først ex tempore paa Skolen; mundtlig og skriftlig Oversættelse fra Norsk til Fransk (efter Bloms franske Stiløvelser); 1 à 2 Hjemmestile om Ugen. Af Ingerslevs Grammatik læses og repeteres Formlæren.
- 4de Realklasse.** Fortsat Forfatterlæsning, jævnlig Øvelser i Oversættelse fra Norsk til Fransk, dels mundtlig, dels skriftlig, 1 à 2 Hjemmestile om Ugen. Ingerslevs Grammatik tilende.

- 5te Realklasse.** Fortsat Forfatterlæsning. Ingerslevs Grammatik repeteres i sin Helhed. Skriftlige og mundtlige Øvelser som i 4de Klasse.
- 3dje Latinklasse.** Hovlands Lærebog. Stadig skriftlige Øvelser.
- 4de Latinklasse.** En lettere Forfatter af Mu'ydens og Rudolps Udvalg, (se 3dje Realklasse). Bloms Stiløvelser benyttes til mundtlige og skriftlige Øvelser. Af Ingerslevs Grammatik Formlæren. Ved Udgangen af denne Klasse skal omtrent det samme Maal være naaet som i 2den Realklasse.
- 5te Latinklasse.** Fortsættelse i Aalholms Lærebog; i 2det Halvaar en lettere Forfatter, (jevnlige Extemporallesning). Ingerslevs Grammatik tilende. Skriftlige Øvelser.
- 6te Latinklasse.** Forfatterlæsning. Repetition af Grammatiken.

Engelsk.

- 3dje Realklasse.** Af Eibes Lærebog omtrent 60 Timer. 1 Hjemmestil og 1 Extemporalstil om Ugen; jevnlige Øvelser i Diktat.
- 4de Realklasse.** Et Udvalg af de sidste 40 Timer af Eibes Lærebog (1 Time egentlig i 1ste Halvaar). Løkkes Grammatik; mundtlig og skriftlig Gjengivelse af de tilsvarende Stykker af Løkkes Stiløvelser. En lettere engelsk Forfatter.
- 5te Realklasse.** Fortsat Forfatterlæsning. Grammatiken læses tilende og repeteres; dels mundtlig, dels skriftlig Oversættelse fra Norsk til Engelsk af vexlende, dog især historisk Indhold; i Regelen 2 skriftlige Arbejder om Ugen.

Latin*).

- 6te Fællesklasse.** Voss's Lærebog læses og repeteres, (en Del Exempler kun ex tempore); stadig skriftlige Øvelser.

*) Her anføres for hver Klasse de Forfattere, som vil blive læste i Skoleaaret 1870—1871.

- 2den Latinklasse.** Udvalgte Stykker af Voss's Lærebog repeteres. 10 à 12 Feltherrer af Cornelius Nepos samt 1ste Bog af Cæsar de bello Gallico; under Læsningen medtages det nødvendigste af de romerske Krigsantikviteter. Af Syntaxen meddeles de vigtigste Regler, eftersom de kræves under Forfatterlæsningen; 1 Hjemmestil og 1 Extemporalstil om Ugen, desuden 1 Time mundtlig Oversættelse fra Norsk til Latin efter Trojels Stiløvelser. — Et Udvalg af Falkenbergs Vokabularium.
- 3dje Latinklasse.** 1 Bog af Cæsar de bello Gallico; 2 af Ciceros Taler mod Catilina. 3 Bøger af Phædrus (med Forbigaaelse af Prologer og Epiloger), samt omtrent 1200 Vers af Ovids Metamorfoser. Kasuslæren i Sammenhæng; desuden Repetition af det, som i de foregaaende Klasser er gennemgaaet af Grammatiken. — 1 Hjemmestil om Ugen, og dels mundtlig, dels skriftlig extemporal Oversættelse til Latin efter Trojels Materialier. — Falkenbergs Vokabularium. — Roms Historie til de puniske Krige, efter Thriges mindre Lærebog.
- 4de Latinklasse.** 3 af Ciceros Taler mod Catilina og en eller to andre Taler samt Cato major; 1 Bog af Vergil. Af Syntaxen læses Sætningslæren. — 1 Hjemmestil og 1 Extemporalstil om Ugen. — Efter Thriges mindre Lærebog den tilbagestaaende Del af Roms Historie.
- 5te Latinklasse.** Livius 21de og 22de Bog. 1 Bog af Vergils Æneide. Et Udvalg af Horats's Oder (omtr. 900 Vers). De vigtigste Stykker af Grammatiken repeteres leilighedsvis. Ugentlig 2 skriftlige Arbejder, afvekslende Stil og Oversættelse. — Det vigtigste af de romerske Antikviteter.
- 6te Latinklasse.** Horats (c. 500 Vers af Satirerne). Et Udvalg af Ciceros Breve. Tacitus's Agricola. 2 skriftlige Arbejder om Ugen.

Græsk. *)

2den Latinklasse. Det vigtigste af den regelmæssige Formlære (efter Curtius) indtil 2den Hovedkonjugation læses og indøves ved Oversættelse af græske og norske Exempler (efter Schenkls Elementarbog); de vigtigste Akcentregler medtages fra først af, og ved al Oplæsning og ved enhver mundtlig Gjengivelse af græske Ord og Sætninger paasees nøiagtig, at den rigtige Betoning følges; der læses af norske Exempler mindst ligesaa mange som af de græske. 2 Gange om Ugen skriftlige Arbejder, i den senere Del af Skoleaaret oftere og da mest *ex tempore*.

3dje Latinklasse. Formlæren læses tilende og repeteres; græske og norske Exempler som i 2den Latinklasse; ligesaa skriftlige Arbejder. 2 Bøger af Xenofons Anabasis. 1ste Del af Voss's Vokabularium.

4de Latinklasse. Af Syntaxen læses Kasuslære, Verbets Genera, Tempus- og Moduslære. Mundtlig og skriftlig Oversættelse af norske Exempler. 3dje Bog af Xenofons Anabasis. Omtrent 1 Bog af Herodot eller et dertil svarende Udvalg af flere Bøger samt en Bog af Homer. 2den Del af Voss's Vokabularium.

5te Latinklasse. De vanskeligere Dele af Grammatiken repeteres; mundtlige Øvelser i Oversættelse fra Norsk til Græsk; 6 Bøger af Odysseu. Mythologi og Antikviteter.

6te Latinklasse. Grammatiken repeteres og indøves ved Oversættelse af norske Exempler. Aischylos's Prometheus og 1 Tale af Demosthenes. Repetition.

Religion.

1ste Fællesklasse. Det vigtigste af 1ste Mosebog og af Jesu Levnet fortælles og gjengives.

2den Fællesklasse. Det vigtigste af Bibelhistorien gennemgaaes mundtlig; ligesaa de 10 Bud. Enkelte Salmevers læres og synges.

*) Her anføres for hver Klasse de Forfattere, som vil blive læste i Skoleaaret 1870—1871.

- 3dje Fællesklasse.* Af Vogts mindre Bibelhistorie det gamle Testament. De tre første Parter af Katekismen. — Salmer som i 2 F.
- 4de Fællesklasse.* Af Vogts mindre Bibelhistorie det nye Testament. De to sidste Parter af Katekismen; derefter repeteres alle 5 Parter. — Bibellæsning: omtrent Halvdelen af et Evangelium. — Enkelte Salmer og Bibelsprog læres.
- 5te Fællesklasse.* Katekismen gennemgaaes udførligere. — Bibellæsning: den sidste Halvdel af det i 4 F. paabegyndte Evangelium. — Søndagsevangelierne gennemgaaes, og enkelte Salmer læres.
- 6te Fællesklasse.* Vogts større Bibelhistorie indtil Josva Bog. Bibellæsning. Enkelte Salmer.
- 2den Realklasse.* Bibelhistorien til det nye Testament. Forklaringens første Part (Sverdrups Udgave).
- 3dje Realklasse.* Bibelhistorien til Skjærtorsdag; Forklaringens anden Part.
- 4de Realklasse.* Bibelhistorien og Forklaringen tilende.
- 5te Realklasse.* Repetition.
- 2den Latinklasse.* }
3dje Latinklasse. } Som de tilsvarende Realklasser.
- 4de Latinklasse.* Bibelhistorien og Forklaringen læses ud i 1ste Halvaar; i 2det Halvaar paabegyndes et Evangelium paa Græsk.
- 5te Latinklasse.* Det græske Evangelium læses tilende. Nissens Kirkehistorie paabegyndes.
- 6te Latinklasse.* Kirkehistorie. Repetition.

Historie.

- 3dje Fællesklasse.* Fortællinger af Norges ældste Historie, omtrent til Magnus den godes Død; det vigtigste af Gudesagnene medtages. (Disciplene benytter S. Petersens Momenter.)
- 4de Fællesklasse.* S. Petersens Norges Historie fra Harald haardraade.
- 5te Fællesklasse.* Nissens Verdenshistorie til Korstogene.

- 6te Fællesklasse.* Nissens Verdenshistorie fra Middelalderen til Ludvig den 14des Død.
- 2den Realklasse.* Den gamle Historie og af Middelalderen til „Tydskland fra Forliget i Verdun“ repeteres efter en udførligere Lærebog.
- 3dje Realklasse.* Middelalderens Historie tilende; de 3 nordiske Rigers Historie (efter Lange og Petersen) til Kalmarunionen.
- 4de Realklasse.* De nordiske Rigers Historie til vor Tid. Verdenshistorien til 1789.
- 5te Realklasse.* Den nyeste Tids Historie. Repetition.
- 2den Latinklasse.* Middelalderen til Korstogenes Slutning (efter en udførligere Lærebog). Derefter de 3 nordiske Rigers Historie (efter Lange og Petersen) til Midten af 13de Aarhundrede.
- 3dje Latinklasse.* Middelalderens Historie til Enden. De nordiske Rigers Historie til Kalmarunionens Opløsning. (Den gamle Historie, se under Latin.)
- 4de Latinklasse.* Verdenshistorien til c. Aar 1720. De nordiske Rigers Historie i samme Tidsrum. Den tilbagestaaende Del af Roms Historie (efter Thriges mindre Lærebog.)
- 5te Latinklasse.* Verdenshistorien og de nordiske Rigers Historie til vor Tid. Den gamle Historie (efter Thriges mindre Lærebog) fra Peloponneserkrigens Slutning til de puniske Krig.
- 6te Latinklasse.* Repetition:

Geografi.

- 2den Fællesklasse.* Idet man gaar ud fra nærliggende og kjendte geografiske Forhold, søger man ved Hjælp af Globus at gjøre Disciplene bekjendte med de vigtigste geografiske Begreber, Jordens Skikkelse, Bevægelse o. s. v.; derefter gjenemgaar man under Benyttelse af Vægkarter det allermerkelligste ved de europæiske Lande (Norden noget fuldstændigere).
- 3dje Fællesklasse.* Mere indtrængende Gjennemgaelse af

- det i 2den Klasse lærte (fremdeles uden Benyttelse af Lærebog); Disciplene bruger Atlas.
- 4de Fællesklasse.* Geelmuydens Udtog til Asien; af og til lette Øvelser i Karttegning (for bedre at fæste det lærte i Hukommelsen).
- 5te Fællesklasse.* Geelmuydens Udtog læres tilende og repeteres; Karttegning.
- 6te Fællesklasse.* Daas større Lærebog fra Europa til England inkl.; Karttegning.
- 2den Realklasse.* Daas større Lærebog til Sverige.
- 3dje Realklasse.* Til Asien.
- 4de Realklasse.* Daas større Lærebog tilende. Indledningen repeteres.
- 5te Realklasse.* Fortsat Repetition.
- 2den Latinklasse.* Daas større Lærebog til Norge.
- 3dje Latinklasse.* Til Tydskland.
- 4de Latinklasse.* Til Afrika.
- 5te Latinklasse.* Daas større Lærebog tilende.
- 6te Latinklasse.* Repetition.

Regning og Mathematik.

- 1ste Fællesklasse.* Øvelser i Tælling, i Skrivning og Læsning af Tal samt i Addition og Subtraktion ved Ræketælling med mindre Tal, anvendt paa praktiske Exemppler og udført baade gennem Hoved- og Tavleregning.
- 2den Fællesklasse.* Øvelserne i Skrivning og Læsning af Tal samt i Addition og Subtraktion fortsættes ved Anvendelse paa større Tal. *Multiplikation* indøves gennem Hoved- og Tavleregning og anvendes paa lette praktiske Opgaver, som Prisberegning.
- 3dje Fællesklasse.* Øvelserne i de tre første Regningsarter fortsættes, og *Divisjon* kommer til. Lette Opgaver til Hovedregning ved Siden af Tavleregning.
- 4de Fællesklasse.* Fortsat Indøvelse af de fire Regningsarter med benævnte hele Tal; der bruges kun nogle faa og lette Benævninger.
- 5te Fællesklasse.* De fire Regningsarter i Brøk med stadig Anvendelse paa praktiske Opgaver.

- 6te Fællesklasse.** Brøk og Decimalbrøk med Anvendelse af samme; enkelt Reguladetri med Reduktion til Enheden; simple Ligninger af 1ste Grad med 1 ubekjendt; tilsvarende Øvelser i Bogstavregning.
- 2den Realklasse.** Fortsatte Øvelser i Algebra, derunder Ligninger med flere ubekjendte; 1ste Bog af Dr. Brochs Arithmetik, (o: Sætningerne gennemgaaes og læres, men uden Beviser); de vigtigste Sætninger i de tre første Bøger af Brochs Geometri forklares og indøves gennem simple Konstruktioner; Beviserne medtages for de to første Bøger.
- 3dje Realklasse.** 1ste og 2den Bog af Arithmetiken; Kvadratrod-Uddragning samt Løsning af Ligninger af 2den Grad indøves praktisk. Geometrien til 6te Bog (excl.). Stadig Opgaver til det læste.
- 4de Realklasse.** Resten af Arithmetiken og Geometrien. Regning med Logarithmer (almindelige og trigonometriske), Renteberegning, Rækker, Opgaver i Polygon- og Cirkelberegning.
- 5te Realklasse.** Den plane Trigonometri. Guldbergs Stereometri. Repetition.
- 2den Latinklasse.** Fortsættelse med Brøkgregningen og dens Anvendelse paa Opgaver; sammensat Reguladetri; Ligninger af 1ste Grad med 1 og 2 (eller flere) ubekjendte; tilsvarende Opgaver og Øvelser i Bogstavregning.
- 3dje Latinklasse.** Fortsatte Øvelser i Ligninger med flere ubekjendte og tilsvarende Opgaver; 1ste Bog af Dr. Brochs Arithmetik. De vigtigste Sætninger af 1ste og 2den Bog af Dr. Brochs Geometri (paa samme Maade som i 2den Realklasse).
- 4de Latinklasse.** Fortsatte Øvelser i Ligninger af 1ste Grad med flere ubekjendte og tilsvarende Opgaver; 1ste og 2den Bog af Arithmetiken; Ligninger af 2den Grad og de vigtigste Sætninger af Potens- og Rodlæren. Geometrien til 4de Bog.
- 5te Latinklasse.** Det vigtigste af Potens- og Rodlæren; Ligninger af 2den Grad med 1 og flere ubekjendte. Geometrien til 7de Bog.

6te Latinklasse. Ligninger af 2den Grad med flere ubekjendte; de tilbagestaaende Dele af Potens- og Rodlæren; Logarithmer. Geometrien tilende. Repetition.

Naturhistorie.

5te Fællesklasse. Af Lütkens (mindste) Lærebog i Zoologi Pattedyrene.

6te Fællesklasse. Af Zoologien (efter Lütkens Lærebog) Hvirveldyrene.

2den Realklasse. Fuglene. De vigtigste Plantefamilier; videre Indøvelse af den generelle Botanik; Botanisering.

3dje Realklasse. Krybdyrene og Fiskene. — Fuldstændigere Gjennemgaaelse af Norges Flora; Linnés System; Plantebeskrivelse; Botanisering.

4de Realklasse. De lavere Dyr i kortfattet Fremstilling. — De almindeligste Mineraliers Egenskaber og Forekomst; Bjergarternes mineralogiske Egenskaber.

5te Realklasse. Repetition af Zoologien og det allervigtigste af Botaniken. Geologi i kortfattet Fremstilling.

Fysik.

4de Realklasse. Mekanik læses og repeteres, og Varmelære gennemgaaes.

5te Realklasse. Elektricitet. Repetition af Mekaniken og Varmelæren.

Skrivning.

1ste Fællesklasse. De smaa og store latinske Bogstaver efter Opskrift paa Vægtavlen, først paa dobbeltlinjeret Tavle, senere i dobbeltlinjeret Skrivebog. Øvelser i Afskrivning efter Læsebogen.

2den Fællesklasse. Sammenskrift i dobbeltlinjeret Skrivebog efter Opskrift paa Vægtavlen.

3dje og 4de Fællesklasse. Fortsatte Øvelser i Skjønsskrift paa dobbelte Linjer, dels efter Opskrift, dels Afskrivning efter trykt Bog.

5te Fællesklasse. Fortsatte Øvelser, tildels i enkeltlinjeret Skrivebog.

6te Fællesklasse og 2den Realklasse. Fortsatte Øvelser, dels med enkelte, dels med dobbelte Linjer.

3dje og 4de Realklasse. Fortsættelse. Tillige Øvelser i „Haandskrift.“ Enkelte af de flinkere Disciple i Realklasserne lærer tillige at skrive de saakaldte „tydske“ Bogstaver.

2den Latinklasse. Som den tilsvarende Realklasse.

Tegning.

5te og 6te Fællesklasse. Linjer, Figurer og Ornamentter.

2den Realklasse. Fortsættelse.

3dje Realklasse. Skygning; Tegning efter Modeller.

4de Realklasse. Fortsættelse; Perspektivtegning; Konstruktions-tegning.

5te Realklasse. Fortsættelse.

Legemsøvelser.

1. Gymnastik.

Som Ledetraad for Undervisningen benyttes:

For den *fritstaaende* Gymnastik: „Anvisning för Undervisningen i Gymnastik och Vapenöfning af G. Nyblæus.“

For *Apparat*-Gymnastik: „Rothstein, die gymnastischen Rüstübungen nach P. H. Lings System.“

Hver Øvelsestid deles mellem fritstaaende og Apparat-Gymnastik:

4de Fællesklasse. Fritstaaende: 1ste, 2den og 3dje Øvelses-tabel.

Apparat: De lettere Øvelser i 1ste Afdeling (se Rothsteins Anhang i hans Rüstübungen).

5te Fællesklasse. Fritstaaende: 4de og 5te Øvelsestabel.

Apparat: Hele 1ste Afdeling.

6te Fællesklasse. Fritstaaende: 6te og 7de Øvelsestabel.

Apparat: Repetition af 1ste Afdeling samt de lettere Øvelser af 2den Afdeling.

2den Latin- og Realklasse. Fritstaaende: 8de og 9de Øvelses-tabel.

Apparat; Hele 2den og de lettere Øvelser af 3dje Afdeling.

4de, 5te og 6te Latinklasse, 3dje, 4de og 5te Realklasse.

Fritstaaende: 10de, 11te og 12te Øvelsestabel.

Apparat: Hele 3dje Afdeling.

I de tre nederste Fællesklasser, for enkelte Fags Vedkommende ogsaa i de høiere Klasser indtil 2 L. og 2 R., afbrydes Undervisningen omkring Midten af hver Time, idet nogle faa Minuter anvendes til lette gymnastiske Øvelser.

2. *Badning.*

Badning og Svømme-Undervisning indtræder, saasnart Aarstiden tillader det, i de for hver Klasse fastsatte Gymnastiktimer.

3. *Exercitie.*

Trops-, Kompani- og Bataljons-Exercitie. (En Del af de ældre Disciple opøves til at føre Peloton).

Begynder i 6te Fællesklasse og fortsættes i de høiere Klasser (3 Timer ugentlig det hele Aar; i Begyndelsen af Skoleaaret benyttes tillige et Par hele Dage); Udmarsch i Forening med lette Manøvrer 2 Gange om Aaret.

4. *Fegting.*

Bajonet- og Floret-Fegting*) 3 Timer ugentlig for de øverste Klassers Vedkommende, saalænge Aarstiden forhindrer Vaabenøvelser i fri Luft.

8. Om Skolepenge og Fripladse.

Skolepengene er i 1ste Fællesklasse	1 Spd.	maanedlig.
i 2den og 3dje Do.	2	— —
i 4de og 5te Do.		
(1ste og 2den Middelskoleklasse)	3	— —
i 6te Fællesklasse (3dje Middelskole-		
klasse) og i Latin- og Realklas-		
serne	4	— —

Naar der er 2 Brødre, fragaar $\frac{1}{3}$ for den yngste; af 3 Brødre gaar den yngste frit; af 4 Brødre gaar den næst yngste frit, og for den yngste fragaar $\frac{1}{3}$. Skolepengene betales *forskudsvis* den første Læsedag i hver Maaned. For den Maaned, hvori en Discipel kommer ind eller gaar ud, betales *helt ud*. Udmeldelser kan kun ske til Begyndelsen af en

*) I det sidste Skoleaar har der paa Grund af særegne Omstændigheder ikke været øvet Floretfegting.

Maaned og maa i Regelen finde Sted 2 Maaneder forud; om f. Ex. en Discipel ønskes udmeldt fra 1ste Juli, maa Bestyrelsen derom underrettes *inden 1ste Mai*; en i Mai Maaned indløben Udmeldelse gjælder først fra 1ste August o. s. v. — Naar Skolepengene ikke er betalte for 2 Maaneder, kan Bestyrelsen negte vedkommende Discipel Adgang til Skolen.

I det forløbne Skoleaar har der været bevilget Fripladse til et Beløb af 769 Spd., hvoraf 57 Spd. er kommet til ved Extrabevilgninger efter Skoleaarets Begyndelse.

Fripladse gives kun til trængende Disciple, der viser god Opførsel og gjør god Fremgang i Skolen og i Regelen kun til saadanne, som *har været Skolens Disciple i mindst et Par Aar* og i denne Tid har betalt sine Skolepenge ordentlig. — Naar en af to eller flere Brødre faar Friplads, bortfalder Moderationen for de øvrige, hvis ikke anderledes udtrykkelig bestemmes.

Ansøgninger om Fripladse for det kommende Skoleaar indleveres hvert Aar inden den 1ste Juli; de, som tidligere har Friplads, maa søge paany, hvis de ønsker at beholde den.

9. Om Discipel-Bibliotheket.

Ved Grundlæggelsen af dette Bibliothek udtalte Skolens Bestyrelse sig bl. a. omtrent saaledes (i Progr. for 1865): „Uagtet det vel i en By som Kristiania i Regelen ikke vil være vanskeligt for Skoledisciple at faa sin Trang til Læsning udenfor Skolens Fag tilfredsstillet ad privat Vei, har vi dog ment, at den Adgang hertil, som et under Skolens Kontrol anskaffet Discipel-Bibliothek frembyder, for Flerheden kunde være bekvemmere og mere betryggende, navnlig for udenbys Forældre, end andre mulige Udveie. Skal Discipelen vælge sin Lektüre paa egen Haand, vil dette Valg ofte blive temmelig kritikløst, og de offentlige Leiebibliotheker indeholder utvivlsomt adskilligt, som i Disciples Hænder lettelig vil kunne gjøre mere Skade end Gavn. Det er derhos ikke saa sjelden, at man i Skolen til Støtte for Lærernes

Undervisning, især i de høiere Klasser, kan ønske at henvide Disciplene til Bøger, indeholdende udførligere Fremstillinger af beslægtet Indhold, der kunde supplere Lærerens Foredrag. Det vil da være af Interesse, at Disciplene ved Skolen selv kan have Adgang til disse Bøger.“

Discipel-Bibliotheket, som i Skoleaaret 1868—69 var benyttet af 92 Laantagere, har iaar kun været søgt af 39, nemlig 6 af Fællesklasserne, 20 af Latin- og 13 af Realafdelingen. Hvis ikke Laantagerenes Antal i det kommende Skoleaar betydelig forøges, vil man sandsynligvis blive nødt til at nedlægge Bibliotheket. Det har iaar som tidligere været aabnet til Udlaan hver Læsedag. Kontingenten er $\frac{1}{2}$ Spd. aarlig. Bibliothekets Indtægt i det forløbne Aar har altsaa været 19 $\frac{1}{2}$ Spd., der har været anvendt til Indkjøb og Indbinding af Bøger samt til Trykning af Kataloger, medens Bibliothekarens Løn og Udgifter til Inventarium bestrides af Skolekassen.

Tilvæksten af Bøger har udgjort 50 Bind, hvoraf en Del som Gaver fra Skolens Lærere og Disciple. I det hele udgjør Samlingen ved Skoleaarets Udgang 560 Bind, væsentlig bestaaende af Børnebøger samt Verker af historisk, geografisk og æsthetisk Indhold. Uden særskilt Godtgjørelse erholdt Laantagerne i Mai trykt Katalog over de siden April 1869 tilkomne Bøger. Bibliothekaren er for Tiden cand. mag. A. E. Eriksen.

I Forbindelse hermed omtales, at Skolen efterhaanden har erhvervet en forholdsvis ikke ubetydelig Samling af Bøger og Billedverker, der kan tjene til at støtte Undervisningen i de forskjellige Fag. Af denne Samling, der selvfølgelig anskaffes for Skolekassens Regning, fremhæves — foruden pædagogiske Verker og Tidsskrifter, større Lexica o. l. — navnlig et stort Udvalg af Fotogrammer efter antike Kunstverker, et Portræt-Album af de romerske Keisere (efter Bustrerne i Museet paa Kapitolium), et lignende af de vigtigste norske og danske Forfattere, Fluxmanns Tegninger til Homer, Lübkes „Denkmäler der Kunst,“ Weissers „Bilderatlas zur Weltgeschichte,“ Schnorrs „Die Bibel in Bildern,“ natur-

historiske, historiske, antikvariske, astronomiske og geografiske Karter og Atlaser o. l. Den naturhistoriske Samling og Samlingen af fysiske Instrumenter er endnu ubetydelige, men forøges lidt efter lidt; i dette Skoleaar er der saaledes — foruden nogle fysiske Instrumenter anskaffet en i Forhold til Skoleens Behov nogenlunde fuldstændig Mineralsamling.

10. Dimittender i 1870.

Til forestaaende examen artium ved Universitetet anmeldes følgende 7 Disciple:

1. *Aars*, Jens f. $23/12$ 1852, Søn af afd. Verftsskriver Aars, Horten (Discipel af Skolen i 6 Aar.)
2. *Gloersen*, Jørgen, f. $25/11$ 1852, Søn af Provst Gløersen, Elverum. (Discipel af Skolen i 6 Aar.)
3. *Mortensen*, Martin, f. $9/10$ 1851, Søn af Verkseier Mortensen, Lille Elvedalen. (Discipel af Skolen i 2 Aar.)
4. *Omsted*, Andreas, f. $7/4$ 1851, Søn af afd. exam. jur. Omsted, Solør. (Discipel af Skolen i 5 Aar.)
5. *Schiander*, Arndt, f. $27/3$ 1852, Søn af Kjøbmand Schiander, Mos. (Discipel af Skolen i 4 Aar.)
6. *Schoning*, Mathias, f. $18/3$ 1852, Søn af Kjøbmand Schøning, Porsgrund. (Discipel af Skolen i 6 Aar.)
7. *Øvergaard*, Magnus, f. $1/8$ 1850, Søn af Gaardbruger Øvergaard, Stange. (Discipel af Skolen i 3 Aar.)

Om Dimission til Krigsskolen tages først Beslutning efter endt Examen.

Examen 1870.

Den daglige Undervisning slutter:

For 6te Latinklasse og 5te Realklasse	Fredag den 17de Juni,
— 5te Latinklasse	Lørdag den 18de Juni,
— 4de, 3dje og 2den Latinklasse } og 4de, 3dje, 2den og 1ste Realkl. }	Mandag den 20de Juni,
— 1ste Latinklasse	Onsdag den 22de Juni,
— 5te og 4de Fællesklasse	Lørdag den 25de Juni,
— 3dje Fællesklasse	Mandag den 27de Juni,
— 2den Fællesklasse	Tirsdag den 28de Juni,
— 1ste Fællesklasse	Tirsdag den 5te Juli.

NB. Examen i *Gymnastik, Skrivning og Tegning* samt i *Norsk skriftlig* for Fællesklasserne er tidligere afholdt.

Hvor ikke anderledes er bemærket, begynder Examen om Formiddagen **Kl. 8**, om Eftermiddagen **Kl. 4**.

Det ved hvert Fag anførte Nummer betegner det Værelse, hvor Examen skal holdes. (Nr. 1—7 er i 1ste Etage, Nr. 8—9 i 2den, Nr. 20—21 i 3dje)

Fredag den 24de Juni.

, Formiddag.

6 L.	Latinsk Oversættelse . . .	Nr. 7.	<i>Schmidt og Hüyer.</i>
5 L.	Do.	21.	<i>A. E. Eriksen.</i>
4 L.	Latinsk Stil	16.	<i>Getz.</i>
3 L.	Do.	20.	<i>Schjölth.</i>
2 L.	Do.	12.	<i>Hofgaard.</i>
5 R.	Norsk Stil }	17.	<i>Sinding.</i>
4 R.	Do. }		
3 R.	Mathematik skriftlig . . .	15.	<i>Berner.</i>
2 R.	Fransk Stil	18.	<i>Grüner.</i>
1 R.	Do.	13.	<i>J. A. Eriksen.</i>

Eftermiddag.

1 R.	Naturhistorie	Nr. 13.	<i>Getz.</i>
------	-------------------------	---------	--------------

Lørdag den 25de Juni.

Formiddag.

Eftermiddag.

6 L.	Norsk Stil	Nr. 7.	<i>Schmidt og Petersen.</i>	5 R.	Mathem. skrl.	Nr. 17.	<i>Berner.</i>
5 L.	do.	„	21. <i>A. E. Eriksen.</i>	1 R.	Regning	. . „	18. <i>Getz.</i>
4 L.	do.	„	16. <i>Aars.</i>	6 L.	Fransk	. . „	17. <i>Nicolaysen</i>
3 L.	do.	„	20. <i>Schjüth.</i>				
2 L.	do.	„	12. <i>Hofgaard.</i>				
5 R.	Tydsk Stil	}	„	17.	}	<i>Getz.</i>	
4 R.	do.						
3 R.	Engelsk Stil	„	15. <i>Grüner.</i>				
2 R.	Tydsk Stil	„	18. <i>Sinding.</i>				
1 R.	Norsk Stil	„	17. <i>J. A. Eriksen.</i>				
1 L.	do.	„	11. <i>K. Hansen.</i>				

Mandag den 27de Juni.

Formiddag.

Eftermiddag.

L. Norsk Stil Nr. 7.	<i>Olssen og Petersen</i>	5	L. Fransk . Nr. 21.	<i>Nicolaysen.</i>
L. Latinsk Stil „ 21.	<i>A. E. Eriksen.</i>	3	L. Norsk . . „ 20.	<i>A. E. Eriksen.</i>
L. Græsk Stil „ 16.	<i>Schmidt.</i>	2	L. 2. Tydsk . „ 12.	<i>J. A. Eriksen.</i>
L. do. „ 20.	<i>Gets.</i>	5	R. Religion . „ 17.	<i>Jensen.</i>
L. do. „ 12.	<i>Hofgaard.</i>	3	R. Engelsk . „ 15.	<i>Grüner.</i>
R. Engelsk Stil } „ 17.	{ <i>Grüner.</i>	2	R. Historie . „ 18.	<i>Olssen.</i>
R. Fransk Stil }		5	F. a. 2. Geografi og Historie „ 8.	<i>Schollert.</i>
R. Religion . „ 15.	<i>Brun.</i>			
R. Mathem. skrl. „ 18.	<i>Sinding.</i>			
R. 1. Norsk og Tydsk „ 13.	<i>J. A. Eriksen.</i>			
L. Tydsk Stil „ 11.	<i>Höyer.</i>			
F. a. Tydsk skrl. „ 8.	<i>Falkenberg.</i>			
F. b. do. do. „ 9.	<i>Sörensen.</i>			

Tirsdag den 28de Juni.

Formiddag.

- 6 L. Tydsk (Kl. 9) No. 7. *Voss.*
 5 L. 2. Græsk „ 21. *Aars.*
 4 L. Religion (Kl. 10) „ 16. *Petersen.*
 3 L. Mathematik „ 20. *Getz.*
 2 L. Historie „ 12. *Olssen.*
 1 L. Latinsk Stil „ 11. *Falkenberg.*
 5 R. Fransk Stil { „ 17. } *Jensen.*
 4 R. Engelsk Stil { „ 17. }
 3 R. Tydsk & fransk
 Stil „ 15. *Sørensen.*
 2 R. Norsk Stil „ 18. *Hofgaard.*
 1 R. 2. Norsk og
 Tydsk „ 13. *J. A. Eriksen.*
 5 F. a. 1. Religion „ 8. *Brun.*
 4 F. a. Regning „ 4. *Pedersen.*

Eftermiddag.

- 4 L. Fransk No. 16. *Nicolaysen.*
 1 L. 2. Norsk &
 Tydsk „ 11. *Schmidt.*
 5 R. Mathematik
 skriftlig „ 17. *Berner.*
 4 R. Engelsk „ 15. *Grüner.*
 2 R. Geografi „ 18. *Olssen.*
 5 F. a. 2. Religion „ 8. *Brun.*
 4 F. b. Regning „ 4. *Pedersen.*

Onsdag den 29de Juni.

Formiddag.

3 L. Latin	No. 7. <i>Schmidt.</i>
5 L. 1. Latin	„ 21. <i>A. E. Eriksen.</i>
3 L. Geografi	„ 20. <i>Schjöth.</i>
2 L. 1. Tydsk	„ 12. <i>J. A. Eriksen.</i>
1 L. Regning	„ 11. <i>Getz.</i>
5 R. Engelsk	„ 17. <i>Grüner.</i>
4 R. Fransk	„ 19. <i>Voss.</i>
3 R. 1. Matematik	„ 15. <i>Berner.</i>
2 R. 1. Norsk (Kl. 9)	„ 18. <i>Hofgaard.</i>
5 F. b. Geografi	„ 9. <i>Olssen.</i>
4 F. a. Tydsk	„ 4. <i>Pedersen.</i>
4 F. b. Tydsk	„ 10. <i>Jensen.</i>

Eftermiddag.

5 L. 2. Religion	No. 21. <i>Jensen.</i>
3 L. Fransk	„ 20. <i>Nicolaysen.</i>
5 R. Geografi	„ 17. <i>Sinding.</i>
3 R. 2. Matematik	„ 15. <i>Berner.</i>
2 R. 2. Norsk	„ 18. <i>Hofgaard.</i>
1 R. Fransk	„ 13. <i>J. A. Eriksen.</i>
5 F. b. Historie	„ 9. <i>Olssen.</i>
4 F. b. 1. Religion	„ 10. <i>Sörensen.</i>

Torsdag den 30te Juni.

Formiddag.

6 L.	Historie	Nr. 7.	<i>Olssen.</i>
5 L. 1.	Religion	„ 21.	<i>Jensen.</i>
4 L. 1.	Mathematik	„ 16.	<i>Berner.</i>
3 L.	Religion	„ 20.	<i>Brun.</i>
2 L.	Regning	„ 12.	<i>Höyer.</i>
1 L.	Historie	„ 11.	<i>Schjöth.</i>
5 R.	Norsk Stil	„ 17.	<i>K. Hansen.</i>
4 R.	Historie	„ 19.	<i>A. E. Eriksen.</i>
3 R.	Tydsck	„ 15.	<i>Voss.</i>
2 R.	Tydsck (Kl. 9)	„ 18.	<i>Hofgaard.</i>
1 R.	Tydsck Stil	„ 13.	<i>J. A. Eriksen.</i>
5 F. a. 1.	Norsk	„ 8.	<i>Falkenberg.</i>
5 F. b. 1.	Norsk	„ 9.	<i>Sörensen.</i>
3 F. a.	Norsk	„ 5.	<i>B. Hansen</i>
3 F. b.	Norsk	„ 6.	<i>Kløbo.</i>
2 F. a.	Geografi	„ 1.	<i>Schollert.</i>
F 2. b.	Religion	„ 2.	<i>F. Hansen.</i>

Eftermiddag.

5 L. 2.	Latin	Nr. 21.	<i>A. E. Eriksen</i>
4 L. 2.	Mathematik	„ 16.	<i>Berner.</i>
2 L.	Geografi	„ 12.	<i>Olssen.</i>
5 R.	Naturhistorie	„ 17.	<i>Höyer.</i>
4 R.	Religion	„ 15.	<i>Brun.</i>
5 F. a. 2.	Norsk	„ 8.	<i>Falkenberg.</i>
5 F. b. 2.	Norsk	„ 9.	<i>Sörensen.</i>
4 F. a. 2.	Geografi	„ 4.	<i>Pedersen.</i>
4 F. b. 1.	Norsk	„ 10.	<i>Jensen.</i>
2 F. b.	Regning	„ 2.	<i>F. Hansen.</i>

Fredag den 1ste Juli.

Formiddag.

5 L.	Tydsk skr. Kl. 8, mundtlig Kl. 10. Nr. 21. <i>Voss.</i>
4 L.	Historie og Geografi „ 16. <i>Olssen.</i>
3 L. 1.	Latin „ 20. <i>Schjöth.</i>
2 L. 1.	Religion „ 12. <i>Brun.</i>
1 L. 2.	Latin „ 11. <i>Falkenberg</i>
5 R.	Mathematik „ 17. <i>Berner.</i>
4 R.	Fysik „ 19. <i>Sinding.</i>
3 R.	Historie „ 15. <i>A. E. Eriksen.</i>
2 R.	Fransk (Kl. 9) „ 18. <i>Hofgaard.</i>
5 F. a.	Regning „ 8. <i>Pedersen.</i>
5 F. b.	Regning „ 9. <i>F. Hansen.</i>
4 F. a. 2.	Religion „ 4. <i>Sörensen.</i>
4 F. b. 2.	Norsk „ 10. <i>Jensen.</i>
3 F. a.	Religion „ 5. <i>B. Hansen.</i>
3 F. b.	Religion „ 6. <i>Klæbo.</i>
2 F. a.	Norsk „ 1. <i>Schollert.</i>

Eftermiddag.

6 L.	Religion	No. 7. <i>Jensen.</i>
3 L. 2.	Latin	„ 20. <i>Schjöth.</i>
2 L. 2.	Religion	„ 12. <i>Brun.</i>
1 L. 1.	Norsk og Tydsk	„ 11. <i>Schmidt.</i>
3 R.	Norsk	„ 15. <i>A. E. Eriksen.</i>
1 R.	Religion	„ 13. <i>Olssen.</i>
5 F. a. 1.	Tydsk	„ 8. <i>Falkenberg</i>
4 F. a. 1.	Norsk	„ 4. <i>Pedersen.</i>
4 F. b. 1.	Historie	„ 10. <i>F. Hansen</i>

Lørdag den 2den Juli.

Formiddag.

5 L. 1. Matematik Nr. 21.	<i>Berner.</i>
4 L. Latin	„ 16. <i>Falkenberg.</i>
3 L. Tydsk	„ 20. <i>Schjöth.</i>
2 L. 1. Græsk (Kl. 9)	„ 12. <i>Hofgaard.</i>
1 L. 1. Religion	„ 11. <i>Brun.</i>
5 R. Fransk & Tydsk	„ 17. <i>Jensen.</i>
4 R. Tydsk	„ 19. <i>Voss.</i>
3 R. Norsk Stil	„ 15. <i>K. Hansen.</i>
2 R. 1. Naturhistorie	„ 18. <i>Höyer.</i>
1 R. Historie	„ 13. <i>Olssen.</i>
5 F. a. 1. Historie og Geografi	„ 8. <i>Schollert.</i>
5 F. b. 1. Religion	„ 9. <i>Sörensen.</i>
4 F. a. 2. Norsk	„ 4. <i>Pedersen.</i>
4 F. b. 2. Historie	„ 10. <i>F. Hansen.</i>
3 F. a. Geografi	„ 5. <i>B. Hansen.</i>
3 F. b. Historie	„ 6. <i>Klæbo.</i>

Eftermiddag.

6 L. Græsk	Nr. 7. <i>Schmidt.</i>
5 L. 2. Historie og Geografi	„ 21. <i>A. E. Eriksen.</i>
2 L. 2. Græsk	„ 12. <i>Hofgaard.</i>
1 L. 2. Religion	„ 11. <i>Brun.</i>
4 R. Mathem. skr.	„ 19. <i>Berner.</i>
3 R. Naturhistorie	„ 15. <i>Höyer.</i>
2 R. Religion	„ 18. <i>Olssen.</i>
5 F. b. 2. Tydsk	„ 9. <i>Sörensen.</i>
4 F. a. 1. Geografi	„ 4. <i>Pedersen.</i>
4 F. b. 1. Religion	„ 10. <i>Jensen.</i>
2 F. a. Regning	„ 1. <i>Schollert.</i>
2 F. b. Norsk	„ 2. <i>F. Hansen.</i>

Mandag den 4de Juli.

Formiddag.

Eftermiddag.

6 L. Geografi	Nr. 7. <i>Olssén.</i>	5 L. 2. Mathematik	Nr. 21. <i>Berner.</i>
5 L. 1. Historie og Geografi	„ 21. <i>A. E. Eriksen.</i>	4 L. Tjdsck	„ 16. <i>Schmidt.</i>
3 L. Historie	„ 20. <i>Schjöth</i>	2 L. 2. Norsk	„ 12. <i>Hofgaard.</i>
2 L. 1. Norsk (Kl. 9)	„ 12. <i>Hofgaard.</i>	5 R. Historie	„ 17. <i>Olssen.</i>
1 L. 1. Latin	„ 11. <i>Falkenberg.</i>	5 F. a. 2. Tjdsck	„ 8. <i>Falkenberg.</i>
4 R. Geografi	„ 17. <i>Sinding</i>	5 F. b. 1. Tjdsck	„ 9. <i>Sörensén.</i>
3 R. Geografi	„ 15. <i>Berner</i>	4 F. b. 1. Geografi	„ 10. <i>F. Hansen.</i>
2 R. 2. Naturhistorie	„ 18. <i>Höyer.</i>		
5 F. b. 2. Religion	„ 9. <i>Sörensén.</i>		
4 F. a. 2. Historie	„ 4. <i>Pedersen.</i>		
4 F. b. 2. Religion	„ 10. <i>Jensen.</i>		
3 F. a. Historie	„ 5. <i>B. Hansen.</i>		
3 F. b. Geografi	„ 6. <i>Kløbo.</i>		
2 F. a. Religion	„ 1. <i>Schollert.</i>		
2 F. b. Geografi	„ 2. <i>F. Hansen.</i>		

Tirsdag den 5te Juli.

Formiddag.

Eftermiddag.

6 L. Matematik	Nr. 7. <i>Berner.</i>	4 L. Oldtidens Hist. Nr. 16. <i>Schmidt.</i>
5 L. 1 Græsk	„ 21. <i>Aars.</i>	3 L. 2 Græsk „ 20. <i>A.E. Eriksen.</i>
4 L. Græsk	„ 16. <i>Schmidt.</i>	2 L. 2 Latin „ 12. <i>Hofgaard.</i>
3 L. 1 Græsk	„ 20. <i>A.E. Eriksen.</i>	5 R. Fysik „ 17. <i>Sinding.</i>
2 L. 1 Latin Kl. 9	„ 12. <i>Hofgaard.</i>	4 R. Matematik. „ 15. <i>Berner.</i>
1 L. Geografi	„ 11. <i>Schjöth.</i>	
4 R. Naturhistorie	„ 17. <i>Höyer.</i>	
3 R. Fransk	„ 15. <i>Voss</i>	
2 R. Regning	„ 18. <i>Sinding.</i>	
1 R. Geografi	„ 13. <i>Schollert.</i>	
4 F. a. 1 Historie	„ 4. <i>Pedersen.</i>	
4 F. b. 2 Geografi	„ 10. <i>F. Hansen.</i>	
3 F. a. Regning	„ 5. <i>B. Hansen.</i>	
3 F. b. Regning	„ 6. <i>Kløbo.</i>	

For 1ste Fællesklasse holdes ingen egentlig Examen; men Disciplenenes Forældre indbydes til at overvære Undervisningen de 2 sidste Læsedage for at gjøre sig bekendt med det Standpunkt, Klassen har naaet.

Torsdag den 7de Juli.

Kl. 10 Form. har Latin- og Realklasserne *Opvisning i Exercitie* paa Legepladsen bag Universitetet.

Kl. 11 Form. holdes Skolens *Aarsfest* i Skolegaarden.

Til at overvære Examens mundtlige Del og Opvisningen i Exercitie samt Skolens Aarsfest indbydes herved Disciplenes Forældre og Foresatte samt enhver anden, hvem Skolens Gjerning maatte interessere.

Ferierne varer til Torsdag den 18de August Kl. 9 Form.

De til *Iste Fællesklasse* indmeldte Disciple møder Fredag den 19de August Kl. 10 Form.; de øvrige nye Disciple møder til Optagelsesprøve Onsdag den 17de August Kl. 9 Form.

Kristiania den 20de Juni 1870.

J. Aars.

P. Voss.